1857

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΡΗΣΤΟΜΑΘΕΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΝΕΩΤΑΤΑΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑΣ ΜΕΘΟΔΟΥΣ

ΤΟΜΟΣ Β΄

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤ΄ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β΄

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ
28—ΕΝ ΟΔΩι ΣΤΑΔΙΟΥ—28
1913

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Καὶ ὁ Β΄ οὗτος τόμος τῆς Χρηστομαθείας συνετάχθη καθ' ἃς καὶ ὁ Α΄ διδακτικὰς ἀρχάς. Συμφώνως τῷ ἐπισήμῳ προγράμματι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ταῖς Ὁδηγίαις αὐτοῦ παρέλαβον ἐκ τῶν 4 πρώτων βιβλίων τῆς Ἀναβάσεως τὰ ἐπαγωγότερα καὶ διδακτικώτερα μέρη, ἔθηκα δ' ἐντὸς ἀγκυλῶν βραχείας περιλήψεις τῶν παραλειφθέντων μερῶν καὶ οὕτως οἱ μαθηταὶ θὰ δύνανται ἄνευ χασμάτων νὰ παρακολουθῶσι τὴν ὅλην διήγησιν τῶν βιβλίων τούτων. Ἕκαστον κεφάλαιον διήρεσα εἰς μεθοδικὰς ἑνότητας, ἑκάστην δὲ τούτων εἰς μικρότερα καὶ ἀπὸ λογικῆς ἐπόψεως ἑνιαῖον ὅλον ἀποτελοῦντα τμήματα, καθ' ἃ ὀφείλει νὰ χωρῇ ἡ ἑρμηνεία καὶ λογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἑνοτήτων τούτων. Προέταξα τόν τε γενικὸν σκοπὸν ἑκάστου κεφαλαίου καὶ τοὺς εἰδικοὺς σκοποὺς τῶν μεθοδικῶν ἑνοτήτων. Μετὰ τὸ κείμενον προσέθηκα δύο πίνακας, τῶν ἀγνώστων τοῖς μαθηταῖς λέξεων καὶ φράσεων καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἵν' ἀπαλλάξω τοὺς παῖδας τοῦ κόπου τῆς ἀναγραφῆς αὐτῶν ἐν ἰδίοις τετραδίοις. Ἐκ μακρᾶς δὲ διδακτικῆς πείρας γινώσκων πόσον ἀναγκαία εἶναι εἰς βαθεῖαν κατανόησιν τῆς Ἀναβάσεως ἡ γνῶσις τῶν στρατιωτικῶν τῶν ἀρχαίων, προσέθηκα βραχέα τινὰ περὶ αὐτῶν μετὰ τῶν ἀναγκαίων σχημάτων, τριῶν σχεδιογραφημάτων τῆς παρὰ τὰ Κούναξα μάχης καὶ χάρτου τῆς πορείας τοῦ Κύρου καὶ τῆς καθόδου τῶν Μυρίων. Ἐν δὲ τῷ προλόγῳ μετὰ σύντομον βιογραφίαν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἀναγραφὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ προσέθηκα ἐν μεταφράσει κρίσιν τῆς Ἀναβάσεως ὡς στρατιωτικοῦ βιβλίου ἐκ τῆς νεωτάτης ἐκδόσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου Ἀρθούρου Boucher.

Ἐκ τῆς κρίσεως ταύτης τοῦ ἀλλογενοῦς ἀξιωματικοῦ ἐλπίζω ὅτι θὰ κινηθῇ ζωηρὸν τὸ διαφέρον τῶν Ἑλληνοπαίδων ὑπὲρ τοῦ τερπνοτάτου καὶ διδακτικωτάτου τούτου βιβλίου, ὥστε οὐ μόνον ἐν τῷ σχολείῳ μετ' ἀγάπης καὶ προθυμίας νὰ παρακολουθῶσι τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀποφοιτῶντες ἐκ τοῦ σχολείου νὰ ἔχωσι τὸν πόθον νὰ μελετῶσιν αὐτὸ καὶ μάλιστα κατὰ τὸν χρόνον τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας. Διότι, ἀφ' οὗ παῖδες ὄντες ηὐτύχησαν νὰ ἴδωσι τὴν Πατρίδα αὐτῶν μεγαλυνομένην καὶ δοξαζομένην διὰ τοῦ στρατοῦ Αὐτῆς, βεβαίως νεανίαι γενόμενοι θὰ φιλοτιμηθῶσι νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὸν στρατὸν Αὐτῆς ἄμεινον τῶν πατέρων καὶ εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ὑπηρεσίαν τελειότερον τῆς Ἀναβάσεως βοήθημα δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν, ὡς θὰ πείσῃ αὐτοὺς ἡ ἐπιμελὴς διδασκαλία αὐτῆς καὶ μελέτη.

Ἐν τῇ παρούσῃ ἐκδόσει εἶχον ὑπ' ὄψιν ἄλλας τε ἐκδόσεις τῆς Ἀναβάσεως καὶ μάλιστα τὴν τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου ἡμῶν Πανταζίδου, τὰς τῶν Γερμανῶν Sorof καὶ Gemoll καὶ τὴν νεωτάτην (1913) τοῦ Γάλλου Boucher.]

Τύποις Π. Α. Πετράκου ἐν Ἀθήναις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Α΄. Βίος Ξενοφῶντος.

Ὁ Ξενοφῶν ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις πιθανῶς τῷ 434 π. Χ. ἐξ εὐγενοῦς καὶ εὐπόρου οἴκου. Ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Γρύλλος, ἡ δὲ μήτηρ Διοδώρα.

Ὡς εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι οἱ γονεῖς τοῦ Ξενοφῶντος εἶχον καὶ τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὴν δύναμιν ν' ἀναθρέψωσι καὶ ἐκπαιδεύσωσι τὸν υἱὸν αὐτῶν ἄριστα· πρὸς τοῦτο δ' ἔστειλαν αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους μὲν διδασκάλους, μάλιστα δὲ εἰς τὸν θαυμάσιον διδάσκαλον τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς Σωκράτην καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς πλεῖστον ὁ υἱὸς αὐτῶν ὠφελήθη.

Ὅτε δ' ἐγένετο νεανίας ὁ Ξενοφῶν, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ φίλου του Προξένου τοῦ Βοιωτίου εἰς τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας καὶ ἐκεῖ συνεστάθη ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν σατράπην τῆς Μ. Ἀσίας Κῦρον τὸν νεώτερον, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Β΄. Ὁ Κῦρος δὲ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον (401 π. Χ.) συναθροίσας 100 χιλιάδας βαρβάρων καὶ 13 χιλιάδας Ἑλλήνων παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, ἵνα ἐκβάλῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ θρόνου καὶ βασιλεύσῃ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου. Τῆς ἐκστρατείας δὲ ταύτης μετέσχε καὶ ὁ Ξενοφῶν ὡς ἁπλοῦς ἐθελοντής.

Ὅτε δὲ ὁ μὲν Κῦρος ἐφονεύθη κατὰ τὴν περὶ τὰ Κούναξα τῆς Βαβυλωνίας μάχην, οἱ δ' Ἕλληνες στρατηγοὶ κατόπιν ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τοῦ σατράπου Τισσαφέρνους, ὁ Ξενοφῶν ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Προξένου ἐγένετο ὁ κυριώτατος αἴτιος τῆς καθόδου καὶ σωτηρίας τῶν Μυρίων, μετὰ θαυμασίας συνέσεως καὶ στρατηγικῆς ἐμπειρίας ὁδηγήσας τοὺς συμμαχητὰς αὐτοῦ διὰ πολλῶν χωρῶν ἐχθρικῶν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Φθάσας δ' ἔπειτα εἰς τὸν Ἑλλήσποντον παρέδωκε τοὺς ὑπολειφθέντας ἐκ τῶν Μυρίων 6000 εἰς τὸν Σπαρτιάτην Θίβρωνα (399 π. Χ.), ὅστις τότε ἠγωνίζετο ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὲρ ἐλευθερώσεως τῶν τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας κατοικούντων Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ.

Κατόπιν ὁ Ξενοφῶν ἀκολουθήσας τὸν φίλον του βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἀγησίλαον ἐστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολεμίων τῆς Σπάρτης καὶ μετέσχε τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (394 π. Χ.) κατὰ τῶν Θηβαίων, μεθ' ὧν τότε συνεμάχουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ξενοφῶν συνεμάχησε μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Σπαρτιατῶν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπόντα κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἔδωκαν πρὸς αὐτὸν χωρίον τι ἐν τῇ Ἠλείᾳ παρὰ τὸν Σκιλλοῦντα (393 π. Χ.), ὅπου ὁ Ξενοφῶν ἔζησεν ἐπὶ 23 ἔτη μετὰ τῆς γυναικός του Φιλησίας καὶ τῶν δύο τέκνων Γρύλλου καὶ Διοδώρου, ἀσχολούμενος εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν θήραν καὶ εἰς μελέτας καὶ συγγραφὰς ποικίλων ἔργων.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην διωχθεὶς ἐκ τοῦ Σκιλλοῦντος (370 π. Χ.) ὑπὸ τῶν πολεμίων τῆς Σπάρτης Ἠλείων κατέφυγεν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἐκεῖθεν ἤρξατο πάλιν φιλικῶς ἐπικοινωνῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες σύμμαχοι τότε τῶν Σπαρτιατῶν ὄντες συνειργάζοντο μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν Θηβαίων. Τότε δὲ καθῃρέθη μὲν τὸ περὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Ξενοφῶντος ψήφισμα, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέταξεν ὅμως εἰς τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀθηνῶν ἀμφοτέρους τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὧν ὁ Γρύλλος ἔπεσεν ἐν Μαντινείᾳ (362 π. Χ.) μαχόμενος ἡρωϊκῶς.

Ἔζησε δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπί τινα ἔτη ἀκόμη ἐν Κορίνθῳ καὶ ἀπέθανε πιθανῶς τῷ 355 π. Χ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Β'. Συγγράμματα Ξενοφῶντος.

Ὁ Ξενοφῶν συνέγραψε 15 συγγράμματα, ὧν 4 μὲν μεγάλα, 11 δὲ μικρά.

Τὰ μὲν μεγάλα συγγράμματα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Ἡ Κύρου Ἀνάβασις διῃρημένη εἰς 7 βιβλία. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περιγράφεται ἡ ἀπὸ τῶν Σάρδεων τῆς Λυδίας ἀνάβασις Κύρου τοῦ νεωτέρου εἰς Βαβυλωνίαν καὶ ἡ μετὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην κάθοδος τῶν Μυρίων εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ἡ Κύρου Παιδεία διῃρημένη εἰς 8 βιβλία. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶναι ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ἐν ᾧ ὁ Ξενοφῶν περιγράφων τὴν ἀγωγὴν Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Περσικοῦ κράτους, ὑποδεικνύει ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἐπήγασαν ἐκ τῶν χρηστῶν ἀρχῶν, ἃς ἐπόρισεν εἰς αὐτὸν ἡ ὀρθὴ παιδεία.

Τὰ Ἑλληνικὰ (πράγματα, συμβάντα) διῃρημένα εἰς 7 βιβλία. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο περιλαμβάνει τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ 411 π. Χ. μέχρι τοῦ 362 π. Χ., ἤτοι ἀπὸ τοῦ χρόνου, εἰς ὃν καταλήγει τὸ σύγγραμμα τοῦ Θουκυδίδου (ὁ Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμος), μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης.

Τὰ Ἀπομνημονεύματα διῃρημένα εἰς 4 βιβλία. Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου ὁ Ξενοφῶν ἀπολογεῖται μὲν πρὸς τὰς κατηγορίας, ἃς ἀπέδωκαν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Σωκράτην, ὅτι δὲν ἐπίστευεν εἰς τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως καὶ ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας του ἔβλαπτε τοὺς νέους, ἐντεῦθεν δὲ λαμβάνων ἀφορμὴν ὑποτυποῖ γενικήν τινα εἰκόνα τοῦ βίου τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ διδασκάλου.

Τὰ δὲ μικρότερα συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι τὰ ἑξῆς :

Ὁ Ἀγησίλαος, ἐγκώμιον τοῦ βασιλέως ἐκείνου τῆς Σπάρτης.

Ὁ Ἱέρων, διάλογος τοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου πρὸς τὸν πρεσβύτερον Ἱέρωνα, τύραννον τῶν Συρακουσῶν, περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἄρχων τις δύναται νὰ καταστήσῃ εὐδαίμονα τὴν χώραν του.

Ἡ Ἀπολογία τοῦ Σωκράτους πρὸς τοὺς δικαστάς, συμπλήρωμα τῶν Ἀπομνημονευμάτων.

Ὁ Οἰκονομικός, διάλογος τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Κριτόβουλον καὶ τὸν Ἰσχόμαχον περὶ τῆς ἀρίστης διοικήσεως τοῦ οἴκου ἰδίᾳ ἐν σχέσει πρὸς τὴν γεωργίαν.

Τὸ Συμπόσιον, ἐν ᾧ ὁ Σωκράτης παρίσταται ἀναστρεφόμενος μετὰ φίλων ἐν συμποσίῳ καὶ περὶ ποικίλων πραγμάτων μετ' αὐτῶν συζητῶν.

Ἡ Ἀθηναίων πολιτεία, περιγραφὴ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ Λακεδαιμονίων πολιτεία, περιγραφὴ τοῦ πολιτεύματος τῆς Σπάρτης.

Πόροι ἢ περὶ προσόδων, περιγραφὴ τῶν δημοσίων προσόδων τῶν Ἀθηναίων καὶ μάλιστα τῶν ἀπὸ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου καὶ ὑπόδειξις μέσων βελτιώσεως τῶν οἰκονομικῶν τῆς πόλεως.

Ἱππαρχικός, περιέχων διδάγματα πρὸς ἱππάρχους καὶ ὠφελίμους τεχνικὰς συμβουλὰς πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ περὶ ἱππικῆς, περιέχων χρησίμους διδασκαλίας πρὸς ἰδιώτην ἱππέα καὶ συμβουλὰς πρὸς παίδευσιν ἵππου καὶ ὁπλισμὸν ἱππέων.

Ὁ Κυνηγετικός, περιέχων ἐγκώμιον τοῦ κυνηγίου καὶ πολλὰς πρακτικὰς ὁδηγίας πρὸς παίδευσιν κυνῶν θηρευτικῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γ΄. Ἡ Ἀνάβασις ὡς στρατιωτικὸν βιβλίον

κατὰ τὸν Γάλλον συνταγματάρχην Ἀρθοῦρον Μπουσέ.

« Ἡ Ἀνάβασις εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας, ἤτοι τῆς τεχνικῆς ἱστορίας ἑνὸς πολέμου γεγραμμένης ὑπ' ἀνδρὸς στρατιωτικοῦ.

Ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ σκοπεύομεν νὰ καταδείξωμεν πόσον ἀναγκαία εἶναι ἡ μελέτη τοῦ συγγράμματος τούτου εἰς πάντα στρατιωτικὸν καὶ ποῖα διδάγματα οὗτος δύναται νὰ πορισθῇ ἐξ αὐτοῦ.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κύρου δύναται νὰ συγκαταλεχθῇ εἰς τὰς μεγίστας ἐκστρατείας τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν νέων χρόνων· διότι κατὰ ταύτην 113000 μαχηταὶ διήνυσαν πορείαν 2000 χιλιομέτρων, ὧν περὶ τὰ 900 διὰ χωρῶν ἐρήμων, ὅλως σχεδὸν ἐστερημένων μέσων ἐπισιτισμοῦ, ἀντιπαρετάχθησαν δ' ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ὑπὲρ τὸ 1000000 ἀνδρῶν.

Ἐν τῇ Ἀναβάσει δύναται ὁ στρατηγικὸς νὰ παρακολουθήσῃ ἐγγύτατα τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Κύρου καὶ τῶν Μυρίων καὶ νὰ λάβῃ πληροφορίας περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ μεγάλου Βασιλέως γενικὰς μεγάλου διαφέροντος.

Ἐκ τῆς Ἀναβάσεως θὰ διδαχθῇ πειστικώτατα τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι ἐν τοῖς πολέμοις οὐχὶ ἡ πληθὺς τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία τῶν στρατιωτῶν δίδει τὴν νίκην. Βλέπων ὅτι ἀναρίθμητος στρατιὰ Περσῶν ἡττᾶται ὑπὸ μιᾶς δρακὸς μισθοφόρων Ἑλλήνων, θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἐξερευνήσῃ τὰ αἴτια τῆς ἐπαισχύντου ταύτης ἥττης. Ὅταν δὲ ἀνεύρῃ τὰ αἴτια ταῦτα, βεβαίως διδακτικώτατα διδάγματα ἐξ αὐτῶν θὰ πορισθῇ, συλλογιζόμενος ὅτι ὁ Περσικὸς λαός, ὅστις ἐπὶ Κύρου τοῦ μεγάλου μεγάλα κατορθώματα κατώρθωσεν, ἐν διαστήματι ἑνὸς σχεδὸν αἰῶνος ἀπώλεσε τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἀρετάς, διότι ἀπὸ τῆς προτέρας σωφροσύνης καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐγκρατείας μετέπεσεν εἰς βίον μαλθακὸν καὶ τρυφηλὸν καὶ διὰ διὰ τοῦτο ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ μᾶλλον εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν ἢ εἰς τὸ ποιόν, τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν, κατέλιπε τὰ ἀγχέμαχα ὅπλα τῆς ἐκ τοῦ συστάδην μάχης καὶ προυτίμησε τὰ ἑκηβόλα, νομίζων ὅτι διὰ τούτων ἠδύνατο μακρόθεν νὰ νικᾷ τὸν πολέμιον, τέλος δὲ ἀπέδωκε σημασίαν ὑπερβολικὴν εἰς τὴν καταστρεπτικὴν δύναμιν τῶν δρεπανηφόρων ἁρμάτων.

Ὁ στρατηγικὸς θὰ εὕρῃ προσέτι ἀναγινώσκων τὴν Ἀνάβασιν πληροφορίας περὶ τοῦ θεάτρου τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Μ. Ἀσίας πολυτιμοτάτας, εἰς ἃς οἱ νεώτεροι χάρται καὶ τὰ ἄλλα σχετικὰ δημοσιεύματα πρὸς συμπλήρωσιν μόνον δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν.

Καὶ σήμερον δ' ἔτι, ἂν μὴ ὑπῆρχον οἱ σιδηρόδρομοι, στρατὸς ἐκκινῶν ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ ἔχων τέρμα κατευθύνσεως τὸ Βαγδάτιον, θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀκολουθῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ Εὐφράτου, τὴν αὐτὴν καὶ ὁ Κῦρος σειρὰν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ αὐτὸ γενικὸν σχέδιον, νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ αὐτὰ σχεδὸν κέντρα ἐπισιτισμοῦ, νὰ κάμῃ τὸν αὐτὸν συνδυασμὸν δράσεως στρατοῦ καὶ στόλου.

Ἡ κάθοδος τῶν Μυρίων παρέχει διδάγματα εἰς ἀξιωματικοὺς παντὸς βαθμοῦ, οἵτινες ἀναλαμβάνουσι τὴν διοίκησιν μικρῶν ἢ μεγάλων στρατιωτικῶν μονάδων.

Οὐδέποτε στρατὸς κατηρτίσθη ἐκ στρατιωτῶν τοσοῦτον ἀχαλινώτου ἀνεξαρτησίας, χρωμένων καὶ καταχρωμένων λίαν τὸ δικαίωμα αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν σφόδρα δυσδιοικήτων. Ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε στρατὸς εὑρέθη ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον καὶ ὑπὸ συνθήκας τοσοῦτον κρισίμους ἀντιμέτωπος τοσούτων πολεμίων.

Ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ δεικνύει πρῶτον μὲν πῶς ὑπὸ τοιούτων στρατιωτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερνικῶνται ἀσφαλῶς τοιαῦται δυσκολίαι, δεύτερον δὲ πῶς, ὁσάκις ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐπεμβῇ αὐτὸς προσωπικῶς, ἠδυνήθη νὰ συντελέσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν ὑπερνίκησιν τῶν δυσκολιῶν ἐκείνων διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πολεμικῶν ἀρχῶν, ἃς εἶχε διδαχθῆ ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Σωκράτους.

Αἱ πολεμικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Σωκράτους, ἃς ὁ Ξενοφῶν ἐξέθηκε μὲν ἐν τοῖς «Ἀπομνημονεύμασιν», ἀνέπτυξε δὲ καὶ θεωρητικῶς ἐφήρμοσεν ἐν τῇ «Κύρου Παιδείᾳ», δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ἐν τοῖς ἑξῆς. «*Ἐν τῷ πολέμῳ οὔτε ὁ ἀριθμός, οὔτε ἡ ἰσχὺς δίδει τὴν νίκην, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία*». Λέγοντες δὲ ἀνδρείαν νοοῦμεν τὸ θάρρος τοῦ στρατιώτου, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ νὰ ἐκτελῇ τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων καὶ κατὰ τοὺς κρισιμωτάτους κινδύνους καὶ ἐκδηλοῦται τελευταῖον διὰ τῆς θελήσεως αὐτοῦ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὸν πολέμιον. Ἀνδρεία λοιπὸν εἶναι ἡ ἑκουσία καὶ αὐτοπροαίρετος ὑπακοὴ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἐξικνουμένη.

Ὁ Ἡρόδοτος λέγει (7, 104) περὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτι οὗτοι «καθ' ἕνα μὲν μαχόμενοι οὐδενὸς εἶναι κατώτεροι, συντεταγμένοι δὲ ὄντες εἶναι οἱ ἄριστοι ἀνδρῶν ἁπάντων· διότι, καίπερ ὄντες ἐλεύθεροι, δὲν ἔχουσιν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν· ὑπακούουσιν εἰς ἕνα δεσπότην, τὸν νόμον, ὃν φοβοῦνται ὑπερβολικὰ καὶ διὰ τοῦτο ποιοῦσιν ὅ,τι ἂν ὁ νόμος κελεύῃ· κελεύει δὲ πάντοτε τὸ ἴδιον, μηδέποτε ὁ στρατιώτης νὰ φεύγῃ ἐκ τῆς μάχης, ἀλλὰ μένων ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ νὰ νικᾷ ἢ νὰ πίπτῃ».

Ὅταν ὁ ἀξιωματικὸς διοικῇ στρατιώτας οὕτω παιδαγωγημένους, ἀρκεῖ νὰ διατάξῃ καὶ ἡ διαταγὴ αὐτοῦ θὰ ἐκτελεσθῇ ἀφεύκτως. Ἀλλ' ὅταν διοικῇ πολίτας, οἵτινες ἐν ἀκράτῳ δημοκρατίᾳ τραφέντες νομίζουσιν ὅτι ἔχουσι δικαίωμα ἀπεριορίστου ἐλευθερίας, ὀφείλει νὰ γινώσκῃ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἵνα καταστήσῃ αὐτοὺς τοιούτους, ὥστε νὰ *θέλωσι* νὰ ὑπακούωσι, νὰ *θέλωσι* νὰ εἶναι ἀνδρεῖοι, νὰ *θέλωσι* ν' ἀντιμετωπίζωσι τὸν πολέμιον.

Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ὁ ἀξιωματικὸς ὀφείλει νὰ φαίνηται ἀνώτερος τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ προσπαθῇ νὰ εἶναι τῷ ὄντι ἀνώτερος αὐτῶν, ἀποκτῶν πάσας ἐκείνας τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἀρετάς, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ ἔργον του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ πρῶτον ὁ ἀξιωματικὸς ὀφείλει νὰ *ἀγαπᾶται* ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καί, ἵνα καταστῇ ἀγαπητὸς εἰς αὐτούς, ὀφείλει νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὡς φίλους, ἀπροκαλύπτως ἐργαζόμενος διὰ τὸ καλὸν αὐτῶν. Ἐὰν δὲ τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολον, εὔκολον ὅμως εἶναι εἰς πάντα ἀξιωματικὸν νὰ χαίρῃ μετὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ χαιρόντων, νὰ λυπῆται μετ᾽ αὐτῶν λυπουμένων, νὰ σπεύδῃ ἐπίκουρος εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν.

Δεύτερον ὀφείλει ὁ ἀξιωματικὸς νὰ χρησιμεύῃ ὡς *παράδειγμα δραστηριότητος* καὶ *ἐθελοθυσίας* εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ἀντέχων καρτερικώτερον αὐτῶν εἰς ψύχη καὶ θάλπη, εἰς στερήσεις καὶ κόπους καὶ ἐργαζόμενος περισσότερον αὐτῶν, ὅταν εἶναι ἀνάγκη.

Τρίτον ὀφείλει ὁ ἀξιωματικὸς νὰ δεικνύῃ μέγιστον *διαφέρον ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν στρατιωτῶν* καὶ μάλιστα προλαμβάνων πάντα κίνδυνον δυνάμενον νὰ ἐπαπειλήσῃ αὐτοὺς καὶ προνοῶν περὶ παντὸς δυναμένου νὰ συντελέσῃ εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν· ὀφείλει νὰ δεικνύῃ ὅτι θεωρεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐθελοθυσίαν αὐτῶν ὡς πολυτιμότατον κεφάλαιον αὐτοῦ· ὀφείλει ἑνὶ λόγῳ νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς στρατιώτας του τὴν πεποίθησιν, ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ συμβιβάσῃ ἄριστα τὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀσυμβίβαστα δύο ταῦτα· ἤτοι νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς αὐτοὺς *τὴν ζωὴν καὶ τὴν νίκην*.

Ὅταν οἱ στρατιῶται πεισθῶσιν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἔχει τὰς ἀρετὰς ταύτας, δύναται οὗτος τελεσφόρως νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, διότι ἔχουσιν ἤδη ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν. Θὰ ἐπιδρᾷ δ᾽ ἐπὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἐὰν προηγουμένως ἔχῃ ψυχολογήσει αὐτοὺς καλῶς καὶ γινώσκῃ ποῖα συναισθήματα μάλιστα κυριαρχοῦσιν ἐν αὐτοῖς (φιλοπατρία, ἐγωϊσμός, ὑπερηφανία, φιλοδοξία κλπ.), ἵνα κινῇ ταῦτα πρὸ πάντων, ἅτινα δύνανται νὰ κινήσωσιν αὐτοὺς ἰσχυρότατα εἰς τὸ νὰ θελήσωσι νὰ φανῶσιν ἀνδρεῖοι.

Κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ τῆς μάχης ὀφείλει μάλιστα ὁ ἀξιωματικὸς νὰ καταστήσῃ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ εὐψυχοτάτους καὶ θαρραλεωτάτους, πράττων πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ πρὸς μεγίστην ἐνίσχυσιν τῆς εὐψυχίας καὶ τοῦ θάρρους αὐτῶν. Θὰ κατορθώσῃ δὲ τοῦτο ἀσφαλῶς, ἐὰν δυνηθῇ νὰ πείσῃ αὐτοὺς ὅτι ἔχει λάβει πᾶσαν πρόνοιαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην καὶ τὴν σωτη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρίαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ἡ ζωὴ αὐτῶν καὶ ἡ δόξα ἐξαρτᾶται πλέον ἐκ μόνης τῆς σταθερᾶς προθυμίας αὐτῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν του.

Ἐν παντὶ λοιπὸν στρατηγικῷ σχεδίῳ ὀφείλει νὰ κυριαρχῇ ἡ σκέψις τῆς ἐπιτυχίας τῆς νίκης μετ' ἐλαχίστης αἱματοχυσίας, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ὁ σωματάρχης ὀφείλει νὰ κάμνῃ μεγίστην χρῆσιν τῆς *ἀπάτης* καὶ τῶν *ἑλιγμῶν*, ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ πάντοτε ὅτι «τοὺς πολεμίους φοβοῦσι καὶ αἱ ψευδενέδραι καὶ αἱ ψευδοβοήθειαι καὶ αἱ ψευδαγγελίαι». (Ξενοφῶν ἐν τῷ Ἱππαρχικῷ 5, 8).

Ἀλλ' ἐὰν ἐν παντὶ στρατεύματι ὑπάρχωσιν ἄλλοι μὲν ἐκ φύσεως ἀνδρεῖοι, ἄλλοι δὲ δυνάμενοι μᾶλλον ἢ ἧττον εὐκόλως νὰ καταστῶσιν ἀνδρεῖοι, ὑπάρχουσιν ὡσαύτως καὶ ἄλλοι, οἵτινες οὔτε εἶναι οὔτε δύνανταί ποτε νὰ φανῶσιν ἀνδρεῖοι, οἱασδήποτε ἀρετὰς καὶ ἂν ἔχῃ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν. Ἐπειδὴ δ' ὅμως πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νίκης εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον, ἵνα πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ στρατεύματος πειθαρχῶσιν αὐστηρότατα πρὸ τῶν πολεμίων, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἑκόντες ἄκοντες ὀφείλουσι πάντες νὰ ὁρμήσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ δοθέντος τοῦ παραγγέλματος, διὰ ταῦτα εἶναι ἀνάγκη, ὅπως πᾶσα ἡ πληθὺς τῶν στρατιωτῶν ἀποτελέσῃ μᾶζαν πειθαρχικὴν καὶ ἀνδρείαν. Τοιαύτη δὲ μᾶζα δύναται ν' ἀποτελεσθῇ, ἐὰν οἱ ἀνδρειότεροι ταχθῶσιν εἰς τὰς προσηκούσας θέσεις, τουτέστιν ἐὰν ταχθῶσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου μὲν ἀξιωματικοί, οἱ ἀσθενέστεροι δ' ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς ὡσαύτως ἄλλοι ἀξιωματικοί, οἵτινες ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐξαναγκάζωσι τοὺς ἧττον πειθαρχικοὺς εἰς μείζονα πειθαρχίαν.

Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι, ἐὰν ὁ στρατηγὸς ὀφείλῃ νὰ δεικνύῃ μεγάλην φιλανθρωπίαν κατὰ τὴν κατάστρωσιν τοῦ στρατηγικοῦ αὐτοῦ σχεδίου, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ διστάζῃ νὰ δεικνύῃ ἐν ἀνάγκῃ ἀνελεήμονα αὐστηρότητα πρὸς τοὺς στρατιώτας ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν θὰ ἠδύναντο νὰ παρεμβάλωσιν ἐμπόδια εἰς τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω βλέπομεν ὅτι ἡ στρατιωτικὴ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους ἀποβλέπει κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀνδρείας, αἱ δὲ πολεμικαὶ αὐτοῦ ἀρχαὶ δύνανται νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὰ τρία ταῦτα· πρῶτον ὅτι οἱ στρατιῶται ἀνάγκη νὰ πεισθῶσιν ὅτι ὀφείλουσι νὰ *θέλωσι* νὰ εἶναι πειθαρχικοί, νὰ *θέλωσι* νὰ εἶναι ἀνδρεῖοι, δεύτερον ὅτι κατὰ τὴν κατάστρωσιν τοῦ στρατηγικοῦ αὐτοῦ σχεδίου ὁ στρατηγὸς ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐν τῷ νῷ ὅτι ἀνάγκη νὰ φείδηται τῆς ζωῆς τῶν στρατιωτῶν καὶ τρίτον ὅτι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου οἱ ἀνδρειότεροι εἶναι συμφέρον νὰ τάσσωνται ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ στρατοῦ.

Ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ταχυβολία τῶν σημερινῶν ὅπλων μειοῦσιν ἀρά γε τὴν ἀξίαν τῶν διδαγμάτων τῆς Ἀναβάσεως;

Ἂν τὸ φυσίγγιον σήμερον ἀντικατέστησε τὸ παλαιὸν τόξον καὶ τὴν σφενδόνην καὶ τὸ σημερινὸν τηλεβόλον κατέστησεν ἄχρηστον τὸ ἀρχαῖον δρεπανηφόρον ἅρμα, ἡ ψυχὴ ὅμως τοῦ σημερινοῦ στρατιώτου εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀρχαίου ὁπλίτου.

Ἡ ψυχὴ τοῦ στρατιώτου καὶ ἦτο καὶ θὰ εἶναι ἡ αὐτὴ πάντοτε, ἰσχυρὰ παρὰ τούτοις, ἀσθενὴς παρ' ἐκείνοις καὶ λίαν εὐπαθὴς παρὰ τοῖς πλείστοις, εὐκόλως μεταπίπτουσα ἀπὸ τοῦ παραβολωτάτου ἐνθουσιασμοῦ εἰς ἀποθάρρυνσιν βαθυτάτην. Ἡ ψυχὴ τοῦ στρατιώτου εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντοτε ἡ ἕδρα τῆς βουλήσεως.

Πῶς δὲ σήμερον προσπαθοῦμεν νὰ βελτιώσωμεν τὴν ψυχὴν τοῦ στρατιώτου; Τιμωροῦντες πάντοτε τοὺς ἀπειθεῖς καὶ ἀμείβοντες ἐνίοτε τοὺς εὐπειθεῖς.

Ἀλλ', ὡς παρατηρεῖ ὁ Ξενοφῶν, καὶ ὅταν ἀκόμη καὶ αἱ ποιναὶ καὶ αἱ ἀμοιβαὶ εἶναι ἴσαι καὶ δίκαιαι, διὰ τούτων οὐδὲν ἄλλο ἐπιτυγχάνομεν ἢ φαινομενικήν τινα πειθαρχίαν, ἥτις καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον πρόσκρουμα ἐκλείπει, ἐν ᾧ ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία ὀφείλει νὰ εἶναι αὐτοπροαίρετος καὶ ἀπόλυτος καὶ νὰ ἐκδηλοῦται πάντοτε καὶ εἰς τὰς κρισιμωτάτας ἔτι περιστάσεις.

Ἐπαναλαμβάνεται μὲν πολλάκις ἐν τοῖς ἡμετέροις στρατιωτικοῖς κανονισμοῖς ὁ ὅρος οὗτος «*πειθαρχία*», ἀλλ' οὐδαμοῦ ὑποδεικνύ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ονται καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν αὕτη ἐπιτυγχάνεται. Ἐν ᾧ δὲ καὶ ἡμεῖς σήμερον παραδεχόμεθα μετὰ τῶν ἀρχαίων, ὅτι ἐν τοῖς πολέμοις οἱ ἠθικοὶ παράγοντες καὶ κατ' ἐξοχὴν *ἡ θέλησις τοῦ νικᾶν* εἶναι τὰ δραστικώτατα στοιχεῖα τῆς ἐπιτυχίας καὶ ὅτι, ἂν ὁ ἀρχαῖος ὁπλίτης πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νίκης ὤφειλε νὰ ὑπερβῇ ζώνην ἐπικίνδυνον 200—300 μέτρων πρὸς ἔφοδον κατὰ τοῦ πολεμίου, ὁ σημερινὸς στρατιώτης ὀφείλει νὰ μὴ διστάζῃ νὰ διασχίσῃ ζώνην εἰκοσάκις κινδυνωδεστέραν καὶ εἰκοσάκις εὐρυτέραν, ὅμως περὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ἐγγεννᾶται ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν ἡ θέλησις τοῦ νικᾶν, εἴμεθα ἡμεῖς νῦν ἰχθύων ἀφωνότεροι.

Ἐν τῇ σιγῇ ταύτῃ τῶν ἡμετέρων στρατιωτικῶν κανονισμῶν ἂς καταφεύγωμεν εἰς τὰ διδάγματα ταῦτα τοῦ Σωκράτους. Ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς δεικνύηται πράγματι ἀνώτερος τοῦ στρατιώτου εἰς τὰς παντὸς εἴδους γνώσεις καὶ ἱκανώτερος αὐτοῦ εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν, ἐὰν διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ δεικνύῃ ὅτι ἀληθῶς ἀγαπᾷ τὸν στρατιώτην καὶ διηνεκῶς κήδεται τῶν συμφερόντων αὐτοῦ, ἐὰν εἰς πᾶσαν περίστασιν χρησιμεύῃ ὡς παράδειγμα εἰς τὸν στρατιώτην, ἐὰν τέλος πείσῃ αὐτὸν ὅτι φείδεται τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ὅτι εἶναι δεξιώτατος εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ἑλιγμοῦ, ὁ τοιοῦτος ἀρχηγὸς δὲν θὰ ἑλκύσῃ ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ στρατιώτου;

Μέγας στρατιωτικὸς συγγραφεύς, ὁ Ῥῶσσος στρατηγὸς Δραγομίρωφ (1830—1905) ἔλεγεν, ὅτι «ὁ στρατιώτης εἶναι ἀνάγκη νὰ γινώσκῃ τοὺς ἑλιγμοὺς αὐτοῦ». Ἐὰν ἐνώπιον τῶν πολεμίων ὁ στρατιώτης εἶναι βέβαιος ὅτι ἐν ταῖς διαταγαῖς, αἵτινες θὰ δοθῶσιν αὐτῷ πρὸς ἐκτέλεσιν, περιλαμβάνονται καὶ οἱ ἑλιγμοὶ καὶ αἱ ἀπάται, ὅτι δὲ ἡ νίκη θὰ προέλθῃ ἐκ τούτων, δὲν θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἐνισχύσῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν θέλησιν τοῦ πειθαρχεῖν, τὴν θέλησιν τοῦ νικῆσαι;

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται καταφανὲς πόσον μεγάλην σημασίαν ὁ σημερινὸς στρατιωτικὸς ὀφείλει νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὰ διδάγματα τῆς Ἀναβάσεως. Ἵνα δ' ὅμως ἀποδοθῇ εἰς αὐτὰ ὅλη ἡ πραγματικὴ αὐτῶν σπουδαιότης, δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ διδάσκηται αὕτη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μόνον ἐντὸς τῶν στρατώνων, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθῇ ἡ διδασκαλία αὐτῆς καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ κατώτερα σχολεῖα. Διότι τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Ξενοφῶντος, ὅπερ πάνυ ὀρθῶς κατέχει ἐν τοῖς κλασικοῖς βιβλίοις ἐξέχουσαν θέσιν, δύναται παρὰ τῇ μεμορφωμένῃ νεολαίᾳ νὰ μορφώσῃ ἀσφαλῶς τὸ *στρατιωτικὸν πνεῦμα* ἐν τῇ εὐγενεστάτῃ σημασίᾳ τῆς φράσεως ταύτης.

Ἂν δ' οἱ καθηγηταὶ ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις ἐδίδασκον τοὺς μαθητὰς οὐχὶ τὰς πρώτας σελίδας τῆς Ἀναβάσεως, ἐν αἷς οἱ διαρκῶς ἐπαναλαμβανόμενοι παρασάγγαι οὐχὶ εὐαρέστως ἀκούονται ὑπ' αὐτῶν φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἀλλὰ τὰ κατόπιν μέρη ἐκεῖνα, ἐν οἷς ὁ Ξενοφῶν ἀπεργάζεται παρὰ τοῖς στρατιώταις τὴν αὐτοπροαίρετον πειθαρχίαν, ἑλκύει τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐξεγείρει τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν, ἐγκαίρως οἱ μαθηταὶ θὰ ἐδιδάσκοντο ποῖαι εἶναι αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖναι, αἵτινες πρέπει νὰ κοσμῶσι τὸν ἱστάμενον εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ σημερινὸν σωματάρχην. Θὰ ἐδιδάσκοντο ὅτι τὰς ἀρετὰς ταύτας αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς ὀφείλει νὰ ἀντλῇ καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη περὶ παντὸς ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου βαθμοῦ ἀξιωματικοῦ νὰ λέγηται ἐκεῖνο, ὅπερ ἐλέγετο περὶ τοῦ Ξενοφῶντος, ὅτι δηλαδὴ ἦτο «*φιλοστρατιώτης*» καὶ μάλιστα ἄγαν φιλοστρατιώτης. Θὰ κατενόουν ἀκόμη οἱ μαθηταὶ τὴν ὡραίαν ταύτην γνώμην τοῦ Σωκράτους, ὅστις ἐρευνῶν τίνες ἀρεταὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ κοσμῶσι τὸν ἀγαθὸν ἀξιωματικόν, εὕρισκεν ὅτι αὗται δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα, ὅτι «*ὁ ἀγαθὸς στρατηγὸς ὀφείλει νὰ φροντίζῃ πῶς νὰ εἶναι σῶοι οἱ στρατιῶταί του καὶ νὰ τρέφωνται καλῶς καὶ πῶς νικῶντες τοὺς πολεμίους θὰ καταστῶσιν εὐδαιμονέστεροι*». (Ἀπομν. Γ', 2).

[Καταδείξας δ' ἔπειτα διὰ μακρῶν ὁ Γάλλος συνταγματάρχης πρῶτον μὲν ὅτι καὶ τὰς τρεῖς ταύτας πολεμικὰς ἀρχὰς τοῦ Σωκράτους ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ξενοφῶν θαυμασίως ἐφήρμοσεν ἐν τῇ καθόδῳ τῶν Μυρίων, δεύτερον δὲ ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται κατὰ μείζονα λόγον σήμερον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐφαρμόζωνται ἀπαρεγκλίτως ἐν τοῖς πολέμοις, ἐπάγεται εἶτα τὰ ἑξῆς.]

Ἐκ τῆς Ἀναβάσεως ἐδιδάχθη ὁ Ἀλέξανδρος τὴν πολεμικὴν τέχνην. Ὁ μέγας οὗτος κατακτητὴς οὐ μόνον ἐμελέτα αὐτήν, ὅτε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατήρτιζε τὸ σχέδιον τῆς εἰσβολῆς εἰς τὸ Περσικὸν κράτος, ἀλλὰ καὶ διοικῶν τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἐφήρμοζε τὰς ἀρχάς, ὧν θαυμασίαν ἐφαρμογὴν εἶχε κάμει ὁ Ξενοφῶν πρότερον.

Ὅτε εὑρίσκετο παρὰ τὴν Ἰσσὸν ἀντιμέτωπος τῆς κατὰ πολὺ ὑπερτέρας δυνάμεως τοῦ Δαρείου, κρίνας ἀναγκαῖον νὰ ἐξάψῃ τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, φυσικώτατα ἀνεμνήσθη τῆς Ἀναβάσεως. «Ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν, λέγει ὁ Ἀρριανὸς (2, 7), τὸν Ξενοφῶντα καὶ τοὺς σὺν Ξενοφῶντι Μυρίους, οἵτινες οὔτε ἱππικὸν ἔχοντες οὔτε τοξότας καὶ σφενδονήτας, ἐκτὸς ὀλίγων Κρητῶν καὶ Ῥοδίων καὶ τούτων ἐν τῷ κινδύνῳ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος αὐτοσχεδιασθέντων, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸν μέγαν βασιλέα σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει αὐτοῦ πλησίον αὐτῆς τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐνίκησαν πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἠθέλησαν νὰ κλείσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον· παρήνεσε δ' αὐτοὺς ἔπειτα ὅσα πρὸ τῆς μάχης εἶναι πρέπον νὰ παραινῇ ἡγεμὼν ἀγαθὸς ἀγαθοὺς στρατιώτας· οὗτοι δὲ ἄλλοι ἄλλοθεν δεξιούμενοι τὸν βασιλέα καὶ ἀνευφημοῦντες παρεκάλουν αὐτὸν νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς κατὰ τῶν πολεμίων».

Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὑπερβαλλόντως ἐξετίμων τὰ συγγράμματα τοῦ Ξενοφῶντος. Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἔφερεν αὐτὰ μεθ' ἑαυτοῦ πάντοτε. Αὐτονόητον δ' ὅτι, κατιδὼν παρὰ τῷ ἥρωϊ τῆς καθόδου τῶν Μυρίων τὴν τάσιν νὰ ἐπιτυγχάνῃ τοῦ σκοποῦ τῆς μάχης διὰ μέσων ἁπλουστάτων καὶ ἄνευ μεγάλων ἀπωλειῶν, ἐπεχείρησε νὰ μιμηθῇ αὐτὸν ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀννίβα πολέμῳ καὶ τότε διενοήθη νὰ μεταβιβάσῃ τὸ θέατρον τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὅπου εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τὸν πολέμιον.

Πέντε αἰῶνας μετὰ τὴν στρατείαν τῶν Μυρίων ἡ φήμη τῆς Ἀναβάσεως ἦτο ἀκόμη τοσαύτη, ὥστε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ Ἀρριανὸς (1, 12), ὅτι «ἡ τῶν Μυρίων σὺν Κύρῳ ἄνοδος ἐπὶ βασιλέα Ἀρταξέρξην καὶ τὰ Κλεάρχου τε καὶ τῶν ἅμα αὐτῷ ἁλόντων παθήματα καὶ ἡ κατάβασις αὐτῶν ἐκείνων, ἣν Ξενοφῶν αὐτοὺς κατήγαγε, πολύ τι ἐπιφανέστερα ἐς ἀνθρώπους Ξενοφῶντος ἕνεκά ἐστιν ἢ Ἀλέξανδρός τε καὶ τὰ Ἀλεξάνδρου ἔργα».

Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα τὰ ἔργα τοῦ Ξενοφῶντος, ὡς καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πάντα τὰ στρατιωτικὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων, σφόδρα ἐμελετῶντο καὶ ἐτιμῶντο. «Καὶ μετὰ τὴν τελειοποίησιν τῶν ὅπλων καὶ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς πυρίτιδος, λέγει ὁ Γερμανὸς στρατιωτικὸς συγγραφεὺς Γυϊσκάρδος (1724—1775), ἡ στρατιωτικὴ τέχνη τῶν ἀρχαίων θὰ εἶναι πάντοτε τὸ σχολεῖον τῶν ἀγαθῶν ἀξιωματικῶν. Ὁ πρῖγκιψ τοῦ Νασσώ, ὃν θεωροῦμεν ἀνακαινιστὴν τῆς στρατιωτικῆς τέχνης ἐν Εὐρώπῃ, ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ῥοάν, ὁ Αὐστριακὸς στρατηγὸς Μοντεκούκουλλης συνιστῶσι τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων καὶ τοὺς ἀρχαίους ὡς πρότυπα ἐν τῇ στρατιωτικῇ τέχνῃ ἀναφέρουσιν».

Ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ἀρχαιότητος ἤντλησε καὶ ὁ Ναπολέων τὰ θρεπτικὰ νάματα τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ δαιμονίου. Ὁ μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκων ἐν τῇ «Κύρου Παιδείᾳ» (6, 2—3 καὶ 7, 1) τὴν παρὰ τὰ Θύμβραρα φανταστικὴν μάχην, εὐκόλως πείθεται ὅτι κατὰ βάθος εἶχε γνωρίσει τὸν Ξενοφῶντα ὁ Ναπολέων, ὅταν ἐν τοῖς «Ἀπομνημονεύμασιν» αὐτοῦ λέγῃ ταῦτα. «Τί ἐστιν *ἡ λοξὴ τάξις;* Οἱ ἑρμηνευταὶ διχογνωμοῦντες ἄλλοι μὲν παραδέχονται ὅτι πάντες οἱ ἑλιγμοί, τοὺς ὁποίους κάμνει κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης στρατός τις πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ δεξιοῦ, τοῦ κέντρου ἢ τοῦ ἀριστεροῦ... ἀνήκουσιν εἰς τὴν λοξὴν τάξιν... Ἐὰν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, Κῦρος ὁ μέγας ἔκαμεν ἑλιγμοὺς κατὰ τάξιν λοξὴν ἐν τῇ παρὰ τὰ Θύμβραρα μάχῃ».

Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν δ' ἡμῶν ἔτι εἷς τῶν μάλιστα διακεκριμένων ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν τῆς ἐκλειπούσης ἤδη στρατιωτικῆς γενεᾶς, ὁ στρατηγὸς Φεβριέ, ὅστις διὰ τῆς στερεᾶς αὐτοῦ ὀρθοφροσύνης, τῆς σαφοῦς καὶ ἐμβριθοῦς κρίσεως τῶν στρατιωτικῶν ἐγίνωσκε νὰ ἐπιδρᾷ τοσοῦτον ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τοὺς ὑφισταμένους αὐτοῦ, στρατηγοὺς καὶ στρατιώτας, ὁ στρατηγὸς Φεβριὲ εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν ποῦ ὤφειλε τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν, «εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ἀπεκρίνετο· πλὴν τοῦ Ξενοφῶντος οὐδένα ἄλλον ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ἔσχον διδάσκαλον».

Παλαιὸς στρατιώτης καὶ θαυμαστὴς τοῦ στρατηγοῦ Φεβριὲ ὤν, ἐλπίζω ὅτι κατώρθωσα νὰ πείσω καὶ τοὺς μᾶλλον δυσπείστους, ὅτι καλλιτέχναι ἐν παντὶ καὶ βαθεῖς φιλόσοφοι ὄντες οἱ Ἕλληνες,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προήγαγον τὴν τέχνην τοῦ παιδεύειν ἀνθρώπους καὶ ἑπομένως καὶ τὴν τέχνην τὴν στρατιωτικὴν εἰς βαθμὸν τελειότητος ἀνάλογον τῆς γλυπτικῆς λ. χ. ἢ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐν αἷς παραμένουσι πάντοτε ἀνυπέρβλητοι.

Βεβαίως ἡ ἱστορία ἀναφέρει στρατείας μᾶλλον περιβοήτους τῆς τῶν Μυρίων· ἀλλ' αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ πολέμου, αἵτινες ἰσχύουσι πανταχοῦ καὶ πάντοτε, οὐδέποτε ἔτυχον ἐφαρμογῆς τελειοτέρας τῆς ἀναφερομένης ἐν τῇ Ἀναβάσει.

Κατὰ ταῦτα ἡ *Ἀνάβασις εἶναι οὐ μόνον ἀληθὲς ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν μνημεῖον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἐν ταὐτῷ τὸ κάλλιστον, τὸ ἀκριβέστατον καὶ τὸ ἐμβριθέστατον στρατιωτικὸν σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον οἱ σημερινοὶ πρὸ πάντων στρατιωτικοὶ χρεωστοῦσι νὰ μελετῶσι καὶ τὰ διδάγματα αὐτοῦ νὰ ἐφαρμόζωσιν. Ἡ Ἀνάβασις εἶναι τὸ* **ἐγκόλπιον παντὸς στρατιωτικοῦ,** *μικρὰν ἢ μεγάλην μονάδα διοικοῦντος.»*

Τοιαύτη ἐν περιλήψει ἡ περὶ τῆς Ἀναβάσεως ὡς στρατιωτικοῦ βιβλίου γνώμη τοῦ εὐπαιδεύτου ἀξιωματικοῦ τῆς Γαλλίας. Κεκτημένος οὗτος ἀρτίαν στρατιωτικὴν μόρφωσιν ἐμελέτησε καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς συγγραφεῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν ἐξέχοντα ἐν αὐτοῖς Ξενοφῶντα, ἐκ τῆς μελέτης δὲ ταύτης κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς θαυμασίας ἐκείνης Σχολῆς τοῦ Σωκράτους ἐξῆλθον καὶ διδάγματα στρατιωτικὰ ἰσάξια πρὸς τόσα ἄλλα ἀνυπέρβλητα γεννήματα τοῦ πνεύματος τῶν ἡμετέρων προγόνων.

Τοιαῦτα δὲ ὄντα τὰ διδάγματα ταῦτα ἐθεώρησε καθῆκον αὐτοῦ ὁ φιλόπατρις συνταγματάρχης νὰ φιλοδωρήσῃ εἰς τὸ ἔθνος του καὶ οὕτως ἐξέδωκε τὴν Ἀνάβασιν ἐν ἀκριβεῖ μεταφράσει εἰς τὴν ὡραίαν γλῶσσάν του μετὰ μακρῶν προλεγομένων καὶ διεξοδικῶν ποικίλων ὑπομνημάτων βαθείας μελέτης, λεπτῆς παρατηρήσεως καὶ ὑγιοῦς κρίσεως, ἀληθὲς κόσμημα τῆς Γαλλικῆς στρατιωτικῆς φιλολογίας.

Ἂν δὲ διὰ τοὺς ἀρτίως νῦν συγκεκροτημένους εἰς τὰ στρατιωτικὰ λαοὺς ἡ Ἀνάβασις κρίνεται ὑπ' ἀνδρὸς τοιούτου κύρους ὡς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπαραίτητος συνέκδημος εἰς πάντα στρατιωτικόν, παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη συστηματικὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν ἐπιδιώξαντες ἐπείσθημεν ἐκ τῶν προσφάτων νικῶν τοῦ ἐνδόξου πολέμου πόσα ἐν τῷ μέλλοντι ἀγαθὰ εὐλόγως ὀφείλομεν νὰ προσδοκῶμεν ἐκ τοῦ γενναίου στρατοῦ μας, ἡ Ἀνάβασις διὰ πολλοὺς λόγους ὀφείλει νὰ καταστῇ τὸ προσφιλέστατον ἐγκόλπιον παντὸς νέου, ὅστις φιλοτιμεῖται δίδων τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ πεποιθήσεως τὴν θεσπεσίαν ἐκείνην τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων βεβαίωσιν, ὅτι *οὐ καταισχυνεῖ ὅπλα τὰ ἱερά, τὴν δὲ Πατρίδα οὐκ ἐλάττω παραδώσει, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ὅσης* παρεδέξατο παρὰ τῶν ἐνδόξων πατέρων του.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1913.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
Η ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΒΑΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Α΄. Αἰτία τῆς ἐκστρατείας τοῦ Κύρου.— Παρασκευαὶ πρὸς αὐτήν.

[Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Κῦρος ἀποφασίζει νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρταξέρξου.]

Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο, πρεσβύτερος α΄, 1—5
μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι.

Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε· καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζονται. ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον καὶ τῶν Ἑλλήνων ἔχων ὁπλίτας τριακοσίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον.

Ἐπεὶ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεται καὶ λαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ, ἐξαιτησαμένη αὐτόν, ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

Ὁ δέ, ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθείς, βουλεύεται, ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλά, ἢν δύνηται, βασιλεύσει ἀντ᾽ ἐκείνου. Παρύσατις μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην.

Ὅστις δ᾽ ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς αὐτόν, πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο, ὥστε αὐτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. καὶ τῶν παρ᾽ ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.

[Πῶς ὁ Κῦρος ἀθροίζει τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐκστρατείαν Ἑλληνικὸν στράτευμα.]

α΄, 6—11 Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἤθροιζεν, ὡς μάλιστα ἐδύνατο, ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα. ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν.

Ὁπόσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δεδομέναι, τότε δὲ ἀφειστήκεσαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι πλὴν Μιλήτου.

Ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρνης προαισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους, ἀποστῆναι πρὸς Κῦρον, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δ᾽ ἐξέβαλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. καὶ αὕτη αὖ ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα.

Ἄλλο δὲ στράτευμα αὐτῷ συνελέγετο ἐν Χερρονήσῳ τῇ κατ᾽ ἀντιπέρας Ἀβύδου τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος Λακεδαιμόνιος φυγὰς ἦν· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. ὁ δέ, λαβὼν τὸ χρυσίον,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐπολέμει, ἐκ Χερρονήσου ὁρμώμενος, τοῖς Θρᾳξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἑκοῦσαι. τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα.

Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ξένος ὢν ἐτύγχανεν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους τριῶν μηνῶν μισθόν, ὡς οὕτω περιγενόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἓξ μηνῶν μισθόν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα.

Πρόξενον δὲ τὸν Βοιώτιον ξένον ὄντα ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς εἰς Πισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων τῶν Πισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ.

Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιόν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τοῖς Μιλησίων. καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

Β'. Ἄφιξις τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων εἰς τὰς Σάρδεις.— Πορεία τοῦ στρατεύματος.

[Τίνας Ἕλληνας ἀρχηγοὺς μισθοφορικῶν στρατευμάτων καλεῖ εἰς τὰς Σάρδεις ὁ Κῦρος.]

Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἤδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν β', 1—3
ἐποιεῖτο, ὡς Πισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικόν.

Ἐνταῦθα καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα, καὶ τῷ Ἀριστίππῳ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἴκοι ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παραγγέλλει λαβόντα τοὺς ἄλλους, πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσεσθαι, πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε. οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα παρῆσαν εἰς Σάρδεις.

Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις ὁπλίτας εἰς τετρακισχιλίους, Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας δὲ πεντακοσίους, Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος ὁπλίτας ἔχων χιλίους, Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς ὁπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους, Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς τριακοσίους μὲν ὁπλίτας, τριακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο.

[Παρὰ τίνος μανθάνει ὁ Ἀρταξέρξης τὴν παρασκευὴν τοῦ Κύρου καὶ τί πράττει μαθὼν ταύτην.]

β', 4—5 Τισσαφέρνης δὲ κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πισίδας τὴν παρασκευήν, πορεύεται ὡς βασιλέα ᾗ ἐδύνατο τάχιστα, ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. καὶ βασιλεὺς μὲν δή, ἐπεὶ ἤκουσε Τισσαφέρνους τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο.

[Πόθεν ἐκκινεῖ τὸ στράτευμα, καὶ τίνες νέοι μισθοφόροι συναντῶσιν αὐτὸ καθ' ὁδόν.]

β', 5—10 Κῦρος δέ, ἔχων οὓς εἴρηκα, ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπῆν ἑπτὰ ἐζευγμένη πλοίοις.

Τοῦτον διαβὰς ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἕνα παρασάγγας ὀκτὼ εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην καὶ εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτά· καὶ ἧκε Μένων ὁ Θετταλὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁπλίτας ἔχων χιλίους καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Κελαινάς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα. καὶ ἧκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος φυγὰς ἔχων ὁπλίτας χιλίους καὶ πελταστὰς Θρᾷκας ὀκτακοσίους καὶ τοξότας Κρῆτας διακοσίους. ἅμα δὲ καὶ Σῶσις παρῆν ὁ Συρακόσιος ἔχων ὁπλίτας τριακοσίους καὶ Σοφαίνετος Ἀρκάδας ἔχων ὁπλίτας χιλίους.

Καὶ ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὁπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

[Περίληψις τῶν λοιπῶν παραγράφων τοῦ β′ κεφαλαίου καὶ τῶν κεφαλαίων γ′, δ′, ε′ καὶ στ′. β′, 11-17, γ′—ς′

Προχωρῆσαν ἐκ Κελαινῶν τῆς Φρυγίας τὸ στράτευμα καὶ διελθὸν διὰ τῆς Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας ἀφικνεῖται εἰς Ταρσοὺς τῆς Κιλικίας, ὅπου ἀναγκάζεται ὁ Κῦρος νὰ διαμείνῃ ἐπὶ 20 ἡμέρας διὰ τὴν ἑξῆς αἰτίαν.

Οἱ Ἕλληνες ὑποπτεύσαντες ὅτι βαδίζουσι κατὰ τοῦ βασιλέως ἐπιχειροῦσι νὰ λιθοβολήσωσι τον Κλέαρχον, ὅστις παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πορείαν. Οὗτος δὲ κατορθοῖ νὰ καταπαύσῃ τὴν στάσιν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐρωτήσαντες τὸν Κῦρον περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς πορείας μανθάνουσι παρ᾽ αὐτοῦ ὅτι ἐκστρατεύει κατά τινος Ἀβροκόμα, λαβόντες δὲ καὶ ὑποσχέσεις αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ αὐτῶν συγκατανεύουσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πορείαν.

Ἀφικόμενοι εἰς Ἰσσούς, τὴν ἐσχάτην τῆς Κιλικίας πόλιν, εὑρίσκουσιν ἐκεῖ τὸν στόλον τοῦ Κύρου. Ἐξακολουθοῦντες δὲ τὴν πορείαν καὶ διαβάντες τὰς Κιλικίας Πύλας εἰσέρχονται εἰς τὴν Συρίαν. Ἐνταῦθα δύο στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ξενίας καὶ ὁ Πασίων, δραπετεύουσι μέν, δὲν καταδιώκονται δὲ ὑπὸ τοῦ Κύρου· οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες θαυμάσαντες τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ προθυμότεροι συνακολουθοῦσιν αὐτῷ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀφικόμενοι εἰς Θάψακον παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν μανθάνουσιν οἱ Ἕλληνες παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ Κύρου τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας· καίτοι δὲ δυσφορήσαντες ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ, ὅμως αἰσχυνόμενοι καὶ ἀλλήλους καὶ τὸν Κῦρον, ἀποφασίζουσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως πορείαν.

Ἐν δεξιᾷ ἔχων τὸν Εὐφράτην ὁ Κῦρος πορεύεται διὰ τῆς Μεσοποταμίας, ὅπου πολλὰς κακουχίας ὑφίσταται τὸ στράτευμα ἐξ ἐλλείψεως τροφίμων, στρατοπεδεύει δὲ ἀπέναντι τῆς Χαρμάνδης, πόλεως παρὰ τὸν Εὐφράτην, ἐξ ἧς προμηθεύεται τροφὰς διαβαινόντων τὸν ποταμὸν στρατιωτῶν ἐπὶ σχεδιῶν δερματί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νων. Ἐνταῦθα ἐπαπειληθεῖσαν ῥῆξιν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μένωνος καὶ τοῦ Κλεάρχου προλαμβάνει ὁ Κῦρος σωφρόνως ἐπεμβάς.

Ὁ Ὀρόντας, ἐπιφανὴς Πέρσης, ὅστις δὶς εἶχεν ἤδη ἄλλοτε φανῆ ἄπιστος πρὸς τὸν Κῦρον, τὸ τρίτον νῦν προδότης αὐτοῦ συλληφθεὶς ἐξ ἐπιστολῆς τινος, ἣν ἔστελλε πρὸς τὸν βασιλέα, δικάζεται ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κῦρον ἀρίστων Περσῶν καὶ τοῦ Κλεάρχου καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἐξαφανίζεται.]

Γ'. Παρασκευαὶ πρὸς μάχην.

[Τί πράττει ὁ Κῦρος νομίσας ὅτι εὑρίσκεται ἐγγὺς τοῦ βασιλέως.]

ζ', 1—2 Ἐκ Πυλῶν δὲ τῆς Ἀραβίας ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας δώδεκα. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον· καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τοῦ εὐωνύμου, αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταξε.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἥκοντες αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἀπήγγειλαν Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς.

[Πῶς παραθαρρύνει ὁ Κῦρος τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῆς μάχης.]

ζ', 2—4 Κῦρος δέ, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων, συνεβουλεύετό τε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο, καὶ αὐτὸς παρῄνει θαρρύνων τοιάδε· «Ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἧς κέκτησθε καὶ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων. ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε, εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ὑμᾶς εἰδὼς διδάξω. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολὺ καὶ κραυγῇ πολλῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τὰ ἄλλα καὶ αἰσχυνεῖσθαί μοι δοκῶ, οἵους ἡμῖν γνώσεσθε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων καὶ εὖ τῶν ἐμῶν γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δὲ οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἑλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι».

[Πόσας δυνάμεις ἀντιπαρατάττουσιν εἰς μάχην οἱ δύο ἀδελφοί.]

Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλή- ζ', 10-12
νων ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία, πελτασταὶ δὲ δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα διακόσια. ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχίλιοι ἱππεῖς, ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δ' αὖ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν.

Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες τέτταρες, τριάκοντα μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα.

Δ'. Ἡ παρὰ τὰ Κούναξα μάχη.

[Παρὰ τίνος πληροφορεῖται ὁ Κῦρος ὅτι προσέρχεται ὁ βασιλεὺς καὶ τί πράττει μαθὼν τοῦτο.]

Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν καὶ πλησίον ἦν ὁ η', 1—3
σταθμός, ἔνθα ἔμελλε καταλύειν, ἡνίκα Πατηγύας, ἀνὴρ Πέρσης τῶν ἀμφὶ Κῦρον χρηστός, προφαίνεται ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ, καὶ εὐθὺς πᾶσιν, οἷς ἐνετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένος.

Ἔνθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι· Κῦρός τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἅρματος τὸν θώρακα ἐνεδύετο καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίζεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Πῶς παρατάσσει τὸ στράτευμα αὐτοῦ ὁ Κῦρος.]

η', 4—7 Ἔνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος, οἱ δὲ ἄλλοι μετὰ τοῦτον, Μένων δὲ τὸ εὐώνυμον κέρας ἔσχε τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἱππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἔστησαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖός τε ὁ Κύρου ὕπαρχος καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν, Κῦρος δὲ καὶ ἱππεῖς τούτου ὅσον ἑξακόσιοι κατὰ τὸ μέσον, ὡπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν Κύρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο. οἱ δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς Ἑλληνικάς.

[Πῶς παρατάσσει τὸ στράτευμα αὐτοῦ ὁ βασιλεύς.]

η'. 8—11 Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἡνίκα δὲ δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολύ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε καὶ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο.

Καὶ ἦσαν ἱππεῖς μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ γερροφόροι, ἐχόμενοι δὲ ὁπλῖται σὺν ποδήρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν. Αἰγύπτιοι δ' οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι· ἄλλοι δ' ἱππεῖς, ἄλλοι τοξόται. πάντες δ' οὗτοι κατὰ ἔθνη ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἐπορεύοντο.

Πρὸ δὲ αὐτῶν ἅρματα, διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὴ δρεπανηφόρα καλούμενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. ἡ δὲ γνώμη ἦν, ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλῶντα καὶ διακόψοντα.

Ὁ μέντοι Κῦρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἕλλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ ὡς ἀνυστὸν καὶ ἡσυχῇ, ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσῆσαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Διατὶ ὁ Κλέαρχος ἀρνεῖται ν᾽ ἀλλάξῃ θέσιν, ὡς παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ Κῦρος.]

Καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος, παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἑρ- η΄, 12-13
μηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι, τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη· «κἂν τοῦτ᾽», ἔφη, «νικῶμεν, πάνθ᾽ ἡμῖν πεποίηται».

Ὁρῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στῖφος καὶ ἀκούων Κύρου ἔξω ὄντα τοῦ εὐωνύμου βασιλέα—τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεύς, ὥστε μέσον τῶν ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν —ἀλλ᾽ ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν, τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο ὅτι αὐτῷ μέλει, ὅπως καλῶς ἔχοι.

[Πῶς παραθαρρύνει τὸ στράτευμα εἰς μάχην ὁ Κῦρος.]

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα ὁμαλῶς η΄, 14-17
προῄει, τὸ δὲ Ἑλληνικόν, ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον, συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων.

Καὶ ὁ Κῦρος, παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι, κατεθεᾶτο ἑκατέρωσε ἀποβλέπων, εἴς τε τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς φίλους.

Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, πελάσας ὡς συναντῆσαι, ἤρετο εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δὲ ἐπιστήσας εἶπε καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ καὶ τὰ σφάγια καλά.

Ταῦτα δὲ λέγων θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο, τίς ὁ θόρυβος εἴη. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. καὶ ὃς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο, ὅ,τι εἴη τὸ σύνθημα. ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο «Ζεὺς σωτὴρ καὶ Νίκη». ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας, «Ἀλλὰ δέχομαί τε», ἔφη, «καὶ τοῦτο ἔστω». ταῦτα δ᾽ εἰπὼν εἰς τὴν αὑτοῦ χώραν ἀπήλαυνε.

[Τίνες πρῶτοι ἀρχίζουσι τὴν μάχην καὶ ποῖα τἀποτελέσματα αὐτῆς.]

Καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα στάδια διειχέτην τὼ φάλαγγε ἀπ᾽ ἀλ- η΄, 17-20
λήλων, ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῖς πολεμίοις. ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ ὑπολειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο πάντες οἷον τῷ Ἐνυαλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον. λέγουσι δέ, ὥς τινες καὶ ταῖς ἀσπίσι πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν, φόβον ποιοῦντες τοῖς ἵπποις.

Πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἕπεσθαι.

Τὰ δ' ἅρματα ἐφέροντο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων κενὰ ἡνιόχων. οἱ δ', ἐπεὶ προΐδοιεν, διίσταντο· ἔστι δ' ὅστις καὶ κατελήφθη, ὥσπερ ἐν ἱπποδρόμῳ ἐκπλαγείς· καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν, οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.

[Διατί ὁ Κῦρος προσβάλλει τὸ κέντρον τῶν πολεμίων καὶ ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσβολῆς ταύτης.]

η', 21-24 Κῦρος δέ, ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' ἑαυτοὺς καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἤδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν, οὐδ' ὣς ἐξήχθη διώκειν, ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν ἐπεμελεῖτο ὅ,τι ποιήσει βασιλεύς. καὶ γὰρ ᾔδει αὐτόν, ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος.

Καὶ πάντες δ' οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὐτῶν ἡγοῦνται, νομίζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἢν ᾖ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἑκατέρωθεν, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρῄζοιεν, ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στράτευμα.

Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε, μέσον ἔχων τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς, ὅμως ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος. ἐπεὶ δ' οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἀντίου οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν ὡς εἰς κύκλωσιν.

Ἔνθα δὴ Κῦρος δείσας, μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατακόψῃ τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κισχιλίους, καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν.

[Τί πράττει ὁ Κῦρος ἰδὼν τὸν βασιλέα.]

Ὡς δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἑξακόσιοι, η', 25-27
εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντες, πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι.

Σὺν τούτοις δὲ ὢν καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στῖφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν «Τὸν ἄνδρα ὁρῶ», ἵετο ἐπ' αὐτὸν καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός, ὃς καὶ ἰάσασθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι.

Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθνῃσκον, Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν· Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ.

[Τί πράττει ὁ Ἀρταπάτης ἰδὼν νεκρὸν τὸν Κῦρον.]

Ἀρταπάτης δ' ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων θεράπων η', 28-29
λέγεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. καὶ οἱ μέν φασι βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ, οἱ δὲ ἑαυτὸν ἐπισφάξασθαι σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν· καὶ στρεπτὸν δ' ἐφόρει καὶ ψέλια καὶ τἆλλα, ὥσπερ οἱ ἄριστοι Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δι' εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

Ε'. Δευτέρα νίκη τῶν Ἑλλήνων.

[Τί πράττει ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου καὶ τί οἱ Ἕλληνες.]

Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ χεὶρ ἡ δε- ι', 1—16
ξιά. βασιλεὺς δὲ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κύρειον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἵστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμόν, ἔνθεν ἕωθεν ὡρμῶντο. τέτταρες δ' ἐλέγοντο παρασάγγαι εἶναι τῆς ὁδοῦ.

Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' αὑτούς, οἱ δ' ἁρπάζοντες ὡς ἤδη πάντα νικῶντες.

Ἐπεὶ δ' ᾔσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν τὸ καθ' αὑτοὺς καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχονται διώκοντες, ἔνθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ καὶ συντάττεται, ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενον καλέσας, (πλησιαίτατος γὰρ ἦν), εἰ πέμποιέν τινας ὡς παντὶ σθένει ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντας.

Ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς δῆλος ἦν προσιὼν πάλιν, ὡς ἐδόκει, ὄπισθεν. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες στραφέντες παρεσκευάζοντο ὡς ταύτῃ προσιόντος καὶ δεξόμενοι, ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτῃ μὲν οὐκ ἦγεν, ᾗ δὲ παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος, ταύτῃ καὶ ἀπῆγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ αὐτομολήσαντας καὶ Τισσαφέρνην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ.

[Τί ἔπραξεν ὁ Τισσαφέρνης κατὰ τὴν μάχην καὶ ποῦ συναντᾶται εἶτα μετὰ τοῦ βασιλέως.]

ι', 7—8 Ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐδένα, διαστάντες δ' οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς· Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελταστῶν καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι.

Ὁ δ' οὖν Τισσαφέρνης, ὡς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο.

[Διατί ἀλλάσσουσι παράταξιν καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ βασιλεύς.]

ι', 9—10 Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ περιπτύξαντες ἀμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν τὸν ποταμόν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστησεν ἀντίαν τὴν φάλαγγα, ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχούμενος συνῄει.

[Τίνες νικῶσι κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην μάχην.]

Ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, ι', 10-15
αὖθις παιανίσαντες ἐπῇσαν πολὺ προθυμότερον ἢ πρόσθεν.

Οἱ δ᾽ αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ᾽ ἐκ πλείονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφευγον· οἱ δ᾽ ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός· ἐνταῦθα δ᾽ ἔστησαν οἱ Ἕλληνες· ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ᾽ οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ ποιούμενον γιγνώσκειν. καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, αἰετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτῃ ἀνατεταμένον.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθ᾽ ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς· οὐ μὴν ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ᾽ ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ᾽ ὁ λόφος τῶν ἱππέων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν.

Ὁ οὖν Κλέαρχος οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ αὐτὸν στήσας τὸ στράτευμα πέμπει Λύκιον τὸν Συρακόσιον καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ κελεύει κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου τί ἐστιν ἀπαγγεῖλαι. καὶ ὁ Λύκιος ἤλασέ τε καὶ ἰδὼν ἀπαγγέλλει, ὅτι φεύγουσιν ἀνὰ κράτος. σχεδὸν δ᾽, ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύετο.

[Εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκουσι τὸ στρατόπεδον αὐτῶν μετὰ τὴν μάχην οἱ Ἕλληνες.]

Ἐνταῦθα δ᾽ ἔστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα ἀνε- ι', 16-19
παύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο οὐδ᾽ ἄλλος ἀπ᾽ αὐτοῦ οὐδεὶς παρῄει· οὐ γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ᾽ ᾔκαζον ἢ διώκοντα οἴχεσθαι ἢ καταληψόμενόν τι προεληλακέναι.

Καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἄγοιντο ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἔδοξεν αὐτοῖς ἀπιέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ναι· καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δορπηστὸν ἐπὶ τὰς σκηνάς. ταύτης μὲν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν, καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα, εἴ ποτε σφόδρα τὸ στράτευμα λάβοι τις ἔνδεια, διαδιδοίη τοῖς Ἕλλησιν — ἦσαν δ᾽ αὗται τετρακόσιαι ἅμαξαι — καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν.

Ὥστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγένοντο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α΄. Διαπραγματεύσεις τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ Ἀριαίου καὶ τοῦ βασιλέως.

[Παρὰ τίνων μανθάνουσιν οἱ Ἕλληνες τὸν θάνατον τοῦ Κύρου καὶ τί μηνύει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἀριαῖος.]

Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι α΄, 2—3
Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμπει σημανοῦντα ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένοις ἃ εἶχον καὶ ἐξοπλισαμένοις προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ἕως Κύρῳ συμμείξειαν. Ἤδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄντων, ἅμα ἡλίῳ ἀνέχοντι, ἦλθε Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμώ. οὗτοι ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὡρμῶντο, καὶ λέγοι, ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμενοῖεν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν, τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθενπερ ἦλθε.

[Τί ἀπαντᾷ ὁ Κλέαρχος πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀριαίου.]

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πυνθα- α΄, 4—5
νόμενοι βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· «Ἀλλ᾿ ὤφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καί, ὡς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχεται, καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχην νικώντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστίν». ταῦτα εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν. καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου.

[Πῶς παρασκευάζουσι φαγητὸν οἱ Ἕλληνες.]

Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε· τὸ δὲ στράτευμα ἐπορί- α΄, 6—7

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ζετο σῖτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποζυγίων κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δὲ ἐχρῶντο μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέρροις καὶ ταῖς ἀσπίσι ταῖς ξυλίναις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται καὶ ἅμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι οὖσαι· οἷς πᾶσι χρώμενοι, κρέα ἕψοντες, ἤσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

[Τί μηνύει ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς Ἕλληνας.]

α΄, 7—8 Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ πλήθουσαν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες, οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι, ἦν δ᾽ αὐτῶν Φαλῖνος εἷς Ἕλλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὢν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τάξεις τε καὶ ὁπλομαχίαν. οὗτοι δὲ προσελθόντες καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας λέγουσιν, ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας, εὑρίσκεσθαι, ἄν τι δύνωνται, ἀγαθόν.

[Τί ἀπαντῶσι πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ βασιλέως οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων.]

α΄, 9—14 Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι· «ἀλλ᾽», ἔφη, «ὑμεῖς μέν, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅ,τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω». ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξῃρημένα· ἔτυχε γὰρ θυόμενος.

Ἔνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ ὁ Ἀρκάς, πρεσβύτατος ὤν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ τὰ ὅπλα παραδοῖεν.

Πρόξενος δὲ ὁ Θηβαῖος, «Ἀλλ᾽ ἐγώ», ἔφη, «ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὅπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται». πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε· «Βασιλεὺς νικᾶν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. τίς γὰρ αὐτῷ ἔτι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον, οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν, δύναισθε ἂν ἀποκτεῖναι».

Μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶπεν· «Ὦ Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδέν ἐστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὅπλα καὶ ἀρετή. ὅπλα μὲν οὖν ἔχοντες, οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, παραδόντες δ' ἂν ταῦτα, καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. μὴ οὖν οἴου τὰ μόνα ἀγαθὰ ἡμῖν ὄντα ὑμῖν παραδώσειν, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχούμεθα».

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε καὶ εἶπεν· «Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριτα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὤν, εἰ οἴει τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι ἂν τῆς βασιλέως δυνάμεως».

Ἄλλους δέ τινας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ.

[Πῶς ὁ Κλέαρχος ἀποσπᾷ παρὰ τοῦ Φαλίνου ἀρέσκουσαν αὐτῷ συμβουλὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας.]

Ἐν τούτῳ Κλέαρχος ἧκε, καὶ ἠρώτησεν, εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν· «Οὗτοι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ' ἡμῖν εἰπέ, τί λέγεις». ὁ δ' εἶπεν· «Ἐγώ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἑόρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες· σύ τε γὰρ Ἕλλην εἶ καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες, ὅσους σὺ ὁρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθά σοι, τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. σὺ οὖν πρὸς θεῶν συμβούλευσον ἡμῖν ὅ,τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὅ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀναλεγόμενον, ὅτι Φαλῖνός ποτε, πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι, ξυμβουλευομένοις ξυνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. οἶσθα δέ, ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἃ ἂν ξυμβουλεύσῃς». ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα α', 15-19

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξυμβουλεῦσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἕλληνες.

Φαλῖνος δέ, ὑποστρέψας παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ, εἶπεν· «Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπίς, ἄκοντος βασιλέως, ξυμβουλεύω σῴζεσθαι ὑμῖν, ὅπῃ δυνατόν».

[Τί ἀπαντᾷ τελευταῖον ὁ Κλέαρχος πρὸς τὸν Φαλῖνον.]

α΄, 20-30 Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· «Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ᾽ ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε, ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες ἄλλῳ, εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ ἄλλῳ παραδόντες».

Ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· «Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσε βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. εἴπατε οὖν καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ᾽ ὑμῶν ἀπαγγείλω».

Κλέαρχος δ᾽ ἔλεξεν· «Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτου, ὅτι καὶ ἡμῖν ταὐτὰ δοκεῖ, ἅπερ καὶ βασιλεῖ». «Τί οὖν ταῦτά ἐστιν ;» ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· «Ἢν μὲν μένωμεν, σπονδαί, ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι πόλεμος». ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· «Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγείλω ;». Κλέαρχος δὲ ταὐτὰ πάλιν ἀπεκρίνατο· «Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι πόλεμος». ὅ,τι δὲ ποιήσοι, οὐ διεσήμηνε.

Β΄. Ἀναχώρησις τῶν Ἑλλήνων.

[Τί ἀπαντᾷ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὁ Ἀριαῖος καὶ τί ἀποκρίνονται οὗτοι πρὸς αὐτόν.]

β΄, 1—2 Φαλῖνος μὲν δὴ ᾤχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἧκον Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἀριαίῳ. οὗτοι δὲ ἔλεγον, ὅτι πολλοὺς φαίη ὁ Ἀριαῖος εἶναι Πέρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· «Ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἥκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός· εἰ δὲ μή, αὔριον πρῷ ἀπιέναι φησίν».

Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· «Ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν· ἐὰν μὲν ἥκωμεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττετε ὁποῖον ἄν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν». ὅ,τι δὲ ποιήσοι, οὐδὲ τούτοις εἶπε.

[Τί λέγει πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ὁ Κλέαρχος περὶ τῆς πορείας καὶ διατί οὗτοι πείθονται εἰς αὐτόν.]

Μετὰ ταῦτα, ἤδη ἡλίου δύνοντος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς β', 3—6
καὶ λοχαγούς, ἔλεξε τοιάδε· «Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο· ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γε μένειν οἷόν τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν ἔχειν· ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερὰ ἦν.

Ὧδε οὖν χρὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν ὅ,τι τις ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω».

Ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀπῆλθον καὶ ἐποίουν οὕτω. καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δὲ ἐπείθοντο, οὐχ ἑλόμενοι, ἀλλὰ ὁρῶντες, ὅτι μόνος ἐφρόνει, οἷα δὴ τὸν ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν.

[Ἐπὶ τίσιν ὅροις συνθηκολογοῦσιν οἱ Ἕλληνες μετὰ τοῦ Ἀριαίου.]

Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θρᾷξ, ἔχων β', 7—9
τούς τε ἱππέας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταράκοντα καὶ τῶν πεζῶν Θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους, ηὐτομόλησε πρὸς βασιλέα.

Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἵποντο· καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρ' Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰ ὅπλα, ξυνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρ' Ἀριαῖον· καὶ ὤμοσαν οἵ τε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι μήτε προδώσειν ἀλλήλους σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως. ταῦτα δὲ ὤμοσαν, σφάξαντες ταῦρον καὶ κάπρον καὶ κριὸν εἰς ἀσπίδα, οἱ μὲν Ἕλληνες βάπτοντες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην.

[Τί φρονεῖ ὁ Ἀριαῖος περὶ τῆς κοινῆς πορείας.]

β', 10-12 Ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· «Ἄγε δή, ὦ Ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ἡμῖν, εἰπὲ τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας, πότερον ἄπιμεν, ἥνπερ ἤλθομεν, ἢ ἄλλην τινὰ ἐννενοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν κρείττω;».

Ὁ δ' εἶπεν· «Ἣν μὲν ἤλθομεν ἀπιόντες, παντελῶς ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων· ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω, οὐδὲ δεῦρο ἰόντες, ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δέ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μέν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμούς, ὡς ἂν δυνώμεθα, μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπάσωμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἢν γὰρ ἅπαξ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δυνήσεται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον οὐ δυνήσεται ταχέως πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. ταύτην, ἔφη, τὴν γνώμην ἔχω ἔγωγε».

[Πόθεν εἰκάζουσιν οἱ Ἕλληνες ὅτι πλησίον αὐτῶν στρατοπεδεύεται ὁ βασιλεύς.]

β', 13-15 Ἦν δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη ἢ ἀποδρᾶναι ἢ ἀποφυγεῖν. ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν.

Ἔτι δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ὁρᾶν ἱππέας· καὶ τῶν τε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἑλλήνων, οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες, εἰς τὰς τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος, ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἁμάξης πορευόμενος, διότι ἐτέτρωτο, καταβὰς ἐθωρακίζετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Ἐν ᾧ δὲ ὡπλίζοντο, ἧκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκοποί, ὅτι οὐχ ἱππεῖς εἶεν, ἀλλ' ὑποζύγια νέμοιντο. καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες, ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεύς· καὶ γὰρ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω.

[Ποῦ κατασκηνοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διατί καταλαμβάνεται ὑπὸ πανικοῦ μέρος τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος.]

Κλέαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγεν· ᾔδει γὰρ καὶ β', 16-18
ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας καὶ ἀσίτους ὄντας· ἤδη δὲ καὶ ὀψὲ ἦν· οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δοκοίη φεύγειν, ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων, ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα.

Οἱ μὲν οὖν πρῶτοι ὅμως τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, οἱ δ' ὕστεροι, σκοταῖοι προσιόντες, ὡς ἐτύγχανον ἕκαστοι, ηὐλίζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων.

Δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτ' οὐδὲν ἐφάνη οὔτε στρατόπεδον οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ πλησίον. ἐξεπλάγη δέ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος. ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὑστεραίᾳ ἔπραττε.

[Τί ἐπινοεῖ ὁ Κλέαρχος πρὸς διάλυσιν πανικοῦ τῶν Ἑλλήνων.]

Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ τοῖς Ἕλλησι φόβος β', 19-21
ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν, οἷον εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος γίγνεσθαι.

Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἠλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ, κήρυκα ἄριστον τῶν τότε, ἀνειπεῖν ἐκέλευσε σιγὴν κηρύξαντα, ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν τὸν ἀφέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα μηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται, ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη καὶ οἱ ἄρχοντες σῶοι. ἅμα δὲ ὄρθρῳ παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος εἰς τάξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ᾗπερ εἶχον, ὅτε ἦν ἡ μάχη.

[Περίληψις τοῦ γ' κεφαλαίου.

Ὁ βασιλεὺς ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ἐμφανίσεως τῶν Ἑλλήνων πέμπει πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις περὶ σπονδῶν. Εἰς τούτους δ' ἀπαντῶσιν εὐφυῶς καὶ ἀνδρικῶς οἱ Ἕλληνες ὅτι, μὴ ἔχοντες πόθεν νὰ πορίζωνται τρόφιμα, εἶναι ἠναγκασμένοι πρῶτον νὰ πολεμήσωσι καὶ ἔπειτα νὰ σκεφθῶσι περὶ σπονδῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς διατάττει νὰ ὁδηγήσωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς κώμας πρὸς προμήθειαν τροφίμων μέχρι τῆς συνάψεως τῶν συνθηκῶν. Τῇ τρίτῃ δ' ἡμέρᾳ ὁ βασιλεὺς στέλλει πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὸν Τισσαφέρνην, ἵνα μάθῃ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὗτοι ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Περσικοῦ κράτους. Ὁ Κλέαρχος μετὰ πάσης παρρησίας ὁμολογήσας τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς στρατείας τῶν Ἑλλήνων, ἐπάγεται ὅτι νῦν ἐξακολουθοῦντες τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπάνοδον οὐδένα μὲν καθ' ὁδὸν θὰ βλάπτωσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' οὐδενὸς θὰ ἀνεχθῶσι νὰ βλάπτωνται. Ταῦτα δ' ἀπαγγείλας ὁ Τισσαφέρνης πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπανέρχεται καὶ συνάπτει συνθήκην μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῷ ὅρῳ οἱ μὲν Πέρσαι ἀσφαλῶς καὶ ἀδόλως νὰ ὁδηγήσωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ Ἕλληνες νὰ πορεύωνται διὰ τῆς χώρας τοῦ βασιλέως ὡς διὰ χώρας φιλικῆς οὐδένα βλάπτοντες.]

Δ΄. Ὑποψίαι τῶν Ἑλλήνων πρός τε τὸν Ἀριαῖον καὶ τὸν Τισσαφέρνην.

[Τί μηνύει πρὸς τὸν Ἀριαῖον ὁ βασιλεύς.]

δ', 1 Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρνην οἵ τε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες, οἳ παρεθάρρυνόν τε καὶ δεξιὰς ἐνίοις παρὰ βασιλέως ἔφερον μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παροιχομένων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Ποίας ὑπονοίας περὶ τῆς πίστεως τοῦ βασιλέως ἐκφράζουσι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων.]

Τούτων δὲ γιγνομένων, ἔνδηλοι ἦσαν οἱ περὶ Ἀριαῖον ἧττον προσέχοντες τοῖς Ἕλλησι τὸν νοῦν· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκον, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς· «Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι ἂν περὶ παντὸς ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος εἴη ἐπὶ βασιλέα μέγαν στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπὴν δὲ πάλιν ἁλισθῇ αὐτῷ ἡ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ᾖ ἡ ὁδός. οὐ γάρ ποτε ἑκών γε βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἡμεῖς τοσοίδε ὄντες ἐνικῶμεν βασιλέα ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν». δ', 2—4

[Πῶς σκεπτόμενος ὁ Κλέαρχος φρονεῖ ὅτι δὲν θὰ ἐξαπατηθῶσιν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ βασιλέως.]

Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· «Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ᾽ ὅτι, εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς παρέξει ἡμῖν οὐδὲ ὅθεν ἐπισιτιούμεθα· αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἅμα, ταῦτα ποιούντων ἡμῶν, εὐθὺς ἂν Ἀριαῖος ἀποσταίη· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. ποταμὸς δ᾽ εἰ μέν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος, οὐκ οἶδα· τὸν δ᾽ οὖν Εὐφράτην εἴδομεν, ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι, κωλυόντων πολεμίων. οὐ μὲν δή, ἂν μάχεσθαί γε δέῃ, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν ξύμμαχοι, τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσι πλεῖστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μέν, τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττωμένων δέ, οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ οὕτω πολλά ἐστι τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ,τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις». τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν. δ', 5—7

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Πῶς συνοδοιποροῦσιν οἱ Ἕλληνες μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους καὶ τοῦ Ἀριαίου.]

δ΄, 8—12 Ἐν δὲ τούτῳ ἧκε Τισσαφέρνης ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

Ἐντεῦθεν δέ, ἤδη Τισσαφέρνους ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος, ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, τὸ Κύρου βαρβαρικὸν ἔχων στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντᾳ, καὶ ξυνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὑφορῶντες τούτους, αὐτοὶ ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας ἔχοντες. ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην καὶ πλέον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφότεροι ὥσπερ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ξυλλέγοντες, πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

[Περίληψις τῶν λοιπῶν παραγράφων τοῦ δ΄ κεφαλαίου.

Ἐξακολουθοῦντες τὴν κοινὴν πορείαν ἀφικνοῦνται εἰς τὸ καλούμενον Μηδίας τεῖχος καὶ περιελθόντες αὐτὸ διαβαίνουσι δύο διώρυχας τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ καὶ φθάνουσιν εἶτα εἰς τὴν πόλιν Σιττάκην, παρ᾽ ἣν καταστρατοπεδεύουσιν οἱ Ἕλληνες, ἐν ᾧ οἱ βάρβαροι διαβαίνουσι τὸν Τίγρητα. Διαβάντες δ᾽ ἔπειτα τοῦτον καὶ οἱ Ἕλληνες ἀφικνοῦνται εἰς τὴν πόλιν Ὦπιν, ἣν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὁ Τισσαφέρνης νὰ διαρπάσωσι.]

Ε΄—α΄ Συνέντευξις Κλεάρχου καὶ Τισσαφέρνους.

[Πρὸς τίνα σκοπὸν καλεῖ εἰς συνέντευξιν ὁ Κλέαρχος τὸν Τισσαφέρνην.]

ε΄, 1—2 Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζαπάταν ποταμόν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν, φανερὰ δὲ οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή.

Ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ ξυγγενέσθαι τῷ Τισσαφέρνει καί, εἴ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψέ τινα ἐροῦντα, ὅτι ξυγγενέσθαι αὐτῷ χρῄζει. ὁ δὲ ἑτοίμως ἐκέλευεν ἥκειν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Διὰ τίνων ἐπιχειρημάτων ἀποδεικνύει ὁ Κλέαρχος πρὸς τὸν Τισσαφέρνην ὅτι δὲν ὤφειλε ν' ἀπιστῇ πρὸς τοὺς Ἕλληνας.]

Ἐπειδὴ δὲ ξυνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε· «Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλαττόμενον δὲ σέ τε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἀντιφυλαττόμεθα. ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐ δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδὲ ἐπινοοῦμεν τοιοῦτον οὐδέν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα ἀνθρώπους ἤδη τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας, ὅτι φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι, πρὶν παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ' αὖ βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. τὰς οὖν τοιαύτας ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα παύεσθαι, ἥκω καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς. ε', 3—15

»Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον, οἱ θεῶν ἡμᾶς ὅρκοι κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν αὑτῷ παρημεληκώς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὔτ' οἶδα ἀπὸ ποίου ἂν τάχους οὔτε ὅποι ἄν τις φεύγων ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίη, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀποσταίη. πάντῃ γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὕποχα καὶ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι.

»Περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν ὅρκων οὕτω γιγνώσκω, παρ' οὓς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα· τῶν δ' ἀνθρωπίνων σὲ ἐγὼ ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα μὲν ὁδὸς εὔπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν τε ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν διὰ σκότους ἡ ὁδός· οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα· πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δὲ ὄχλος φοβερός, φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστὴ γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν.

»Εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτείναιμεν, ἄλλο τι ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες, πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἔφεδρον πολεμήσομεν; ὅσων δὲ δὴ καὶ οἵων ἂν ἐλπίδων ἐμαυτὸν στερή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαιμι, εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα λέξω. ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν βούλοιτο· σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τήν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα καὶ τὴν σαυτοῦ σῴζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ᾗ Κῦρος πολεμίᾳ ἐχρῆτο, σοὶ ταύτην ξύμμαχον οὖσαν. τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ βούλεται σοὶ φίλος εἶναι;

»Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας καὶ σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ καὶ Πισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δέ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς γιγνώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ ποίᾳ δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσαισθε τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὔσης. ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι σύ, εἰ μὲν βούλοιο, φίλος ὡς μέγιστος ἂν εἴης, εἰ δέ τίς σε λυποίη, ὡς δεσπότης ἂν ἀναστρέφοιο, ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἵ σοι οὐκ ἂν μισθοῦ ἕνεκα ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος, ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως.

»Ἐμοὶ μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ᾽ ἂν ἀκούσαιμι, τίς οὕτως ἐστὶ δεινὸς λέγειν, ὥστε σε πεῖσαι λέγων, ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύομεν».

Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπημείφθη.

[Πῶς ὁ Τισσαφέρνης πειρᾶται νὰ διαλύσῃ πρὸς τὸν Κλέαρχον τὰς ὑποψίας τῶν Ἑλλήνων.]

ε΄, 16-23 «Ἀλλ᾽ ἥδομαι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους λόγους· ταῦτα γὰρ γιγνώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἄν μοι δοκεῖς καὶ σαυτῷ κακόνους εἶναι. ὡς δ᾽ ἂν μάθῃς, ὅτι οὐδ᾽ ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὔτ᾽ ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον· εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἱππέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὁπλίσεως, ἐν ᾗ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ εἴημεν ἄν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

»Ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἄν σοι δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία, ἃ ὑμεῖς φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὁρᾶτε ὑμῖν ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοί, ἐφ' ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλώμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν, οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν.

»Εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἡττῴμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ κρεῖττον τοῦ καρποῦ ἐστιν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ᾧ ὑμεῖς, οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε, μάχεσθαι ἂν δύναισθε.

»Πῶς ἂν οὖν ἔχοντες τοσούτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; παντάπασι δὲ απόρων ἐστὶ καὶ ἀμηχάνων καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, οὔτε ἀλόγιστοι οὔτε ἠλίθιοί ἐσμεν.

»Ἀλλὰ τί δή, ὑμᾶς ἐξὸν ἀπολέσαι, οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἤλθομεν; εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος, τὸ τοῖς Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ᾧ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ διὰ μισθοδοσίας πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίαν ἰσχυρόν. ὅσα δ' ἐμοὶ χρήσιμοι ὑμεῖς ἐστε, τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπας, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἄν, ὑμῶν παρόντων, καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι».

[Τί ἀποφασίζουσιν ἀπὸ κοινοῦ ὁ Κλέαρχος καὶ ὁ Τισσαφέρνης μετὰ τὰς ἀμοιβαίας ἐξηγήσεις αὐτῶν.]

Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ εἶπεν· «Οὐκοῦν», ἔφη, «οἵτινες, τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων, πειρῶνται διαβάλλοντες ποιῆσαι πολεμίους ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν;». ε', 24-27

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Καὶ ἐγὼ μέν γε», ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, «εἴ βούλεσθέ μοι οἵ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐλθεῖν, ἐν τῷ ἐμφανεῖ λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας, ὡς σὺ ἐμοὶ ἐπιβουλεύεις καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ».

«Ἐγὼ δέ», ἔφη ὁ Κλέαρχος, «ἄξω πάντας, καὶ σὺ αὖ δηλώσω, ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω».

Ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο.

[Τί ἀποφασίζουσιν οἱ Ἕλληνες ἀκούσαντες παρὰ τοῦ Κλεάρχου τοὺς λόγους τοῦ Τισσαφέρνους.]

ε', 27-30 Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Κλέαρχος ἀπελθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον δῆλός τ' ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει, καί, ἃ ἔλεγεν ἐκεῖνος, ἀπήγγελλεν, ἔφη τε χρῆναι ἰέναι παρὰ Τισσαφέρνην οὓς ἐκέλευσε, καὶ ἐὰν ἐλεγχθῶσι διαβάλλοντες, ὡς προδότας αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς Ἕλλησιν ὄντας τιμωρηθῆναι.

Ὑπώπτευε δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ λάθρᾳ συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μετ' Ἀριαίου καὶ στασιάζοντα αὐτῷ καὶ ἐπιβουλεύοντα, ὅπως, τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβών, φίλος ᾖ Τισσαφέρνει.

Ἐβούλετο δὲ καὶ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι.

Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ στρατηγοὺς μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει.

Ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο πέντε μὲν στρατηγοὺς ἰέναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἀγορὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ε΄–ς΄ Σύλληψις τῶν στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους.

[Πῶς προσφέρονται οἱ βάρβαροι πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων τοὺς μεταβάντας εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Τισσαφέρνους.]

Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἴσω, Πρόξενος Βοιώτιος, Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύραις ἔμενον. ε΄, 31-32

Οὐ πολλῷ δ᾿ ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἵ τ᾿ ἔνδον ξυνελαμβάνοντο καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἱππέων, διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν Ἕλληνι, ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἔκτεινον.

[Πῶς πληροφοροῦνται οἱ Ἕλληνες τὴν σφαγὴν τῶν στρατηγῶν καὶ τὴν σύλληψιν τῶν λοχαγῶν αὐτῶν καὶ τίνες ἀποστέλλονται πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ βασιλέως.]

Οἱ δὲ Ἕλληνες τήν τε ἱππασίαν ἐθαύμαζον ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες, καί, ὅ τι ἐποίουν, ἠμφεγνόουν, πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἧκε φεύγων, τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα.

Ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος καὶ Μιθραδάτης, οἵ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι· ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν· ξυνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους.

Οὗτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον, εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων στρατηγὸς ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως.

Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, ξὺν αὐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου· Χειρίσοφος δὲ ἐτύγχανεν ἀπὼν ἐν κώμῃ τινὶ ξὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος.

[Τί ἀγγέλλουσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας οἱ πρέσβεις τοῦ βασιλέως.]

ε΄, 38 Ἐπειδὴ δὲ ἔστησαν εἰς ἐπήκοον, εἶπεν Ἀριαῖος τάδε· «Κλέαρχος μέν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε, Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναί φησιν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου».

[Τί ἀπαντῶσι πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ βασιλέως ὁ Κλεάνωρ καὶ ὁ Ξενοφῶν.]

ε΄, 39-42 Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες, ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· «Ὦ κάκιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτ᾿ ἀνθρώπους, οἵτινες ὀμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ τούς τε ἄνδρας αὐτούς, οἷς ὤμνυτε, ἀπολωλέκατε, καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες ξὺν τοῖς πολεμίοις ἐφ᾿ ἡμᾶς ἔρχεσθε;»

Ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· «Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντᾳ καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ξὺν τούτοις».

Ἐπὶ τούτῳ Ξενοφῶν τάδε εἶπε· «Κλέαρχος μὲν τοίνυν, εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἔλυε τὰς σπονδάς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιορκοῦντας· Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γὰρ ὅτι, φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις, πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα ξυμβουλεῦσαι».

Πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Α΄

Ἀπόφασες τῶν διασωθέντων Ἑλλήνων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου ὑπὸ νέους ἀρχηγούς.

[Τί συλλογιζόμενοι οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν σύλληψιν τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν εὑρίσκονται ἐν μεγάλῃ ἀπορίᾳ.]

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ Κύρου ἀναβάσει οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, ἐγένετο ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνει ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. α΄, 1—3

Ἐπεὶ δὲ οἱ στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπισπόμενοι ἀπωλώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐννοούμενοι μὲν ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δὲ αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μεῖον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμὼν δ᾽ οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διῇργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προυδεδώκεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν οὐδὲ ἱππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες, ὥστε εὔδηλον ἦν, ὅτι νικῶντες μὲν οὐδένα ἂν κατακάνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λειφθείη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ταῦτ᾽ ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτ᾽ ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. οὕτω μὲν δὴ διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

[Διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ Ξενοφῶν μετέσχε τῆς στρατείας τοῦ Κύρου.]

α', 4—10 Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος.

Ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας μή τι πρὸς τῆς πόλεως ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι, ἐλθόντα εἰς Δελφούς, ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας.

Ἐλθὼν δ᾽ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδόν, ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς, οἷς ἔδει θύειν.

Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ᾽ ἀκούσας ᾐτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα, πότερον λῷον εἴη αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ᾽ αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι, τοῦτ᾽ ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθείη. ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ᾽, ἔφη, χρὴ ποιεῖν, ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν.

Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω θυσάμενος, οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεός, ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κῦρον, μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν, καὶ συνεστάθη Κύρῳ.

Προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου καὶ ὁ Κῦρος συμπρουθυμεῖτο μεῖναι αὐτόν, εἶπε δέ, ὅτι, ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πισίδας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὕτως ἐξαπατηθείς — οὐχ ὑπὸ Προξένου· οὐ γὰρ ᾔδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμὴν οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πλὴν Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἤδη ἐδόκει εἶναι, ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα· φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδὸν καὶ ἄκοντες ὅμως οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκολούθησαν· ὧν εἷς καὶ Ξενοφῶν ἦν.

[Ἐκ τίνος ἀφορμῆς ὁ Ξενοφῶν ἀποφασίζει νὰ προτείνῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως.]

Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ οὐκ ἐδύ- α', 11-14
νατο καθεύδειν· μικρὸν δ' ὕπνου λαχὼν εἶδεν ὄναρ. ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γενομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσα.

Περίφοβος δ' εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὄναρ τῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθόν, ὅτι ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε· τῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δὲ ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ, μὴ οὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων ἀποριῶν.

Ὁποῖόν τι μὲν δή ἐστι τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ· γίγνεται γὰρ τάδε. εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνηγέρθη, πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει· «Τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νὺξ προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἥξειν. εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν μὴ οὐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα δὲ τὰ δεινότατα παθόντας, ὑβριζομένους ἀποθανεῖν; ὅπως δ' ἀμυνούμεθα, οὐδεὶς παρασκευάζεται οὐδὲ ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα, ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν ἄγειν. ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμείνω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις».

Ἐκ τούτου ἀνίσταται καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λοχαγούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Διὰ τίνων ἐπιχειρημάτων ὁ Ξενοφῶν προτρέπει τοὺς λοχαγοὺς τοῦ Προξένου νὰ γίνωσιν αὐτοὶ εἰσηγηταὶ γνώμης περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου.]

α', 15-25 Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν. «Ἐγώ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δύναμαι, ὥσπερ οἶμαι οὐδ' ὑμεῖς, οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὁρῶν ἐν οἵοις ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρασκευάσασθαι, ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα.

»Καὶ μὴν εἰ ὑφησόμεθα καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; ὃς καὶ τοῦ ὁμομητρίου ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἤδη ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμὼν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δὲ ἐπ' αὐτὸν ὡς δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; ἆρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχοι τοῦ στρατεῦσαί ποτε ἐπ' αὐτόν; ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον.

»Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὔποτε ἐπαυόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτίρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὅσην μὲν χώραν καὶ οἵαν ἔχοιεν, ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆτα δέ· τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν τούτων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅτου δ' ὠνησόμεθα, ᾔδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἢ ὠνουμένους ὅρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος ἐνίοτε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ νῦν τὸν πόλεμον.

»Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδάς, λελύσθαι μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἆθλα, ὁπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν, ἀγωνοθέται δ' οἱ θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται. οὗτοι μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν· ἡμεῖς δὲ πολλὰ ὁρῶντες ἀγαθά, στερρῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὥστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἰέναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι ἢ τούτοις.

»Ἔτι δ' ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ θάλπη καὶ πόνους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς θεοῖς ἀμείνονας· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ θεοί, ὥσπερ τὸ πρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδῶσιν.

»Ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτα ἐνθυμοῦνται, πρὸς τῶν θεῶν μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν· φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄριστοι καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. κἀγὼ δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἕπεσθαι ὑμῖν βούλομαι, εἰ δ' ὑμεῖς τάττετ' ἐμὲ ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαυτοῦ τὰ κακά».

[Τί ἀποφασίζουσιν οἱ λοχαγοὶ τοῦ Προξένου περὶ τῆς προτάσεως τοῦ Ξενοφῶντος.]

Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεξεν, οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες ἡγεῖσθαι ἐκέλευον πάντες, πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιωτιάζων τῇ φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν, ὅτι φλυαροίη ὅστις λέγοι ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο, καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. α', 26-32

Ὁ μέντοι Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβὼν ἔλεξεν ὧδε. «Ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σύγε οὐδὲ ὁρῶν γιγνώσκεις οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι. ἐν ταὐτῷ γε μέντοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεύς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα.

»Ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἐξοπλισάμενοι, ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων καὶ σπονδὰς αἰτῶν καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν ;

»Ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται, καὶ μάλ', οἶμαι, ἐρῶντες τούτου ; ἃ σὺ πάντα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰδώς, τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῄς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας;

»Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταὐτὸν ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν, σκεύη ἀναθέντας ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἕλλην ὢν τοιοῦτός ἐστιν.»

Ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφάλιος εἶπεν· «Ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν, ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον ὥσπερ Λυδὸν ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπημένον». καὶ εἶχεν οὕτως. τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν.

Οἱ δὲ ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου μὲν στρατηγὸς σῶος εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν, ὁπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστράτηγον, ὅπου δ᾽ αὖ λοχαγὸς σῶος εἴη, τὸν λοχαγόν.

[Τίς προεδρεύει τῆς συνελεύσεως τῶν στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν καὶ εἰς τίνα πρῶτον δίδει τὸν λόγον.]

α΄, 33-34 Ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν μέσαι ἦσαν νύκτες.

Ἐνταῦθα Ἱερώνυμος Ἠλεῖος, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε. «Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα, εἴ τι δυναίμεθα ἀγαθόν. λέξον δ᾽, ἔφη, καὶ νῦν, ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς».

[Τί προτείνει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν.]

α΄, 35-44 Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν. «Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης, οὓς μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ἡμῶν, τοῖς δ᾽ ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἢν δύνωνται, ἀπολέσωσιν. ἡμῖν δέ γε οἶμαι πάντα ποιητέα, ὡς μήποτε ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνοι ἐφ᾽ ἡμῖν.

»Εὖ τοίνυν ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς τοσοῦτοι ὄντες, ὅσοι νῦν συνεληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἂν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυμοῦντας, πάντες κακοὶ ἔσονται, ἂν δὲ ὑμεῖς αὐτοί τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε, ὅτι ἕψονται ὑμῖν καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι.

»Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. ὑμεῖς γάρ ἐστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἤν που δέῃ·

»Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἴομαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὠφελῆσαι τὸ στράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶσιν. ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν. ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σῴζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν.

»Ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἄρχοντας, ὅσους δεῖ, ἢν καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ παραθαρρύνητε, οἶμαι ἂν ὑμᾶς πάνυ ἐν καιρῷ ποιῆσαι. νῦν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς· ὥστε οὕτω γ' ἐχόντων οὐκ οἶδα ὅ,τι ἄν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι εἴτε καὶ ἡμέρας. ἢν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται, τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ εὐθυμότεροι ἔσονται. ἐπίστασθε γὰρ δή, ὅτι οὔτε πλῆθός ἐστιν οὔτε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα, ἀλλ' ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἀντίοι οὐ δέχονται.

»Ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι, ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολέμοις, οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθνήσκουσιν, ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλόν πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους καί, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας.

»Ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας, ἐν τοιούτῳ γὰρ καιρῷ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐσμεν, αὐτούς τε ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν». ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο.

[Τί ἀπαντᾷ εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Ξενοφῶντος ὁ Χειρίσοφος καὶ τίνες ἐκλέγονται ἀντὶ τῶν συλληφθέντων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν.]

α', 45-47 Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· «Ἀλλὰ πρόσθεν μέν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον, ὅσον ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι, νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείστους εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν.

»Καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἑλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἱρεθέντας ἄγετε· ἔπειτ' ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. παρέστω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κῆρυξ».

Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ παραίνοιτο τὰ δέοντα.

Ἐκ τούτου ᾑρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Ἀγίου Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

Β'

Λόγοι Χειρισόφου, Κλεάνορος καὶ Ξενοφῶντος ἐν γενικῇ συνελεύσει τοῦ στρατεύματος περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου.

[Διὰ τίνας λόγους ὁ Χειρίσοφος φρονεῖ ὅτι ὀφείλουσιν οἱ Ἕλληνες νὰ ἐξακολουθήσωσι μέχρις ἐσχάτων τὸν πόλεμον.]

β', 1—3 Ἐπεὶ δὲ ᾕρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε καὶ εἰς τὸ μέσον ἧκον οἱ ἄρχοντες, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς προφυλακὰς καταστήσαντας συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἦλθον, ἀνέστη πρῶτος μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ ἔλεξεν ὧδε.

«Ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν, πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς· ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθοὺς τελέθειν καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι, ὅπως, ἢν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σῳζώμεθα· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μηδέποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν».

[Τί διδάσκει τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὸν Κλεάνορα ἡ διαγωγὴ τοῦ Τισσαφέρνους καὶ τοῦ Ἀριαίου.]

Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε. β', 4—6

«Ἀλλ' ὁρᾶτε μέν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπιορκίαν καὶ ἀσέβειαν, ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὅστις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ πλείστου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὀμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δούς, αὐτὸς ἐξαπατήσας συνέλαβε τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία ξένιον ᾐδέσθη, ἀλλὰ Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, αὐτοῖς τούτοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν.

»Ἀριαῖος δέ, ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος οὔτε τοὺς θεοὺς δείσας οὔτε Κῦρον τεθνηκότα αἰδεσθείς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποστάς, ἡμᾶς τοῦ Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται.

»Ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτείσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας μήποτε ἐξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους, ὡς ἂν δυνώμεθα, κράτιστα τοῦτο, ὅ,τι ἂν δοκῇ τοῖς θεοῖς, πάσχειν».

[Διὰ ποίους λόγους ὁ Ξενοφῶν φρονεῖ ὅτι οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον καὶ τί προτείνει πρὸς αἰσίαν ἔκβασιν αὐτοῦ.]

Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται ἐσταλμένος ἐπὶ πόλεμον ὡς ἐδύ- β', 7—32
νατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν, εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν, τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα, ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν· τοῦ λόγου δὴ ἤρχετο ὧδε.

«Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει μὲν Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δὲ καὶ ὑμεῖς οἶμαι. εἰ μὲν οὖν βουλόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας καὶ τοὺς στρατηγούς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας».

Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ πτάρνυταί τις· ἀκούσαντες δ᾽ οἱ στρατιῶται πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν, καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· «Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια, ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα, συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ᾽, ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα». καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τούτου ηὔξαντο καὶ ἐπαιάνισαν.

Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε. «Ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήσασί τε καὶ τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. οὕτω δ᾽ ἐχόντων, εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικρούς, κἂν ἐν δεινοῖς ὦσι, σῴζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται.

»Ἔπειτα δὲ ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε, ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι σῴζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοὶ Ἀθηναῖοι τολμήσαντες ἐνίκησαν αὐτούς. καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι ὁπόσους κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ᾽ ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν, καὶ ἔτι νῦν ἀποθύουσιν. ἔπειτα, ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιὰν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. τοιούτων μέν ἐστε προγόνων.

»Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ᾽ οὐ πολλαὶ ἡμέραι, ἀφ᾽ οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς.

»Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ᾽, ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγών ἐστι, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι.

»Ἀλλὰ μὴν καὶ θαρραλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν, τὸ δὲ πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δέ, ὁπότε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι οὐ θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσήκει τούτους φοβεῖσθαι;

»Μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον δόξητε ἔχειν, ὅτι οἱ Ἀριαίου πρόσθεν σὺν ἡμῖν ταττόμενοι νῦν ἀφεστήκασιν. ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ᾽ ἡμῶν ἡττημένων· ἔφυγον γοῦν ἐκείνους καταλιπόντες ἡμᾶς. τοὺς δὲ θέλοντας φυγῆς ἄρχειν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους ἢ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τάξει ὁρᾶν.

»Εἰ δέ τις ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἱππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμήθητε, ὅτι οἱ μύριοι ἱππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοί εἰσιν ἄνθρωποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν, οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες ὅ,τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. οὐκοῦν τῶν ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ᾽ ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν· οἱ μὲν γὰρ ἐφ᾽ ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ᾽ ἐπὶ γῆς βεβηκότες, πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἤν τις προσίῃ, πολὺ δὲ μᾶλλον, ὅτου ἂν βουλώμεθα, τευξό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεθα. ἑνὶ δὲ μόνῳ προέχουσιν οἱ ἱππεῖς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἢ ἡμῖν.

»Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαρρεῖτε, ὅτι δὲ οὐκέτι ὑμῖν Τισσαφέρνης ἡγήσεται οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τοῦτο ἄχθεσθε, σκέψασθε πότερον κρεῖττον Τισσαφέρνην ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν, οἳ εἴσονται, ὅτι, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ σώματα ἁμαρτήσονται. τὰ δὲ ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἧς οὗτοι παρεῖχον μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας, ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἤνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους, ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος βούληται;

»Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε, ὅτι κρείττονα, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἐξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε, εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. πάντες γὰρ ποταμοί, εἰ καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροί εἰσι, προσιοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται, οὐδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες.

»Εἰ δὲ μήθ᾽ οἱ ποταμοὶ διήσουσιν ἡγεμών τε μηδεὶς ἡμῖν φανεῖται, οὐδ᾽ ὣς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. ἐπιστάμεθα μὲν γὰρ Μυσούς, οὓς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶναι, ὅτι ἐν βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας καὶ μεγάλας πόλεις οἰκοῦσιν, ἐπιστάμεθα δὲ Πισίδας ὡσαύτως. Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν, ὅτι ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες τὴν τούτων χώραν καρποῦνται· καὶ ἡμᾶς δ᾽ ἂν ἔφην ἔγωγε χρῆναι μήπω φανεροὺς εἶναι οἴκαδε ὡρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι ὡς αὐτοῦ οἰκήσοντας. οἶδα γάρ, ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ᾽ ἂν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιήσειέ γ᾽ ἂν αὐτοῖς καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι. καὶ ἡμῖν γ᾽ ἂν οἶδ᾽ ὅτι τρισάσμενος ταῦτ᾽ ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζομένους.

»Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μή, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ἑκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν σκληρῶς ἐκεῖ πολιτεύοντας, ἐνθάδε κομισαμένους πλουσίους ὁρᾶν.

»Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτα τἀγαθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστί· τοῦτο δὲ δεῖ λέγειν, ὅπως ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα καί, εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα.

»Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας, ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα, ὅπῃ ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ· ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι· αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δ' οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχεσθαι οὔτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵνα ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια· ἢν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν.

»Λοιπόν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους, ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες, ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων, ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας, ἀναρχίᾳ ἂν καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι. δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρχουσι νῦν ἢ πρόσθεν· ἢν δέ τις ἀπειθῇ, ψηφίσασθαι τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἄρχοντι κολάζειν· οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους τοὺς οὐδενὶ ἐπιτρέψοντας κακῷ εἶναι.

»Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. ὅτῳ οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵνα ἔργῳ περαίνηται· εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Τί ἀποφασίζει ἡ γενικὴ συνέλευσις τοῦ στρατεύματος ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ Ξενοφῶντος.]

β', 33 Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· «Ἀλλ' εἰ μέν τινος ἄλλου δεῖ πρὸς τούτοις, οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἐξέσται σκοπεῖν· ἃ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα». ἀνέτειναν πάντες.

[Τί προτείνει ὁ Ξενοφῶν πρὸς ἀσφαλῆ προμήθειαν τροφίμων καὶ τί συνιστᾷ τελευταῖον πρὸς τὸ στράτευμα.]

β', 34-39 Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· «Ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσδοκεῖ μοι. δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ, ὅπου ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια· ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς οὐ πλέον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας· οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμεν, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκοντες καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν. ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ εἴη. εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθείη τίνας χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἄν, ὁπότε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν, βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρῴμεθα ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις.

»Εἰ μὲν οὖν ἄλλο τις βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μή, Χειρίσοφος μὲν ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τὼ πρεσβυτάτω στρατηγὼ ἐπιμελοίσθην· ὀπισθοφυλακοῖμεν δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγὼ καὶ Τιμασίων τὸ νῦν εἶναι, τὸ δὲ λοιπὸν πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως βουλευσόμεθα ὅ,τι ἂν ἀεὶ κράτιστον δοκῇ εἶναι. εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ βέλτιον, λεξάτω».

Ἐπεὶ δ' οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· «Ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα». ἔδοξε ταῦτα.

«Νῦν τοίνυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν μὲν γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν, τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δὲ ἡττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί· καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικώντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν σῴζειν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν».

[Περίληψις τῶν κεφαλαίων γ', δ', ε'.

Πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἤδη πορευομένους προσέρχεται ὁ Μιθραδάτης φιλίαν ὑποκρινόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ προηγουμένως εἶχον ἐξαπατηθῆ οἱ Ἕλληνες, ὑποπτεύουσιν αὐτὸν οἱ στρατηγοὶ καὶ τούτου ἕνεκα ἀποφασίζουσιν, ἐφ' ὅσον εὑρίσκονται ἐν τῇ πολεμίᾳ χώρᾳ, μήτε περὶ ἀνακωχῆς μήτε περὶ εἰρήνης νὰ διαπραγματευθῶσι μετὰ τοῦ βασιλέως. Διαβάντες δὲ τὸν Ζαπάταν ποταμὸν προσβάλλονται καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ Μιθραδάτου, τοῦτο δ' ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ καταρτίσωσι δύο σώματα σφενδονητῶν καὶ ἱππέων πρὸς ἀπόκρουσιν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλων ἐπιθέσεων τῶν πολεμίων.

Τῇ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ τὸ τρίτον προσβαλὼν τοὺς Ἕλληνας ὁ Μιθραδάτης εὐκόλως ὑπ' αὐτῶν ἀποκρούεται. Ἐξακολουθοῦντες δὲ τὴν πορείαν οἱ Ἕλληνες ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμὸν καὶ προχωροῦσιν εἰς τὴν πόλιν Λάρισσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μέσπιλα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν πορείαν παρηνωχλοῦντο ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους, μεταβάλλουσι παράταξιν ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον καὶ οὕτω πορευόμενοι τέσσαρας ἡμέρας τῇ πέμπτῃ, ὅτε διήρχοντο λόφους τινάς, τραυματίζονται πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατόπιν δ' ἀφικνοῦνται εἴς τινας κώμας. Μείναντες δ' ἐν ταύταις τρεῖς ἡμέρας τῇ τετάρτῃ, καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατὰ τὴν πορείαν παρενοχλούμενοι, ἀφικνοῦνται εἰς ἄλλην κώμην, ἐξ ἧς ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων ἐν νυκτὶ ἀπελθόντες τοσοῦτον μακρὰν πορείαν διανύουσιν, ὥστε μόλις μετὰ τρεῖς ἡμέρας καταφθάνουσιν αὐτοὺς οἱ πολέμιοι· οἵτινες προκαταλαβόντες ἄκρον ὄρους τινός, δι' οὗ ἔμελλον νὰ διέλθωσιν οἱ Ἕλληνες, ἐκδιώκονται ἐκεῖθεν εὐκόλως ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος.

Κατελθόντες εἰς τὴν πεδιάδα οἱ Ἕλληνες προσβάλλονται καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν τοῦ Τισσαφέρνους στρατιωτῶν, οἵτινες φονεύουσι μέν τινας τῶν πρὸς διαρπαγὰς τραπέντων Ἑλλήνων, ἀρχίζουσι δὲ νὰ καίωσι τὰς κώμας. Ἀποκεκλεισμένοι δ' οὕτως εὑρεθέντες ὑπό τε τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ καὶ τῶν Καρδουχείων ὀρέων οἱ Ἕλληνες συσκέπτονται περὶ τῆς πορείας. Τὴν πρότασιν Ῥοδίου τινὸς περὶ διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ δι' ἀσκῶν πεφυσιωμένων ἀποκρούσαντες οἱ ἀρχηγοὶ ὡς δυσεκτέλεστον λαμβάνουσιν ἀκριβεῖς πληροφορίας παρ' ἐπιχωρίων αἰχμαλώτων περὶ τῆς φύσεως τῆς χώρας καὶ οὕτως ἀποφασίζουσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πορείαν πρὸς βορρᾶν διὰ τῶν ὀρέων τῶν Καρδούχων.]

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Α΄—Β΄. Διάβασις τῶν Καρδουχείων ὀρέων.

[Διατὶ οἱ στρατηγοὶ ἀποφασίζουσι νὰ πορευθῇ τὸ στράτευμα διὰ τῶν Καρδουχείων ὀρέων.]

α΄, 1—4 Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνες ἐποιήσαντο, καὶ ὅσα παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχεια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς διὰ τῶν ὀρέων πορευτέον εἶναι. ἤκουον γὰρ τῶν ἁλισκομένων, ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχεια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἢν μὲν βούλωνται, διαβήσονται, ἢν δὲ μὴ βούλωνται, περιίασι. καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲ τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι, καὶ ἔστιν οὕτως ἔχον. τὴν δ᾽ εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι, πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα.

[Τί πράττουσιν οἱ Καρδοῦχοι βλέποντες τοὺς Ἕλληνας εἰσερχομένους εἰς τὰς κώμας αὐτῶν.]

α΄, 5—11 Ἡνίκα δ᾽ ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτός, ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηνικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως, πορευόμενοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος.

Ἔνθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο τοῦ στρατεύματος, λαβὼν τὸ ἀμφ᾽ αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνῆτας πάντας, Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σθοφύλαξιν ὁπλίταις εἵπετο οὐδένα ἔχων γυμνῆτα· οὐδεὶς γὰρ κίνδυνος ἐδόκει εἶναι, μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὄπισθεν ἐπίσποιτο.

Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρίν τινας αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δ' ὑφηγεῖτο· ἐφείπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων.

Ἔνθα οἱ μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη.

Τὰ δὲ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν, ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διιέναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπείπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν· τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτῳ τις ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν.

Οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον οὔτε ἄλλο φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν.

Ἐπεὶ δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι — διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις — τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπετίθεντο, καὶ ἀπέκτειναν τινας καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος· καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα οὕτως ἐν ταῖς κώμαις ηὐλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι πυρὰ πολλὰ ἔκαιον κύκλῳ ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ συνεβόων ἀλλήλους.

[Διατί οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀποφασίζουσι νὰ καταλίπωσι τὰ ἀσθενῆ ὑποζύγια καὶ τοὺς αἰχμαλώτους.]

Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν α', 12-13
Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ δυνατώτατα ἔχοντας πορεύεσθαι, καταλιπόντας τἄλλα, καὶ ὅσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ, πάντα ἀφεῖναι. σχολαίαν γὰρ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα, πολλοὶ δὲ οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.

[Τίνος ἕνεκα κατὰ τὴν συνέχειαν τῆς πορείας ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῶν Ἑλλήνων προχωρεῖ ἀτάκτως.]

α΄, 14-18 Ἐπεὶ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστήσαντες ἐν τῷ στενῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὑρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένον, ἀφῃροῦντο, οἱ δ᾿ ἐπείθοντο. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μέν τι μαχόμενοι τὰ δέ τι ἀναπαυόμενοι. εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν γίγνεται χειμὼν πολύς, ἀναγκαῖον δ᾿ ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τἀπιτήδεια. καὶ ἡγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν.

Καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ στενῶν ὄντων τῶν χωρίων, ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες, ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναχάζοντες, σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο.

Ἐνταῦθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μέν, ὅτε παρεγγυῷτο, ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ᾿ ἦγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἕπεσθαι, ὥστε δῆλον ἦν, ὅτι πρᾶγμά τι εἴη· σχολὴ δ᾿ οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι.

Καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς σπολάδος εἰς τὰς πλευράς, καὶ Βασίας Ἀρκὰς διαμπερὲς τὴν κεφαλήν.

[Διατί ὁ Χειρίσοφος δὲν περιέμενε τοὺς ὀπισθοφύλακας.]

α΄, 19-22 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμόν, εὐθύς, ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν, ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον ᾐτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ᾿ ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. καὶ νῦν δύο καλώ τε καὶ ἀγαθὼ ἄνδρε τέθνατον καὶ οὔτε ἀνελέσθαι οὔτε θάψαι ἐδυνάμεθα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀποκρίνεται ὁ Χειρίσοφος· «Βλέψον, ἔφη, πρὸς τὰ ὄρη καὶ ἰδέ, ὡς ἄβατα πάντα ἐστί· μία δ᾽ αὕτη ὁδός, ἣν ὁρᾷς, ὀρθία, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀνθρώπων ὁρᾶν ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἳ κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. ταῦτ᾽ ἐγὼ ἔσπευδον καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι, πρὶν κατειλῆφθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ δ᾽ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὔ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν».

Ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· «Ἀλλ᾽ ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναμέν τινας αὐτῶν, καὶ ζῶντας προυθυμήθημεν λαβεῖν αὐτοῦ τούτου ἕνεκα, ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησαίμεθα».

[Τί πληροφοροῦνται περὶ τῆς πορείας παρὰ τοῦ ἑτέρου τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Ξενοφῶντος οἱ Ἕλληνες καὶ τίνες ἀξιωματικοὶ ἀναλαμβάνουσι νὰ πράξωσι κατὰ τὰς ὁδηγίας τούτου.]

Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον διαλαβόντες, εἴ α΄, 23-28
τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν.

Ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη, μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων· ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶντος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν, ὅτι οὗτος μὲν οὐ φαίη διὰ ταῦτα εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ ἐτύγχανε θυγάτηρ ἐκεῖ παρ᾽ ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ᾽ ἔφη ἡγήσεσθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν. ἐρωτώμενος δ᾽, εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπάριτον χωρίον, ἔφη εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μή τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν.

Ἐνταῦθα δ᾽ ἐδόκει, συγκαλέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὁπλιτῶν, λέγειν τε τὰ παρόντα καὶ ἐρωτᾶν, εἴ τις αὐτῶν ἔστιν, ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλοι ἂν γενέσθαι καὶ ὑποστὰς ἐθελοντὴς πορεύεσθαι.

Ὑφίσταται τῶν μὲν ὁπλιτῶν Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος, ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παρράσιος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι, προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος· ἐγὼ γάρ, ἔφη, οἶδα, ὅτι ἕψονται πολλοὶ τῶν νέων, ἐμοῦ ἡγουμένου. ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν, εἴ τις καὶ τῶν γυμνή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

των ταξιάρχων ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. ὑφίσταται Ἀριστέας Χῖος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

[Περίληψις τοῦ β' κεφαλαίου.

Τοῦ αἰχμαλώτου ὁδηγοῦντος δισχίλιοι στρατιῶται πέμπονται ἐν νυκτί, ὅπως καταλάβωσι το ἄκρον. Οὗτοι δὲ προσβαλόντες τοὺς πολεμίους τῇ ἐπιούσῃ πρωΐᾳ καὶ εἰς φυγὴν αὐτοὺς τρέψαντες διευκολύνουσιν εἰς τοὺς περὶ τὸν Χειρίσοφον τὴν διάβασιν τοῦ ὄρους. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τῇ ὀπισθοφυλακῇ πορευόμενος μετὰ τῶν ὑποζυγίων, πολλὰ κακὰ ὑπὸ τῶν πολεμίων παθών, διαβαίνει καὶ οὗτος τὸ ὄρος καὶ κατελθὼν εἰς τὴν πεδιάδα εὑρίσκει τοὺς περὶ τὸν Χειρίσοφον κατασκηνοῦντας ἐν κώμαις δαψιλῆ ἐχούσαις τὰ ἐπιτήδεια.]

Γ'. Διάβασις τοῦ Κεντρίτου ποταμοῦ.

[Πῶς διέρχονται τὴν ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἐν ταῖς κώμαις μετὰ τὴν διάβασιν τῶν Καρδουχείων ὀρέων.]

γ', 1—2 Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν. καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνέπνευσαν ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια τῶν Καρδούχων.

Τότε μὲν οὖν ηὐλίσθησαν μάλα ἡδέως καὶ τἀπιτήδεια ἔχοντες καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακά, ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους. ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων ἡδέως ἐκοιμήθησαν.

[Ποῖαι νέαι δυσχέρειαι παρουσιάζονται εἰς τὴν περαιτέρω πορείαν τῶν Ἑλλήνων.]

γ', 3—7 Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας που πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἱππέων ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. ἦσαν δ' οὗτοι Ὀρόντα καὶ Ἀρτούχα Ἀρμένιοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ Μάρδοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον γέρρα μακρὰ καὶ λόγχας.

Αἱ δὲ ὄχθαι αὗται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον· ὁδὸς δὲ μία ὁρωμένη ἦν, ἄγουσα ἄνω ὥσπερ χειροποίητος· ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες.

Ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὔτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἥρπαζεν ὁ ποταμός· ἐπί τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τἆλλα βέλη· ἀνεχώρησαν καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν.

Ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἑώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς ὅπλοις.

Ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὄπισθεν. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ νύκτα ἔμειναν ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες.

[Τί παρακινεῖ τοὺς στρατηγοὺς νὰ προσφέρωσιν εἰς τοὺς θεοὺς θυσίαν καὶ τί περὶ τῆς περαιτέρω πορείας τεκμαίρονται ἐκ τῆς θυσίας ταύτης.]

Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὗται δὲ αὐτῷ γ', 8—9
αὐτόμαται περιρρυῆναι, ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν, ὁπόσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον καὶ λέγει, ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ.

Ὁ δὲ ἥδετό τε καί, ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαινεν, ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθὺς ἐπὶ τοῦ πρώτου. καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι.

[Ὑπὸ τίνος ὑποδεικνύεται εἰς τὸν Ξενοφῶντα πόρος τοῦ ποταμοῦ εὐδιάβατος.]

Καὶ ἀριστῶντι τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεανίσκω· ἤδε- γ', 10-13

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν γὰρ πάντες, ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν καί, εἰ καθεύδοι, ἐπεγείροντα εἰπεῖν, εἴ τίς τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ τότε ἔλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κἄπειτα κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκα καὶ παιδίσκας ὥσπερ μαρσίπους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει. ἰδοῦσι δὲ σφίσι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι προσβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐκδύντες δ᾽ ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοὶ ὡς νευσόμενοι διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι, πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες, λαβόντες τὰ ἱμάτια πάλιν ἥκειν.

Εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευε καὶ εὔχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. σπείσας δ᾽ εὐθὺς ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον, καὶ διηγοῦνται ταὐτά.

[Πῶς ἀποφασίζουσιν οἱ ἀρχηγοὶ νὰ διαβῇ τὸ στράτευμα τὸν ποταμόν.]

γ΄, 14-15 Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγοὺς ἐβουλεύοντο, ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν καὶ τούς τε ἔμπροσθεν νικῷεν καὶ ὑπὸ τῶν ὄπισθεν μηδὲν πάσχοιεν κακόν.

Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ᾽ ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι, τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν.

[Πῶς κατορθοῖ νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν ὁ Χειρίσοφος.]

γ΄, 16-23 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, ἐπορεύοντο· ἡγοῦντο δ᾽ οἱ νεανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες στάδιοι. πορευομένων δ᾽ αὐτῶν ἀντιπαρῇσαν αἱ τάξεις τῶν ἱππέων.

Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὅπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὅπλα καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε, καὶ τοὺς λο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δ᾽ ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ.

Καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ᾽ οὔπω ἐξικνοῦντο. ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλαζον.

Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Ξενοφῶν, τῶν ὀπισθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους, ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν ἱππέας.

Οἱ δὲ πολέμιοι ὁρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ περῶντας, ὁρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τοὔμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀποληφθείησαν, φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ ἄνω ἔκβασιν. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος.

Λύκιος δ᾽ ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱππέων καὶ Αἰσχίνης ὁ τὴν τάξιν τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἵποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος.

Χειρίσοφος δ᾽ αὖ ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δὲ ἄνω, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δ᾽ ὁπλίτας σφίσιν ἐπιόντας, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

[Πῶς διαβαίνει καὶ ὁ Ξενοφῶν τὸν ποταμόν.]

Ξενοφῶν δ᾽, ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει τὴν γ΄, 24-34
ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα· καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις.

Καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιῶξαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα.

Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βαινε, Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο, καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ᾽ ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρ᾽ ἀσπίδα παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχους πρὸς τῶν Καρδούχων ἰέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.

Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὡς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶττον δὴ ἐπῆσαν ᾠδάς τινας ᾄδοντες.

Ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ᾽ αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας καὶ κελεύει ποιεῖν ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃ.

Ἰδὼν δ᾽ αὐτοὺς διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν, πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάντας· ὅταν δ᾽ ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ προβαίνειν.

Τοῖς δὲ παρ᾽ ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὰν σφενδόνη ἐξικνῆται καὶ ἀσπὶς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν εἰς τοὺς πολεμίους, ἐπειδὰν δ᾽ ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπικτὴς σημήνῃ τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα ᾗ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο, ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.

Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιποὺς—πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ἐπιμελόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν—ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν.

Οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ᾽ αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὡπλισμένοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς.

Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπικτής· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πολὺ ἔτι θᾶττον, οἱ δὲ Ἕλληνες τἀναντία στρέψαντας ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα.

Τῶν δὲ πολεμίων οἱ μέν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

Δ΄. Πορεία διὰ τῆς Ἀρμενίας τῆς πρὸς ἑσπέραν.

[Εἰς ποίαν χώραν πορεύονται οἱ Ἕλληνες διαβάντες τὸν ποταμὸν καὶ πῶς προσφέρεται εἰς αὐτοὺς ὁ ἄρχων ταύτης.]

Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἡμέρας ἐπορεύθη- δ΄, 1—6
σαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν καὶ λείους γηλόφους οὐ μεῖον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. εἰς δὲ ἣν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ἦν καὶ βασίλειον εἶχε τῷ σατράπῃ καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ᾽ ἦν δαψιλῆ.

Ἐντεῦθεν δ᾽ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα μέχρι ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ.

Ἐντεῦθεν δ᾽ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. οὗτος δ᾽ ἦν καλὸς μέν, μέγας δ᾽ οὔ· κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμὸν ἦσαν.

Ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς ἑσπέραν. ὕπαρχος δ᾽ ἦν αὐτῆς Τιρίβαζος, ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος, καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν.

Οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμηνέα εἶπεν, ὅτι βούλοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον ἠρώτων τί θέλει. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι σπείσασθαι βούλοιτο, ἐφ᾽ ᾧ μήτε αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικεῖν μήτε ἐκείνους καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε τἀπιτήδεια

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

[Πῶς διέρχονται ἐν ταῖς κώμαις τῆς Ἀρμενίας οἱ Ἕλληνες.]

δ', 7—13 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ πεδίου παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τιρίβαζος παρηκολούθει ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας πέριξ πολλὰς πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστάς.

Στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς χιὼν πολλή· καὶ ἕωθεν ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγοὺς κατὰ τὰς κώμας· οὐ γὰρ ἑώρων πολέμιον οὐδένα καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος.

Ἐνταῦθα εἶχον ὅσα ἐστὶν ἀγαθά, ἱερεῖα, σῖτον, οἴνους παλαιοὺς εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὄσπρια παντοδαπά.

Τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον, ὅτι κατίδοιεν νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοντα. ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα πάλιν. ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ ἐδόκει διαιθριάζειν.

Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψεν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπόδισεν ἡ χιών· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ ἀλεεινὸν ἦν ἡ χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα ὅτῳ μὴ παραρρυείη.

Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχ' ἀναστάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν. ἐκ δὲ τούτου καὶ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο· πολὺ γὰρ ἐνταῦθα ηὑρίσκετο χρῖμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πικρῶν καὶ τερμίνθινον. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον ηὑρίσκετο.

[Τί πληροφοροῦνται περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Τιριβάζου οἱ Ἕλληνες.]

δ', 14-18 Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι εἰς στέγας. ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ᾖσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια· ὅσοι δέ, ὅτε τὸ πρότερον ἀπῆσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν ὑπὸ ἀτασθαλίας, δίκην ἐδίδοσαν κακῶς σκηνοῦντες.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐντεῦθεν ἔπεμψαν νυκτὸς Δημοκράτην Τημνίτην ἄνδρας δόντες ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρά· οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα.

Πορευθεὶς δὲ τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἧκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν καὶ σάγαριν, οἵανπερ καὶ Ἀμαζόνες ἔχουσιν.

Ἐρωτώμενος δὲ ποδαπὸς εἴη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δ' ἀπὸ τοῦ Τιριβάζου στρατοπέδου, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. οἱ δὲ ἠρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα ὁπόσον τ' εἴη καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι Τιρίβαζος εἴη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ᾗπερ μοναχῇ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἕλλησιν.

[Ἐπίθεσις κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Τιριβάζου.]

Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στράτευμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθὺς φύλακας καταλιπόντες καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον ἐπορεύοντο, ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἁλόντα ἄνθρωπον. δ', 19-22

Ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊόντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον οὐκ ἔμειναν τοὺς ὁπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ καὶ ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων καὶ ἵπποι ἑάλωσαν εἰς εἴκοσι καὶ ἡ σκηνὴ ἡ Τιριβάζου ἑάλω καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες καὶ ἐκπώματα καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ οἱ οἰνοχόοι φάσκοντες εἶναι.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὁπλιτῶν στρατηγοί, ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλελειμμένοις. καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπῇσαν, καὶ ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ε'. Κακουχίαι τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς κώμαις τῆς Ἀρμενίας.

[Ποίας νέας δυσχερείας ἀπαντῶσιν οἱ Ἕλληνες διαβάντες τὸν Εὐφράτην.]

ε', 3—6 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εἶναι ὅπῃ δύναιντο τάχιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τιρίβαζος, κατεστρατοπεδεύσαντο.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δ' οὐδ' αἱ πηγαὶ πρόσω εἶναι.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας τρεῖς καὶ δέκα. ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς καὶ ἄνεμος βορρᾶς ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν ἀποκαίων πάντα καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. ἔνθα δὴ τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ, καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξεν λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος· ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὀργυιά· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα.

Διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες· ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὀψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. οἱ οὖν πάλαι ἥκοντες καὶ πῦρ καίοντες οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς ἢ ἄλλο, εἴ τι ἔχοιεν, βρωτόν. ἔνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι.

Ἔνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκαίετο, διατηκομένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγένοντο μεγάλοι ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον· οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.

[Ὑπὸ τίνος πάθους καταλαμβάνονται πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν πορευόμενοι διὰ τῆς χιόνος καὶ ποῦ κατασκηνοῖ ὁ Χειρίσοφος.]

ε', 7—14 Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων ἠγνόει ὅ,τι τὸ πάθος εἴη. ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι κἄν τι φάγωσιν ἀναστήσονται, περιιὼν περὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ πού τι ὁρῴη βρωτόν, διεδίδου καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. ἐπειδὴ δέ τι ἐμφάγοιεν, ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο.

Πορευομένων δὲ Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης πρὸς τῇ κρήνῃ γυναῖκας καὶ κόρας καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἐρύματος. αὗται ἠρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν. ὁ δ' ἑρμηνεὺς εἶπε περσιστί, ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύονται πρὸς τὸν σατράπην. αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ' ἀπέχει ὅσον παρασάγγην. οἱ δ', ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς τὸν κωμάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις.

Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδὸν ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός. καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν.

[Διὰ ποίας αἰτίας ὑπολείπονταί τινες τῶν στρατιωτῶν.]

Ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς καὶ τὰ μὴ δυ- ε', 12-15
νάμενα τῶν ὑποζυγίων ἥρπαζον καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ τῶν στρατιωτῶν οἵ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς οἵ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσεσηπότες.

Ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος, εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπορεύετο, τῶν δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο καὶ μηδέποτε ἡσυχίαν ἔχοι καὶ εἰς τὴν νύκτα ὑπολύοιτο· ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπήγνυντο· καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἐπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν.

Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν στρατιω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

των· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθι τὴν χιόνα ἤκαζον τετηκέναι· καὶ ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἣ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ. ἐνταῦθ' ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι.

[Πῶς κατορθοῖ ὁ Ξενοφῶν νὰ μὴ πάθωσι κακόν τι οἱ ὑπολειφθέντες τῶν στρατιωτῶν.]

ε΄, 16-21 Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας, ὡς ᾔσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων, ὅτι ἕπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι, καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν. οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι.

Ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἑπομένους πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπίοιεν τοῖς κάμνουσι. καὶ ἦν μὲν σκότος ἤδη, οἱ δὲ προσῆσαν πολλῷ θορύβῳ, ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι.

Ἔνθα δὴ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἐξαναστάντες ἔδραμον εἰς τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο μέγιστον τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες ἧκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο.

Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν, ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτούς, πορευόμενοι, πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθειστήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν. ὁ δὲ παριὼν καὶ παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἴη τὸ κωλῦον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ηὐλίσθησαν αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι, φυλακάς, οἵας ἐδύναντο, καταστησάμενοι.

[Ποῦ κατασκηνοῖ συναντηθὲν τὸ ὅλον στράτευμα.]

ε΄, 21-24 Ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους, ἀναστήσαντας ἐκέλευεν ἀναγκάζειν προϊέναι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους, πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες, τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο, καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι, ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ, ἔνθα Χειρίσοφος ηὐλίζετο.

Ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμενεν, οἱ δὲ ἄλλοι διαλαχόντες ἃς ἑώρων κώμας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες.

Ἔνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφιέναι ἑαυτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην, ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν, καταλαμβάνει πάντας ἔνδον τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτακαίδεκα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου ἐνάτην ἡμέραν νύμφην· ὁ δ᾽ ἀνὴρ αὐτῆς λαγῶς ᾤχετο θηράσων καὶ οὐχ ἑάλω ἐν τῇ κώμῃ.

[Τί εὑρίσκουσιν ἐν ταῖς κώμαις, ἐν αἷς κατεσκήνωσαν οἱ Ἕλληνες.]

Αἱ δ᾽ οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω ε΄, 25-29
δ᾽ εὐρεῖαι· αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατέβαινον ἐπὶ κλίμακος.

Ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῷ ἔνδον ἐτρέφοντο. ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κρίθινος ἐν κρατῆρσιν. ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς, καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες· τούτους ἔδει, ὁπότε τις διψῴη, λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν. καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ πάνυ ἡδὺ τῷ συμμαθόντι τὸ πῶμα ἦν.

Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποιήσατο καὶ θαρρεῖν αὐτὸν ἐκέλευε, λέγων, ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἢν ἀγαθόν τι τῷ στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνηται, ἔστ᾽ ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς.

[Πῶς φιλοφρονοῦνται τὸν Ξενοφῶντα οἱ στρατιῶται τοῦ Χειρισόφου.]

ε΄, 30-33 Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην πρὸς Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον· οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθεια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις τοῖς μὲν πυρίνοις τοῖς δὲ κριθίνοις. ὁπότε δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἷλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πίνειν ὥσπερ βοῦν. καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὅ,τι βούλοιτο. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν.

Ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον κἀκείνους σκηνοῦντας ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερ ἐνεοῖς ὅ,τι δέοι ποιεῖν.

[Τίνας πληροφορίας περὶ τῆς χώρας παρέχει ὁ κωμάρχης εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ποῖα δῶρα προσφέρει πρὸς τοὺς στρατηγοὺς ὁ Ξενοφῶν.]

ε΄, 34-36 Ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως τίς εἴη ἡ χώρα. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων τίνι οἱ ἵπποι τρέφονται. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν ᾗ εἴη.

Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει παλαίτερον δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων λοχαγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολύ. ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

ΣΤ΄. Ἄφεξις εἰς τὸν Φᾶσιν ποταμὸν καὶ διάβασις ὄρους ὑπὸ πολεμίων κατειλημμένου.

[Διατί δραπετεύει ὁ ὁδηγῶν τοὺς Ἕλληνας κωμάρχης.]

Ἐπεὶ δ᾽ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρι- ς΄, 1—3
σόφῳ, τοὺς δὲ οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχῃ, πλὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος· τοῦτον δὲ Πλεισθένει Ἀμφιπολίτῃ δίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσοιτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο.

Ἡγεῖτο δ᾽ αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος. καὶ ἤδη τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ καὶ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἤγαγεν· ὁ δ᾽ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μέν, ἔδησε δ᾽ οὔ. ἐκ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ᾤχετο καταλιπὼν τὸν υἱόν. τοῦτό γε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια.

[Τίνες κωλύουσι τὴν περαιτέρω πορείαν τοῦ στρατεύματος διαβάντος τὸν Φᾶσιν καὶ τί πράττει ὁ Χειρίσοφος ἰδὼν τούτους.]

Μετὰ τοῦτο ἐπορεύθησαν ἑπτὰ σταθμοὺς ἀνὰ πέντε παρασάγ- ς΄, 4—8
γας τῆς ἡμέρας παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὖρος πλεθριαῖον.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί.

Χειρίσοφος δ᾽ ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων εἰς τριάκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα.

Ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς, καὶ ἔλεξεν ὧδε.

«Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλεύεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγεῖλαι μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος».

[Γνῶμαι Κλεάνορος καὶ Ξενοφῶντος περὶ τοῦ τρόπου τῆς διαβάσεως τοῦ ὄρους.]

ς΄, 9—19 «Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὰν τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἵ τε νῦν ἡμᾶς ὁρῶντες πολέμιοι θαρραλεώτεροι ἔσονται καὶ ἄλλους εἰκός, τούτων θαρρούντων, πλείους προσγενέσθαι».

Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· «Ἐγὼ δ᾿ οὕτω γιγνώσκω. εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾷστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλωμεν.

»Τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὁρώμενον πλέον ἢ ἐφ᾿ ἑξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ᾿ οὐδαμοῦ φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν ἀλλ᾿ ἢ κατ᾿ αὐτὴν τὴν ὁδόν· πολὺ οὖν κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας ἢ ἁρπάσαι φθάσαντας, ἢ δυναίμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἀνθρώπους παρεσκευασμένους μάχεσθαι. πολὺ γὰρ ῥᾷον ὄρθιον ἀμαχεὶ ἰέναι ἢ ὁμαλὲς ἔνθεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων, καὶ νύκτωρ ἀμαχεὶ μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ ποδῶν ὁρῴη τις ἢ μεθ᾿ ἡμέραν μαχόμενος, καὶ ἡ τραχεῖα ἀμαχεὶ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ἡ ὁμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις.

»Καὶ κλέψαι δ᾿ οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ ὁρᾶσθαι, ἐξὸν δ᾿ ἀπελθεῖν τοσοῦτον, ὡς μὴ αἴσθησιν παρέχειν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

»Δοκοῦμεν δ' ἄν μοι ταύτῃ προσποιούμενοι προσβαλεῖν ἐρημοτέρῳ ἂν τῷ ὄρει χρῆσθαι· μένοιεν γὰρ ἂν αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι.

«Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἕτοιμός εἰμι τοὺς ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταληψόμενος τὸ ὄρος. ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνῆτες τῶν ἑπομένων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες· τούτων καὶ πυνθάνομαι, ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται αἰξὶ καὶ βουσίν· ὥστε, ἐάνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται.

«Ἐλπίζω δὲ οὐδὲ τοὺς πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν».

Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· «Καὶ τί δεῖ σὲ ἰέναι καὶ λιπεῖν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλὰ ἄλλους πέμψον, ἄν μή τινες ἐθέλοντες ἀγαθοὶ φαίνωνται».

[Τίνες ἀναλαμβάνουσι νὰ προπορευθῶσιν εἰς κατάληψιν τοῦ ὄρους.]

Ἐκ τούτου Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὁπλίτας ἔχων καὶ ς', 20-21
Ἀριστέας ὁ Χῖος γυμνῆτας καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνῆτας· καὶ σύνθημα ἐποιήσαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά.

Ταῦτα συνθέμενοι ἠρίστων· ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν ὡς δέκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

[Πῶς κατορθοῦσιν οἱ Ἕλληνες νὰ διέλθωσι τὸ ὄρος.]

Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες ᾤχοντο, ς', 22-27
καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος, οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο.

Οἱ δὲ πολέμιοι, ἐπεὶ ᾔσθοντο τὸ ὄρος ἐχόμενον, ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός.

Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ δὲ τὸ ὄρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπῆσαν.

Τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα. πρὶν δὲ ὁμοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλοις, συμμειγνύασιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκουσιν.

Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους, Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὁπλίταις.

Οἱ δὲ πολέμιοι οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων ἡττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ αὐτῶν, γέρρα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη· ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες ἀχρεῖα ἐποίουν.

Ὡς δ᾽ ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ τρόπαιον στησάμενοι κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς κώμας πολλῶν καὶ ἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

Ζ΄. Πορεία διὰ τῆς χώρας τῶν Ταόχων, τῶν Χαλύβων καὶ τῶν Σκυθηνῶν.

[Ποίας πάλιν δυσχερείας εὑρίσκουσιν οἱ Ἕλληνες εἰσελθόντες εἰς τὴν χώραν τῶν Ταόχων.]

ζ΄, 1—3 Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλειπε· χωρία γὰρ ᾤκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι.

Ἐπεὶ δ᾽ ἀφίκοντο πρὸς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ᾽ οἰκίας—συνεληλυθότες δ᾽ ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλὰ—Χειρίσοφος μὲν οὖν πρὸς τοῦτο προσέβαλλεν εὐθὺς ἥκων· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη προσῄει καὶ αὖθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλὰ ποταμὸς ἦν κύκλῳ.

Ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· «Εἰς καλὸν ἥκετε· τὸ γὰρ χωρίον αἱρετέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον».

[Πῶς φρονεῖ ὁ Ξενοφῶν ὅτι δύνανται νὰ ὑπερνικήσωσι τὰς δυσκολίας ταύτας.]

ζ΄, 4—7 Ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τος τί τὸ κωλῦον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· «Μία αὕτη πάροδός ἐστιν, ἣν ὁρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλίνδουσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὃς δ᾽ ἂν καταληφθῇ, οὕτω διατίθεται». ἅμα δ᾽ ἔδειξε συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς.

«Ἢν δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν, εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὡπλισμένους. τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν, ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν· τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ᾽ ὧν ἑστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδομένων; τὸ λοιπὸν οὖν γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι, παραδραμεῖν».

«Ἀλλὰ εὐθύς, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ προσιέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί».

«Αὐτὸ ἄν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θᾶττον γὰρ ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον, ἢν βουλώμεθα».

[Πῶς κατορθοῦσιν οἱ Ἕλληνες νὰ καταλάβωσι τὸ χωρίον.]

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμα- ϛ', 8—14
χος Παρράσιος λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ τοῦτο οὖν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι ὡς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι ἀλλὰ καθ᾽ ἕνα, ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο.

Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δέ, ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἑστάναι πλέον ἢ τὸν ἕνα λόχον.

Ἔνθα δὴ Καλλίμαχος μηχανᾶταί τι· προύτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὑφ᾽ ᾧ ἦν αὐτός, δύο ἢ τρία βήματα· ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροιντο, ἀνεχάζεν εὐπετῶς· ἐφ᾽ ἑκάστης δὲ προδρομῆς πλέον ἢ δέκα ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ δὲ Ἀγασίας, ὡς ὁρᾷ τὸν Καλλίμαχον ἃ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας μὴ οὗτος πρῶτος παραδράμῃ εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας οὔτε Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, ἑταίρους ὄντας, οὔτε ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐτός, καὶ παρέρχεται πάντας.

Ὁ δὲ Καλλίμαχος, ὡς ὁρᾷ αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἴτυος· ἐν δὲ τούτῳ παραθεῖ αὐτοὺς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς καὶ ἀντηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἱροῦσι τὸ χωρίον. ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη.

Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα. αἱ γὰρ γυναῖκες ῥίπτουσαι τὰ παιδία εἶτα ἑαυτὰς ἐπικατερρίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως.

Ἐνταῦθα δὴ καὶ Αἰνείας Στυμφάλιος λοχαγός, ἰδών τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτόν, στολὴν ἔχοντα καλήν, ἐπιλαμβάνεται ὡς κωλύσων· ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπᾶται, καὶ ἀμφότεροι ᾤχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι καὶ ἀπέθανον.

Ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν πάνυ ὀλίγοι ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.

[Ὁποῖοί τινες ἦσαν ὡς μαχηταὶ οἱ Χάλυβες.]

ζ΄, 15-17 Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ παρασάγγας πεντήκοντα. οὗτοι ἦσαν ὧν διῆλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ᾖσαν. εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας καὶ κράνη καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυήλην Λακωνικήν, ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν δύναιντο, καὶ ἀποτεμόντες ἂν τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο, καὶ ᾖδον καὶ ἐχόρευον, ὁπότε οἱ πολέμιοι αὐτοὺς ὄψεσθαι ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πήχεων μίαν λόγχην ἔχον.

Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἵποντο ἀεὶ μαχούμενοι. ᾤκουν δὲ ἐν τοῖς ὀχυροῖς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετράφησαν τοῖς κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.

[Ποῦ πορεύονται οἱ Ἕλληνες ἐξελθόντες ἐκ τῆς χώρας τῶν Χαλύβων.]

Ἐκ τούτων οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἅρπασον ποταμόν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. ζ', 18-20

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθηνῶν σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι διὰ πεδίου εἰς κώμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

Ἐντεῦθεν διῆλθον σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην, ἣ ἐκαλεῖτο Γυμνιάς. ταύτης ὁ ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἄγοι αὐτούς. ἐλθὼν δ' ἐκεῖνος λέγει, ὅτι ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν εἰς χωρίον, ὅθεν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγείλατο.

Καὶ ἡγούμενος, ἐπειδὴ ἐνέβαλλεν εἰς τὴν πολεμίαν, παρεκελεύετο αἴθειν καὶ φθείρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τούτου ἑνὸς ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας.

[Τί παρατηροῦσιν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Θήχου.]

Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. ζ', 21-24

Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾠήθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἵποντο γὰρ ὄπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐζώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι, καὶ γέρρα ἔλαβον δασειῶν βοῶν ὠμοβόεια ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.

Ἐπειδὴ δὲ βοὴ πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον καὶ οἱ ἀεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοή, ὅσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μεῖζόν τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν παρεβοήθει· καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοώντων τῶν στρατιωτῶν «Θάλαττα, θάλαττα» καὶ παρεγγυώντων. ἔνθα δὴ ἔθεον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πάντες καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι.

[Τί ποιοῦσιν οἱ Ἕλληνες ἰδόντες τὴν θάλασσαν καὶ πῶς ἀνταμείβουσι τὸν ὁδηγὸν αὐτῶν.]

ζ', 25-27 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς δακρύοντες. καὶ ἐξαπίνης, ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος, οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν. ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν δερμάτων πλῆθος ὠμοβοείων καὶ βακτηρίας καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα, καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέρρα καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο.

Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα οἱ Ἕλληνες ἀποπέμπουσι δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ δαρεικοὺς δέκα· ᾔτει δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς, οὗ σκηνήσουσι καὶ τὴν ὁδόν, ἣν πορεύσονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ᾤχετο ἀπιών.

Η'. Πορεία διὰ τῆς χώρας τῶν Μακρώνων καὶ ἄφιξις εἰς Τραπεζοῦντα.

[Ποίας δυσκολίας παρεμβάλλουσιν οἱ Μάκρωνες εἰς τοὺς Ἕλληνας.]

η', 1—3 Ἐντεῦθεν δ᾽ ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρώνων σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας δέκα. τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν, ὃς ὥριζε τὴν τῶν Μακρώνων καὶ τὴν τῶν Σκυθηνῶν. εἶχον δ᾽ ὑπὲρ δεξιῶν χωρίον οἷον χαλεπώτατον καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμόν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὁρίζων, δι᾽ οὗ ἔδει διαβῆναι. ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδρεσι παχέσι μὲν οὔ, πυκνοῖς δέ. ταῦτ᾽, ἐπεὶ προσῆλθον οἱ Ἕλληνες, ἔκοπτον, σπεύδοντες ἐκ τοῦ χωρίου ὡς τάχιστα ἐξελθεῖν.

Οἱ δὲ Μάκρωνες ἔχοντες γέρρα καὶ λόγχας καὶ τριχίνους χιτῶνας κατ᾽ ἀντιπέραν τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριπτον· ἐξικνοῦντο γὰρ οὔ, οὐδ᾽ ἔβλαπτον οὐδέν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

[Τίνι τρόπῳ συμφιλιώνονται Ἕλληνες καὶ Μάκρωνες.]

Ἔνθα δὴ προσέρχεται Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων, ὅτι γιγνώσκει τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μή τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. η', 4—7

Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγου καὶ μάθε πρῶτον τίνες εἰσίν· οἱ δ' εἶπον ἐρωτήσαντος, ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτοὺς τί ἀντιτετάχαται καὶ χρῄζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἔρχεσθε. λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοί, ὅτι οὐ κακῶς γε ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. ἠρώτων ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. οἱ δ' ἔφασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικήν· ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δ' ἐπεμαρτύραντο.

[Πῶς ὁ Ξενοφῶν συμβουλεύει νὰ ὑπερβῶσι τὸ ὄρος τῶν Κόλχων.]

Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεξέκοπτον, η', 8-14
τήν τε ὁδὸν ὡδοποίουν ὡς διαβιβάσοντες ἐν μέσοις ἀναμεμειγμένοι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύναντο παρεῖχον, καὶ παρήγαγον ἐν τρισὶν ἡμέραις, ἕως ἐπὶ τὰ Κόλχων ὅρια κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας.

Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα· καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντιπαρετάξαντο φάλαγγα, ὡς οὕτω ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος· ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς βουλεύσασθαι συλλεγεῖσιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται.

Ἔλεξεν οὖν Ξενοφῶν, ὅτι δοκοίη παύσαντας τὴν φάλαγγα λόχους ὀρθίους ποιῆσαι· ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν γὰρ ἄνοδον τῇ δὲ εὔοδον εὑρήσομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθὺς τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσει, ὅταν τεταγμένοι εἰς φάλαγγα ταύτην διεσπασμένην ὁρῶσιν. ἔπειτα ἢν μὲν ἐπὶ πολλῶν τεταγμένοι προσάγωμεν, περιττεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ,τι ἂν βούλωνται· ἐὰν δὲ ἐπ' ὀλίγων τεταγμένοι ὦμεν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστόν, εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων ἐμπεσόντων· εἰ δέ πη τοῦτο ἔσται, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσται.

Ἀλλά μοι δοκεῖ, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους, τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλιπόντας τοῖς λόχοις, ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτοι προσίασιν, ᾗ τε ἂν εὔοδον ᾖ, ταύτῃ ἕκαστος ἄξει ὁ λοχαγός. καὶ εἴς τε τὸ διαλεῖπον οὐ ῥᾴδιον ἔσται τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι τε οὐ ῥᾴδιον ἔσται λόχον ὄρθιον προσιόντα. ἐάν τε τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει. ἤν τε εἷς πῃ δυνηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνῃ τῶν πολεμίων.

Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ὀρθίους τοὺς λόχους.

Ξενοφῶν δὲ ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἔλεγε τοῖς στρατιώταις· «Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν, οὓς ὁρᾶτε, μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἔνθα πάλαι ἐσπεύδομεν· τούτους, ἤν πως δυνώμεθα, καὶ ὠμοὺς δεῖ καταφαγεῖν.»

[Πῶς κατορθοῦσι νὰ ὑπερβῶσι τὸ ὄρος οἱ Ἕλληνες.]

η΄, 15-19 Ἐπεὶ δ᾽ ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο καὶ τοὺς λόχους ὀρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὁπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς τοξότας τριχῇ ἐποιήσαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους.

Ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὔχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύοντο. καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταί, τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω γενόμενοι, ἐπορεύοντο· οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς εἶδον αὐτούς, ἀντιπαραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιόν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάσθησαν, καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν.

Οἱ δὲ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν, νομίσαντες φεύγειν, ἀνακραγόντες ἔθεον· καὶ οὗτοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι· συνεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὁπλιτικόν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος.

Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλῃ ἐτράπετο.

[Τί εὑρίσκουσιν ἐν ταῖς κώμαις, ἐν αἷς στρατοπεδεύουσιν ὑπερβάντες τὸ ὄρος οἱ Ἕλληνες.]

Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς κώμαις η΄, 20-21
καὶ τἀπιτήδεια πολλὰ ἐχούσαις. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ὅ,τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες ἄφρονές τε ἐγίγνοντο καὶ ἤμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἵστασθαι, ἀλλ᾿ οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσιν ἐῴκεσαν, οἱ δὲ πολὺ μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. ἔκειντο δὲ οὕτω πολλοὶ ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. τῇ δ᾿ ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδείς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτήν πως ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

[Πῶς ἑορτάζουσι σωθέντες εἰς τὴν Τραπεζοῦντα οἱ Ἕλληνες.]

Ἐντεῦθεν δ᾿ ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς παρασάγγας ἑπτά, η΄, 22-28
καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλατταν εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμαις· κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τὴν Κολχίδα.

Ἀγορὰν δὲ παρεῖχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν βοῦς καὶ ἄλφιτα καὶ οἶνον. συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ ξένια καὶ παρ᾿ ἐκείνων ἦλθον βόες.

Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν, ἣν ηὔξαντο, παρεσκευάζοντο· ἦλθον δ᾿ αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τὸ Διὶ σωτήρια καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἃ ηὔξαντο.

Ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει ἔνθαπερ ἐσκήνουν. εἵλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ὢν οἴκο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θεν, παῖδα ἄκων κατακανὼν ξυήλῃ πατάξας, δρόμου τ᾽ ἐπιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. ὁ δὲ δείξας οὗπερ ἑστηκότες ἐτύγχανον Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν ὅπου ἄν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ οὕτως; ὁ δ᾽ εἶπε· Μᾶλλόν τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών.

Ἠγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, δόλιχον δὲ Κρῆτες πλείους ἢ ἑξήκοντα, πάλην δὲ καὶ πυγμὴν καὶ παγκράτιον Ἀρκάδες, καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν καί, ἅτε θεωμένων τῶν ἑταίρων, πολλὴ φιλονικία ἐγίγνετο.

Ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι καὶ ἔδει αὐτοὺς κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας, ἐν τῇ θαλάττῃ ὑποστρέψαντας, πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκαλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι· ἔνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ
ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Γίγνομαι=εἶμαι.
πρεσβύτερος=μεγαλύτερος κατὰ τὴν ἡλικίαν.
τελευτὴ τοῦ βίου=τὸ τέλος τῆς ζωῆς.
βούλομαι=ἐπιθυμῶ.
πάρειμι=εἶμαι παρών, παρευρίσκομαι.
μεταπέμπομαί τινα=προσκαλῶ τινα.
σατράπης=διοικητής.
ἀποδείκνυμι=διορίζω.
ἀναβαίνω=ἀνέρχομαι (ἐκ τῶν παραλίων εἰς τὰ μεσόγεια).
ὁπλίτης=στρατιώτης (φέρων πλήρη τὸν ὁπλισμόν του).
τελευτῶ (τὸν βίον)=ἀποθνήσκω.
καθίσταμαι εἰς τὴν βασιλείαν=γίνομαι βασιλεύς.
διαβάλλω=κατηγορῶ ψευδῶς.
ἐπιβουλεύω τινί=σχεδιάζω κακόν τι κατά τινος.
ἀποκτείνω=φονεύω.
ἐξαιτοῦμαί τινα=ζητῶ νὰ σώσω τινά.
ἀποπέμπω=στέλλω ὀπίσω.
ἀτιμάζομαι=προσβάλλομαι.
βουλεύομαι=σκέπτομαι.
εἰμὶ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ=εἶμαι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ.
ὑπάρχω τινί=ἐξ ἀρχῆς εἶμαι ὑπέρ τινος, ὑποστηρίζω τινά.
φιλῶ τινα μᾶλλον=ἀγαπῶ τινα περισσότερον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀφικνοῦμαι=ἔρχομαι.
διατίθημί τινα=περιποιοῦμαί τινα.
εὐνοϊκῶς ἔχω τινὶ=εὐνοῶ, ἀγαπῶ τινα.

Δύναμις (στρατιωτική)=στράτευμα.
ἐπικρύπτομαι=ἐνεργῶ κρυφίως.
ὅτι=ὅσον τὸ δυνατόν.
ὧδε=κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.
ποιοῦμαι τὴν συλλογὴν=συλλέγω, συναθροίζω.
φυλακὴ=φρουρά.
βέλτιστος=ἱκανώτατος, πολεμικώτατος.
τὸ ἀρχαῖον=ἐξ ἀρχῆς.
ἀφίσταμαι πρός τινα=ἀποστατῶ, ἀπομακρύνομαι ἀπό τινος καὶ πηγαίνω πρὸς ἄλλον.
προαισθάνομαι=πληροφοροῦμαι ἐνωρίς.
ἐκβάλλω τινά=ἐξορίζω τινά.
ὑπολαμβάνω τοὺς φεύγοντας=ὑποδέχομαι τοὺς ἐξοριζομένους.
πειρῶμαι=προσπαθῶ, ἐνεργῶ.
κατάγω τινά=ἐπαναφέρω τινὰ εἰς τὴν πατρίδα του.
αὖ=αὖθις, πάλιν.
ἐκπίπτω=ἐξορίζομαι.
κατ᾽ ἀντιπέρας=ἀπέναντι.
φυγὰς=ἐξόριστος.
συγγίγνομαί τινι=συναναστρέφομαί τινα, γνωρίζομαι μέ τινα.
ἄγαμαι=θαυμάζω, ἐκτιμῶ.
μύριοι=δέκα χιλιάδες.
δαρεικὸς=νόμισμα χρυσοῦν τοῦ Δαρείου ἰσοδύναμον πρὸς 20 ἀττικὰς δραχμάς.
χρυσίον=χρυσᾶ νομίσματα, χρήματα.
ὁρμῶμαι=ἔχω ὁρμητήριον, ξεκινῶ.
συμβάλλομαί τινι=συνεισφέρω εἴς τινα.
τροφὴ=διατροφή, συντήρησις.
ἑκών, ἑκοῦσα, ἑκὸν=θέλων· ἑκουσίως, θεληματικῶς.
λανθάνω=διαφεύγω τὴν προσοχήν, μένω ἀπαρατήρητος.
ξένος=φίλος (ἐκ ξένης χώρας).
πιέζομαι ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν=καταδυναστεύομαι ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων ἐν τῇ πατρίδι μου.
ξένος=μισθοφόρος στρατιώτης.
περιγίγνομαί τινος=ὑπερισχύω τινός, καταβάλλω τινά.
δέομαί τινος=παρακαλῶ τινα.
καταλύω πρός τινα=συμφιλιώνομαι μετά τινος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συμβουλεύομαί τινι=ζητῶ τὴν συμβουλήν τινος.
κελεύω τινὰ=παρακαλῶ τινα.
παραγίγνομαι=προσέρχομαι.
πράγματα παρέχω τινὶ=ἐνοχλῶ τινα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Δοκεῖ μοι=ἀποφασίζω.
πρόφασιν ποιοῦμαι=προφασίζομαι.
ἐνταῦθα=κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, τότε.
ἥκω=ἔρχομαι.
συναλλάττομαι πρός τινα=συμφιλιώνομαι μετά τινος.
προΐσταμαι=εἶμαι προστάτης, ἀρχηγός.
καταπράττω καλῶς=φέρω εἰς καλὸν πέρας, τελειώνω μὲ τὸ καλό.
παύομαι πρόσθεν=πρωτύτερα δίδω τέλος.
οἴκαδε=εἰς τὴν πατρίδα.
ἡδέως=εὐχαρίστως.
πιστεύω τινὶ=ἔχω ἐμπιστοσύνην πρός τινα.
πάρειμι=παραγίγνομαι, προσέρχομαι.
γυμνὴς=στρατιώτης φέρων μόνον τὸν ἐπιθετικὸν ὁπλισμόν.
πελταστὴς=στρατιώτης φέρων τὸν ἐπιθετικὸν ὁπλισμὸν καὶ μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην).
ἀμφὶ Μίλητον=περὶ τὴν Μίλητον, κατὰ τῆς Μ.

Κατανοῶ τι=ἀκριβῶς πληροφοροῦμαί τι.
ἡγοῦμαι=νομίζω, κρίνω.
ᾗ δύναμαι=ὅσον ἠμπορῶ.
στόλος=ἡ παρασκευὴ πρὸς ἐκστρατείαν, ἐπιστρατεία.

Ἐξελαύνω=προχωρῶ
σταθμὸς=ἡμερησία πορεία.
παρασάγγης=μέτρον περσικὸν μήκους ἴσον πρὸς 5 περίπου χιλιόμετρα (ἤτοι στρατιωτικὴ πορεία μιᾶς ὥρας).
εὖρος=πλάτος.
πλέθρον=μέτρον μήκους 100 ποδῶν ἢ 31 μέτρων.
ἔπεστι=εἶναι ἐπάνω.
ζεύγνυμαι=κατασκευάζομαι διὰ συνδέσεως.
τοξότης=στρατιώτης φέρων τόξον μόνον.
ἐξέτασις καὶ ἀριθμὸς=στρατιωτικὴ ἐπιθεώρησις καὶ ἀρίθμησις.
παράδεισος=κῆπος μέγας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' — Ζ'

Δοκῶ=νομίζω, ἔχω ὑποψίαν, συμπεραίνω.
ἡ ἐπιοῦσα ἕως=ἡ ἐπομένη πρωΐα.
κέρας=ἡ πτέρυξ, πλευρὰ (τοῦ στρατοῦ).
ἡγοῦμαι=εἶμαι ἡγεμών, διευθύνω.
εὐώνυμος=ὁ ἀριστερός.
διατάττω τοὺς ἐμαυτοῦ=παρατάσσω τοὺς ἰδικούς μου (στρατιώτας).
αὐτόμολοι=οἱ πρὸς τοὺς πολεμίους λιποτακτοῦντες στρατιῶται.

Συμβουλεύομαι=συσκέπτομαι.
παραινῶ τοιάδε=δίδω συμβουλὰς τοιαύτας.
θαρρύνω=ἐμβάλλω θάρρος.
ἀπορῶ τινος=στεροῦμαί τινος.
ἀμείνων καὶ κρείττων=καλύτερος κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα.
εὐδαιμονίζω τινὰ=θεωρῶ τινα εὐτυχῆ, μακαρίζω τινά.
εὖ οἶδα=ἠξεύρω καλά.
αἱροῦμαί τι=προτιμῶ τι.
ἐπίασι=θὰ ἐπέλθωσι καθ' ἡμῶν, θὰ ἐφορμήσωσι.
ἀνέχομαί τι=ὑπομένω τι, δὲν φοβοῦμαί τι.
δοκῶ μοι αἰσχυνεῖσθαι=νομίζω ὅτι θὰ ἐντροπιασθῶ.
εὖ τὰ ἐμὰ γίγνεται=ἡ ἐπιχείρησίς μου λαμβάνει καλὸν τέλος.
ζηλωτὸς=ἀξιοζήλευτος.
οἶμαι=νομίζω.
ἐξοπλισία=ἡ ἐν ὅπλοις ἐξέτασις, στρατιωτικὴ ἐπιθεώρησις.
ἀσπὶς μυρία=ἀσπιδοφόροι δέκα χιλιάδες.
ἅρμα δρεπανηφόρον=πολεμικὸν ὄχημα φέρον σιδηρᾶ δρέπανα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' — Η'

Ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν=περίπου καθ' ἣν ὥραν ἡ ἀγορὰ εἶναι πλήρης ἀνθρώπων (ἤτοι 9—12 π. μ.).
μέλλω καταλύειν=σκοπεύω νὰ σταθμεύσω.
ἡνίκα=ὅτε.
ἐλαύνω ἀνὰ κράτος=τρέχω ἔφιππος μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ταχύτητα.
ἐντυγχάνω τινὶ=συναντῶ τινα.
ἔνθα δὴ=τότε λοιπόν.
αὐτίκα=ἀμέσως τότε.
σφίσι=κατ' αὐτῶν.
παλτὸν=τὸ ἀκόντιον.
καθίσταμαι=τοποθετοῦμαι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σπουδῇ=βία.
πρὸς τῷ Εὐφράτῃ=πλησίον τοῦ Εὐφράτου.
ἐχόμενος (Κλεάρχου)=εὐθὺς μετὰ τὸν Κλέαρχον.
ὕπαρχος=ὑπαρχηγός.
παραμηρίδια=προφυλάγματα τῶν μηρῶν.
κράνος=ἡ περικεφαλαία.
ψιλὸς=γυμνός.
προμετωπίδιον=προφύλαγμα τοῦ μετώπου.
προστερνίδιον=προφύλαγμα τοῦ στήθους.

Οὔπω καταφανής εἰμι=ἀκόμη δὲν φαίνομαι καλῶς.
δείλη=τὸ δειλινὸν (ὁ μεταξὺ μεσημβρίας καὶ δύσεως τοῦ ἡλίου χρόνος).
χρονῷ συχνῷ ὕστερον=μετὰ πάροδον ἀρκετοῦ χρόνου.
μελανία ἐπὶ πολὺ=μαυρίλλα εἰς πολλὴν ἔκτασιν.
ἐγγύτερον γίγνομαι=πλησιάζω περισσότερον.
τάχα δὴ=εὐθὺς πλέον.
χαλκός τις=χάλκινόν τι ὅπλον.
γερροφόροι=ἀσπιδοφόροι (ὧν ἡ ἀσπὶς ἦτο πλεκτὴ ἐκ κλάδων λύγου ἢ ἰτέας).
ποδήρης=ὁ μέχρι τῶν ποδῶν φθάνων.
πλαίσιον=τετράγωνον.
διαλείπω=ἀφίνω ἀπόστασιν.
δίφρος=τὸ ἐν τῷ ἅρματι κάθισμα.
ἐλαύνω=ἐπιπίπτω, ἐφορμῶ.
διακόπτω=διασπῶ.
παρακελεύομαί τινι=προτρέπω τινά, συμβουλεύω.
ψεύδομαί τι=ἀπατῶμαι εἴς τι.
ὡς ἀνυστὸν=ὅσον εἶναι δυνατόν, κατορθωτόν.
ἐν ἴσῳ προσέρχομαι=βαδίζω μὲ ἴσον βῆμα.

Ἑρμηνεὺς=διερμηνεύς.
στῖφος=πλῆθος συμπεπυκνωμένον.
περίειμι=εἶμαι ὑπέρτερος, ὑπερέχω.
ἀποσπῶ=ἀπομακρύνω.
μέλει μοι=φροντίζω.

Προήει=προεπορεύετο (τοῦ ῥ. προέρχομαι).
προσιόντων=προσερχομένων (τοῦ ῥ. προσέρχομαι).
οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι=ὄχι πολὺ πλησίον . . . . .
πελάζω=πλησιάζω.
ἤρετο=ἠρώτησε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπιστήσας (τὸν ἵππον)=σταματήσας (τοῦ ῥ. ἐφίστημι).
τὰ ἱερὰ καλὰ=τὰ θεῖα σημεῖα εὐοίωνα.
σφάγια=τὰ ἐκ τῶν θυσιαζομένων ζῴων σημεῖα.
ἰόντος=ὅστις ἤρχετο (τοῦ ῥ. ἔρχομαι).
σύνθημα=αἱ συμπεφωνημέναι λέξεις, αἵτινες δίδονται εἰς τοὺς στρατιώτας πρὸς ἀναγνώρισιν ἀλλήλων.
θαυμάζω=ἀπορῶ, ἐκπλήττομαι.

Οὐκέτι διέχω=δὲν ἀπέχω πλέον, δὲν εἶμαι μακράν.
στάδιον=μέτρον μήκους ἴσον πρὸς 185 περίπου μέτρα.
παιανίζω=ψάλλω τὸν παιᾶνα, ἤτοι πολεμικὸν ἐμβατήριον.
ἤρχοντο=ἤρχιζον.
ἀντίος ἔρχομαί τινι=προχωρῶ ἐναντίον τινός.
ἐκκυμαίνω=ὡς κῦμα ἐξέρχομαι ἐκ τῆς γραμμῆς πρὸς τὰ ἐμπρός.
θέω=τρέχω.
φθέγγομαι=κραυγάζω.
Ἐνυάλιος=θεὸς τοῦ πολέμου.
ἐλελίζω=φωνάζω ἐλελεῦ ἐπικαλούμενος τὴν θείαν βοήθειαν.
δουπῶ=κροτῶ.
τόξευμα=βολὴ τόξου.
ἐξικνοῦμαι=φθάνω.
ἐκκλίνω=στρέφω τὰ νῶτα, ὑποχωρῶ.
κατὰ κράτος=ὅλαις δυνάμεσι.
διίσταμαι=διαχωρίζομαι.
ἐκπλήττομαι=τὰ χάνω.

Τὸ καθ' ἑαυτοὺς=τὸ ἀπέναντί των στράτευμα.
ἥδομαι=χαίρω, εὐχαριστοῦμαι.
ἐξάγομαι=παρασύρομαι, ἀποφασίζω.
συσπειρῶμαι=συμπυκνοῦμαι, συμμαζεύομαι.
ᾔδει=ἐγνώριζε (τοῦ ῥ. οἶδα).
χρῄζω=ἔχω ἀνάγκην.
ἐκ τοῦ ἀντίου=ἐκ τοῦ ἀπέναντι (σώματος τῶν ἀντιπάλων).
ἐπικάμπτω=κάμνω καμπήν, στροφήν.
δείσας=φοβηθεὶς (τοῦ ῥ. δέδοικα).
ἐμβάλλω=ἐφορμῶ.

Ὁμοτράπεζοι=οἱ ἐν τῇ αὐτῇ τραπέζῃ τρώγοντες.
οὐκ ἠνέσχετο=δὲν ἐκρατήθη, δὲν ἐβάστασε.
ἵεμαι=ὁρμῶ, ἐπιπίπτω.
παίω=κτυπῶ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τιτρώσκω=πληγώνω.
ἰῶμαι=θεραπεύω, ἰατρεύω.

Σκηπτοῦχος=ὁ κρατῶν σκῆπτρον (ἀνώτερος αὐλικὸς ὑπάλληλος).
περιπίπτω τινὶ=πίπτω ἐπάνω τινός, καλύπτω αὐτόν.
σπῶμαι=σύρω.
ἀκινάκης=μάχαιρα Περσική.
στρεπτὸς=κόσμημα τοῦ λαιμοῦ ἐκ πολυτίμου μετάλλου, περιδέραιον.
ψέλιον=κόσμημα τοῦ βραχίονος, βραχιόλιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ἐνταῦθα δὴ=τότε λοιπόν.
ἀποτέμνομαι=ἀποκόπτομαι.
ἔνθεν=ἐκ τοῦ ὁποίου (σταθμοῦ).
ἕωθεν=ἀπὸ τῆς ἕω, τῆς πρωΐας.
οἴχομαι=τρέχω.
σθένος=δύναμις.
ἀρήγω=βοηθῶ, ἐπικουρῶ.

Σύνοδος=συμπλοκή.
κατακαίνω=φονεύω.
φρόνιμος=ὁ μετὰ περισκέψεως ἐνεργῶν.
μεῖον ἔχω=μειονεκτῶ, δὲν κατορθώνω τίποτε.
ἀπαλλάττομαι=ἀναχωρῶ, ἀπομακρύνομαι.
προσάγω=ὁδηγῶ (τὸν στρατόν), ἐπέρχομαι.
περιπτύσσω=περικυκλώνω.
ἀναπτύσσω=πλατύνω.
παραμείβομαι=διέρχομαι πλησίον.
συνήει=συνήρχετο.

Ἐπῇσαν=ἐπήρχοντο, ἐφώρμων.
ἐκ πλείονος=ἐκ μεγαλυτέρας ἀποστάσεως.
ἀναστρέφομαι=στρέφομαι πρὸς τὰ ὀπίσω.
ἐμπίμπλαμαι=γίνομαι πλήρης.
ἀνατείνομαι=ἐξαπλώνομαι.
ψιλοῦμαι=γυμνοῦμαι.

Παρῄει=παρήρχετο, ἤρχετο πρὸς αὐτούς.
εἰκάζω=συμπεραίνω.
δορπηστὸς=ὁ δεῖπνος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καταλαμβάνω=εὑρίσκω.
χρήματα=πράγματα.
σιτίον=τρόφιμον.
ἔνδεια=ἔλλειψις, στέρησις.
διαδίδωμι=διαμοιράζω.
ἀνάριστος=ὁ μὴ φαγὼν τὸ ἄριστον (=γεῦμα).
καταλύω=σταματῶ, σταθμεύω.
διαγίγνομαι=διάγω, περνῶ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Σημαίνω=παραγγέλλω.
συσκευάζομαι=τακτοποιῶ τὰ πράγματά μου πρὸς ἀναχώρησιν.
προϊέναι=προχωρεῖν.
συμμείγνυμί τινι=συναντῶ τινα, σμίγω μὲ ἕνα.
ἐν ὁρμῇ εἰμι=εἶμαι ἕτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν.
ἀνέχει ὁ ἥλιος=ἀνατέλλει ὁ ἥλιος.
γίγνομαι ἀπό τινος=κατάγομαι ἔκ τινος.
ἐπὶ Ἰωνίας=πρὸς τὰ μέρη τῆς Ἰωνίας.

Πυνθάνομαι=μανθάνω.
βαρέως φέρω τι=μὲ βάρος τῆς ψυχῆς μου ὑποφέρω τι, στενοχωροῦμαι.
ὤφελε ζῆν=εἴθε νὰ ἔζη, καλὸν θὰ ἦτο ἂν ἔζη.
ἐπαγγέλλομαι=ὑπόσχομαι.

Οἴχομαι=ἀναχωρῶ.
σῖτος=ἡ τροφή.
ὑποζύγιον=ζῷον φορτηγόν.
κόπτω=σφάζω.
χρῶμαι=μεταχειρίζομαι, χρησιμοποιῶ.
οἰστὸς=βέλος.
φέρεσθαι=νὰ παραλαμβάνωνται.
ἕψω=βράζω.
ἐσθίω=τρώγω.

Ἐντίμως ἔχω=τιμῶμαι.
τῶν ἀμφὶ τὰς τάξεις=τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν στρατιωτικὴν τακτικήν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπέκτονε=ἔχει ἀποκτείνει, φονεύσει.
εὑρίσκομαί τι=παρακαλῶν κατορθώνω τι.

Αὐτίκα=ἀμέσως.
ἱερὰ=τὰ σπλάγχνα τῶν πρὸς θυσίαν ζῴων.
ἐξηρημένα=ἐξηγμένα (ἐκ τῆς κοιλίας αὐτῶν).
πότερα=ποῖον ἐκ τῶν δύο.
κρατῶ=νικῶ.
ἀντιποιοῦμαι τῆς ἀρχῆς=διαμφισβητῶ τὴν βασιλείαν.
ἀρετὴ=ἀνδρεία.
οἴομαι=νομίζω.
ἔοικα=ὁμοιάζω.
ἄχαρις=ὁ ἐστερημένος χάριτος, ὁ ἄνοστος.
ἴσθι μέντοι=γνώριζε ὅμως.
περιγίγνομαί τινος=εἶμαι ὑπέρτερός τινος, νικῶ τινα.
ὑπομαλακίζομαι=κολακεύω (ἀποκρύπτων τὴν δειλίαν μου).
συγκαταστρέφομαί τί τινι=ὑποτάσσω (χώραν) τινὰ μετ᾽ ἄλλου.

Ἧκε=ἐπανῆλθε.
ὑπολαμβάνω=ἀποκρίνομαι.
ἄσμενος ἑόρακα=μετὰ χαρᾶς σὲ εἶδα.
οἴσει=θά σοι φέρῃ (τοῦ ῥ. φέρω).
ἀναλέγομαι=πολλάκις λέγομαι, ἐπαναλαμβάνομαι.
ὑπάγομαί τι=δολίως προτείνω τι.
πρεσβεύω=ἐκτελῶ χρέη πρεσβευτοῦ, ἀπεσταλμένου.
ὑποστρέφω=στρέφω ἐπιτηδείως (τὸν λόγον).
δόξα=ἡ γνώμη, ἡ προσδοκία.
τοὶ=βεβαίως.
ὅπῃ=μὲ ὁποιον τρόπον.
δεῖ=εἶναι ἀνάγκη.
σπονδὴ=συνθήκη εἰρήνης.
ταὐτὰ δοκεῖ ἡμῖν=τὴν ἰδίαν γνώμην ἔχομεν.
διασημαίνω=διὰ σημείων (λέξεων) φανερώνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Ὅτι φαίη=ὅτι ἔλεγε (τοῦ ῥ. φημί).
συναπιέναι=συναπέρχεσθαι.
ὁ ἥλιος δύνει=ὁ ἥλιος δύεται=ὁ ἥλιος βασιλεύει.
εἰκότως ἄρα=εὐλόγως ὡς ἀπεδείχθη τώρα.
ναυσίπορος=ὁ διὰ πλοίων μόνον διαβατός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἷόν τε (ἐστὶ)=δυνατὸν εἶναι.
ἐπιτήδεια=τὰ τρόφιμα.
σημαίνει τῷ κέρατι=δίδεται παραγγελία διὰ τῆς σάλπιγγος.
ἀνατίθεμαι=θέτω τὰς ἀποσκευάς, φορτώνω.
πρὸς τοῦ ποταμοῦ=πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ.
ἑλόμενοι=ἐκλέξαντες (τοῦ ῥ. αἱροῦμαι).

Ὄμνυμι=ὁρκίζομαι.
βάπτω=βυθίζω.
τὰ πιστὰ γίγνεται=συνάπτεται ἡ ἔνορκος συνθήκη.
στόλος=σκοπὸς τῆς πορείας.
ἄπιμεν=θὰ ἀπέλθωμεν (τοῦ ῥ. ἀπέρχομαι).
δοκῶ ἐννενοηκέναι=νομίζω ὅτι ἔχω ἀνακαλύψει.
λιμῷ ἀπόλλυμαι=ὑπὸ τῆς πείνης καταστρέφομαι.
δεῦρο ἰόντες=ἐδῶ ἐρχόμενοι.
ἐπινοῶ=διανοοῦμαι, σχεδιάζω.
ἀποσπῶ=ἀπομακρύνομαι.
οὐκέτι μὴ δυνήσομαι=δὲν ὑπάρχει πλέον φόβος μήπως δυνηθῶ.
ἐφέπομαί τινι=ἀκολουθῶ κατόπιν τινός, καταδιώκω τινά.
στόλος=στρατός.
σπανίζω=ἔχω τι σπάνιον, στεροῦμαι.

Ἦν δυναμένη=ἰσοδυνάμει, ἐσήμαινε.
ἀποδιδράσκω=φεύγω κρυφίως, δραπετεύω.
ἀποφεύγω=φεύγων ἀπομακρύνομαι καὶ σώζομαι.
λογίζομαι=ὑπολογίζω, λογαριάζω.
ψεύδομαί τι=ἀπατῶμαι εἴς τι.
τιτρώσκομαι=τραυματίζομαι, πληγώνομαι.
νέμομαι=βόσκομαι.
ἐγγύς που=κάπου πλησίον.
πρόσω=μακράν.

Ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους=ὁδηγῶ τὸν στρατὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν.
ᾔδει ἀπειρηκότας καὶ ἀσίτους=ἐγνώριζεν ὅτι εἶχον κουρασθῆ καὶ δὲν εἶχον φάγει.
ὀψὲ=ἀργά.
ἀποκλίνω=ἀλλάσσω ὁδόν.
φυλάττομαι=προφυλάττομαι, προσέχω.
ἄγω εὐθύωρον=ὁδηγῶ κατ' εὐθεῖαν.
σκοταῖοι προσιόντες=προσερχόμενοι ἐν ὥρᾳ σκότους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκὸς=εὔλογον, ἑπόμενον.
αὐλίζομαι=καταλαμβάνω τόπον τινά, στρατοπεδεύω.
ἀνειπεῖν=νὰ κηρύξῃ (τοῦ ῥ. ἀναγορεύω).
προαγορεύω=προκηρύττω.
μηνύω=καταγγέλλω.
τάλαντον=ἓξ χιλιάδας δραχμάς.
ᾗπερ εἶχον=ὅπως ἦσαν, ὅπως εὑρίσκοντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Ἀναγκαῖος=συγγενής.
δεξιὰ=ὑπόσχεσις.
ἔνιοι=μερικοί.
μνησικακῶ=ἐνθυμοῦμαι τὸ κακόν.
τὰ παροιχόμενα=τὰ περασμένα.

Ἧττον προσέχω τὸν νοῦν=ὀλιγώτερον περιποιοῦμαι.
ἐπίσταμαι=γνωρίζω καλῶς.
περὶ παντὸς ποιοῦμαι=πᾶσαν προσπάθειαν καταβάλλω.
ὑπάγομαι=προσπαθῶ νὰ ἐξαπατήσω.
ἁλίζομαι=συναθροίζομαι.
οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται=ἐξ ἅπαντος θὰ ἐπιτεθῇ.
ἀποσκάπτω ἢ ἀποτειχίζω=ἀποκλείω τὴν ὁδὸν σκάπτων (τάφρον) ἢ κτίζων τεῖχος.
ἄπορος=ἀδιάβατος.

Ἐνθυμοῦμαι=ἔχω κατὰ νοῦν, συλλογίζομαι.
ἐπισιτίζομαι=προμηθεύομαι τρόφιμα.
ἀποσταίη ἂν=ἤθελεν ἀποχωρισθῇ (τοῦ ῥ. ἀφίσταμαι).
ὑφορῶ τινα=ὑποπτεύω τινά.
ἐφ᾽ ἑαυτῶν=μόνοι.
ξυλίζομαι=συλλέγω ξύλα.
πληγὰς ἐντείνω τινὶ=κτυπῶ τινα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ξυγγίγνομαι=ἔρχομαι εἰς συνέντευξιν, συνομιλῶ.
χρῄζω=ἔχω ἀνάγκην, ἐπιθυμῶ.
ἑτοίμως=προθύμως, ἀμέσως.
σκοπῶ=ἐξετάζω, ἐρευνῶ μὲ τὸν νοῦν.
αἰσθάνομαι=ἐννοῶ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πειρῶμαι=προσπαθῶ.
εἰς λόγους τινὶ ἔρχομαι=συνομιλῶ μετά τινος.
ὅπως ἐξέλοιμεν=ἵνα ἀφαιρέσωμεν (τοῦ ῥ. ἐξαιρῶ).
φθάνω=προλαμβάνω.
ἀνήκεστος=ἀθεράπευτος.
μέλλω=σκοπεύω, διανοοῦμαι.
ἀγνωμοσύνη=ἀνοησία.
συνουσία=προφορικὴ ἐξήγησις.
σύνοιδα ἐμαυτῷ=συναισθάνομαι.
εὐδαιμονίζω=θεωρῶ εὐτυχῆ, μακαρίζω.
ἐχυρὸς=ὀχυρός.
πάντῃ ὕποχα=ἐξ ἅπαντος ὑποχείρια.
κρατῶ τινος=εἶμαι κύριός τινος.
οὕτω γιγνώσκω=ταύτην τὴν γνώμην ἔχω.
συντίθεμαι=κάμνω συνθήκην, συμφωνῶ.
κατατίθεμαι=θέτω ὡς παρακαταθήκην.
ὄχλος=πλῆθος ἀνθρώπων ἀσυντάκτων.
μαίνομαι=τρελλαίνομαι.
ἔφεδρος=ἀντίπαλος.
εὖ ποιῶ τινα=εὐεργετῶ τινα.
λυπηρὸς=ὁ προξενῶν λύπην, ὁ ἐνοχλῶν πολέμιος.
κολάζομαι=τιμωρῶ.
ἀναστρέφομαι=συμπεριφέρομαι.
δεινὸς λέγειν=ἱκανὸς ῥήτωρ.
ἀπαμείβομαι=ἀποκρίνομαι.

Ἥδομαι=εὐχαριστοῦμαι.
βουλεύω=μελετῶ, σχεδιάζω.
κακόνους=ὁ οὐχὶ εὔνους, ὁ ἐχθρός.
χωρία ἐπιτήδεια=τόποι κατάλληλοι.
ἔξεστι=εἶναι δυνατόν.
ταμιεύομαι=ἀποχωρίζω κατὰ προδιαγεγραμμένον σχέδιον.
ἡττῶμαι=μειονεκτῶ, ὑπολείπομαι.
κρεῖττον=ἰσχυρότερον.
πόρος=μέσον.
ἐξελοίμεθα ἂν=ἠθέλομεν προτιμήσει (τοῦ ῥ. ἐξαιροῦμαι).
πρὸς θεῶν=κατὰ τὴν γνώμην τῶν θεῶν.
ἄπορος καὶ ἀμήχανος=ὁ ὢν ἐν ἀπορίᾳ καὶ ἀμηχανίᾳ.
εὖ ἴσθι=καλῶς γνώριζε (τοῦ ῥ. οἶδα).
τιάρα=περσικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς.
εὐπετῶς=εὐκόλως, εὐχερῶς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ ἔσχατα πάσχω=ὑφίσταμαι τὴν ἐσχάτην ποινήν, θανατώνομαι.
ἐν τῷ ἐμφανεῖ=φανερά, ἀπροκαλύπτως.
φιλοφρονοῦμαι=φιλικῶς περιποιοῦμαι.
ἐλέγχομαι=ἀποδεικνύομαι.
στασιάζω τινὶ=κάμνω κόμμα ἐναντίον τινός.
ἐκποδὼν εἰμι=ἐκδιώκομαι.
ἰσχυρῶς κατατείνω=πολὺ ἐπιμένω.
ἔστε διεπράξατο=ἕως ὅτου κατώρθωσεν, ἐπέτυχεν.

Παρακαλοῦμαι εἴσω=προσκαλοῦμαι μέσα.
ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου=ταυτοχρόνως.
ἱππασία=τὸ τρέξιμον τῶν ἱππέων.
ἀμφιγνοῶ=ἀμφιβάλλω, ἀπορῶ.
ἵσταμαι εἰς ἐπήκοον=ἵσταμαι εἰς μέρο ς, ἐκ τοῦ ὁποίου δύναμαι ν' ἀκούω.
ἐπιορκῶ=παραβαίνω τὸν ὅρκον.
λύω τὰς σπονδὰς=πράττω παρὰ τὰς συνθήκας.
ἔχω τὴν δίκην=εἶμαι τιμωρημένος.
νομίζω=θεωρῶ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Συνειλημμένοι ἦσαν=εἶχον συλληφθῆ.
συνεπισπόμενοι=οἱ συνακολουθήσαντες (τοῦ ῥ. συνεφέπομαι).
ἐννοοῦμαί τι=συλλογίζομαί τι.
πάντῃ=κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, παντοῦ.
οὐ μεῖον=οὐχὶ ὀλιγώτερον.
ἡγεμὼν=ὁδηγός.
διείργω=διαχωρίζω.
κατακάνοιεν ἂν=ἤθελον φονεύσει (τοῦ ῥ. κατακαίνω).
λειφθείη ἂν=ἤθελε σωθῆ (τοῦ ῥ. λείπομαι).
ἀθύμως ἔχω=ἀθυμῶ, στενοχωροῦμαι.
καθεύδω=κοιμῶμαι.
ὄψεσθαι ἔτι=ὅτι θὰ ἴδωσι πλέον (τοῦ ῥ. ὁρῶ).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μεταπέμπομαι=προσκαλῶ.
ξένος=φίλος.
ἀνακοινοῦμαι=καθιστῶ γνωστόν.
ὑπαίτιον=ἐπίμεμπτον, ἐπίψογον.
ἔρχομαι τὴν ὁδὸν=πορεύομαι τὴν πορείαν, ταξιδεύω.
καλῶς πράττω=εὐτυχῶ.
ἀνεῖλεν=ἐχρησμοδότησε (τοῦ ῥ. ἀναιρῶ).
πάλιν=ὀπίσω.
αἰτιῶμαί τινα=κατηγορῶ τινα.
λῷον=προτιμότερον, συμφορώτερον.
ἰτέον μοί ἐστι=πρέπει νὰ ὑπάγω.
ἤρου=ἠρώτησας (τοῦ ῥ. ἐρωτῶ)
στόλος=πορεία, ἐκστρατεία.

Λαγχάνω ὕπνου=λαμβάνω ὕπνον, κοιμῶμαι.
ὄναρ=ὄνειρον.
σκηπτὸς=κεραυνός.
τῇ μὲν . . . τῇ δὲ=ἐξ ἑνὸς μὲν . . . ἐξ ἑτέρου δέ.
εἴργομαι=ἐμποδίζομαι.
ἔννοια ἐμπίπτει μοι=ἐννοοῦμαι, συλλογίζομαι.
προβαίνω=προχωρῶ.
εἰκὸς ἥξειν=εἶναι πιθανὸν ὅτι θὰ ἔλθωσι.
γίγνομαι ἐπί τινι=ὑποτάσσομαι εἴς τινα.
ἀμύνομαι=ὑπερασπίζω ἐμαυτόν.
ὥσπερ ἐξὸν=ὡς ἂν ἦτο ἐπιτετραμμένον.
ἡσυχίαν ἄγω=ἡσυχάζω, ἀπρακτῶ.
ἀνίσταμαι=ἐγείρομαι, σηκώνομαι.

Ἐκφαίνω=κηρύττω φανερά.
εἰ ὑφησόμεθα=ἐὰν ὑποχωρήσωμεν (τοῦ ῥ. ὑφίεμαι).
πείσεσθαι=ὅτι θὰ πάθωμεν (τοῦ ῥ. πάσχω).
ἐπὶ πᾶν ἔρχομαι=πᾶν μέσον μεταχειρίζομαι.
αἰκίζομαί τινα=κακοποιῶ τινα.
ἔστε=ἕως, ἐφ' ὅσον.
οἰκτίρω=ἐλεεινολογῶ.
διαθεῶμαι=παρατηρῶ μετὰ περιεργίας καὶ ἀκριβείας.
ἐσθὴς=φόρεμα.
ὅτι οὐ μετείη ἡμῖν=ὅτι δὲν μετείχομεν ἡμεῖς (τοῦ ῥ. μέτεστί μοι).
εἰ μὴ πριαίμεθα=ἂν δὲν ἠθέλομεν ἀγοράζει (τοῦ ῥ. ὠνοῦμαι).
ὅρκος κατέχει ἡμᾶς=ὅρκος ἐμποδίζει, δεσμεύει ἡμᾶς.
λελύσθαι μοι δοκεῖ=φρονῶ ὅτι ἔχει λυθῇ, λήξει.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ ὕβρις=ἡ αὐθαιρεσία (περὶ τὰς σπονδάς).
ἆθλον=βραβεῖον.
ἀγωνοθέτης=ὁ ἀθλοθέτης, ὁ βραβευτής.
ἐπιορκῶ=παραβαίνω τοὺς ὅρκους.
δοκεῖ μοι ἐξεῖναι=φρονῶ ὅτι δυνάμεθα.
θάλπος=ἡ ζέστη.
τρωτὸς=ὁ δυνάμενος νὰ πληγωθῇ.
παρακαλῶ=προσκαλῶ, προτρέπω.
ἐξορμῶ τινα=παρακινῶ τινα.
ἐρύκω=ἀπομακρύνω, ἀποκρούω.

Βοιωτιάζω τῇ φωνῇ=ὁμιλῶ τὴν βοιωτικὴν διάλεκτον.
ἄλλως πως=κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον.
ὑπολαμβάνω=λαμβάνω τὸν λόγον διακόπτων τινά.
ἐν ταὐτῷ γε ἦσθα=ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ βεβαίως ἦσο.
μέγα φρονῶ=ἐπαίρομαι, ὑπερηφανεύομαι.
τλήμων=ταλαίπωρος, δυστυχής.
ἐρῶ τινος=σφοδρῶς ἐπιθυμῶ τι.
προσίεμαί τινα=δέχομαί τινα.
ἀφελομένους=ἀφ' οὗ ἀφαιρέσωμεν (τοῦ ῥ. ἀφαιροῦμαι).
ἀνατίθημι=φορτώνω.
προσήκει μοι τῆς Βοιωτίας=ἔχω τι κοινὸν μετὰ τῆς Β.
ἀπελαύνω=ἀποδιώκω.

Ἐπίσταμαι=γνωρίζω καλῶς.
καιρὸς=εὐκαιρία (νὰ ὠφελήσητε ἢ βλάψητε τὸν στρατόν).
κακὸς=δειλός.
ἕπομαι=ἀκολουθῶ.
προβουλεύω τινὸς καὶ προπονῶ=προνοῶ καὶ κοπιάζω ὑπέρ τινος.
ἤν που δέῃ=ἐάν που παρουσιασθῇ ἀνάγκη.
ὡς συνελόντι εἰπεῖν=ἵνα συντόμως εἴπω.
ἐν καιρῷ ποιῶ=ἐπίκαιρον, ὠφέλιμον κάμνω, ὠφελῶ.
χρῶμαι=μεταχειρίζομαι, χρησιμοποιῶ.
τρέπω=ἀλλάσσω, μεταβάλλω.
ἐρρωμένος=ἰσχυρός.
ἀντίος=ἀντίπαλος.
μαστεύω=ζητῶ, ποθῶ.
μέλλω=βραδύνω, ἀργοπορῶ.
αἱροῦμαι=ἐκλέγω.
παρέστω=ἂς εἶναι παρών.
περαίνομαι=τελειώνω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Ἥρηντο=εἶχον ἐκλεχθῆ.
ὑποφαίνω=ἀρχίζω νὰ φαίνωμαι.
χαλεπὸς=δύσκολος.
τελέθω=γίνομαι.
ὑφίεμαι=ὑποχωρῶ, ἐνδίδω.
ἐπὶ τούτῳ=μετὰ τοῦτον.
περὶ πλείστου ποιοῦμαι=πλείστην καταβάλλω προσπάθειαν.
ὀμόσας=*ὁρκισθεὶς* (τοῦ ῥ. ὄμνυμι).
δεξιὰς δίδωμι=ὑπόσχομαι.
ξένιος=ὁ προστάτης καὶ φύλαξ τῶν ξένων.
ᾐδέσθη=ἐσεβάσθη (τοῦ ῥ. αἰδοῦμαι).
δίδωμι πιστὰ=κάμνω ἐνόρκους συνθήκας.
δείσας=φοβηθεὶς (τοῦ ῥ. δέδοικα).
ἀποστὰς=καταφυγὼν (τοῦ ῥ. ἀφίσταμαι).
ἀποτείνω=πληρώνω τὸ ὀφειλόμενον, τιμωρῶ.

Ἐσταλμένος=στολισμένος (τοῦ ῥ. στέλλομαι).
κόσμος=στολισμός.
εἴτε δέοι τελευτᾶν=εἴτε ἤθελε συμβῆ νὰ φονευθῇ.
ὀρθῶς ἔχει=εἶναι πρέπον.
διὰ φιλίας τινὶ ἔρχομαι=φιλικὴν διάθεσιν ἔχω πρός τινα.
ἐγχειρίζω=παραδίδω.
πεπόνθασιν=ἔχουσι πάθει.
δίκην ἐπιτίθημί τινι=τιμωρῶ τινα.
διὰ παντὸς πολέμου ἔρχομαί τινι=πᾶν εἶδος πολέμου μεταχειρίζομαι κατά τινος.
πτάρνυμαι=πταρμίζομαι.
μιᾷ ὁρμῇ=μὲ μίαν κίνησιν, συγχρόνως.
οἰωνὸς=σημεῖον προδηλοῦν τὸ μέλλον.
θύω σωτήρια=προσφέρω θυσίαν ἐπὶ τῇ διασώσει.
ὅτῳ δοκεῖ=ὅστις ἐγκρίνει, ἐπιδοκιμάζει.
ἀνατείνω=ἀνυψώνω.
ἐμπεδῶ=τηρῶ ἀκριβῶς.
ἀναμιμνήσκω τινὰ=ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην τινός.
ὑποστῆναι=ν' ἀντιπαραταχθῶσι (τοῦ ῥ. ὑφίσταμαι).
χίμαιρα=ἡ αἴξ.
ἀγείρω=συναθροίζω.
τεκμήριον=σημεῖον, μαρτύριον.
γίγνομαι=γεννῶμαι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δήπου=βεβαίως, ἂν δὲν ἀπατῶμαι.
φρόνημα πάτριον=αἴσθημα, ὅπερ κληρονομεῖ τις παρὰ τοῦ πατρός του.
πεῖραν ἔχω τινὸς=ἔχω δοκιμάσει τινά, γνωρίζω τινά.
δέχομαί τινα=ἀνθίσταμαι κατά τινος ἐπιτιθεμένου, ὑπομένω τινά.
μεῖον ἔχω=μειονεκτῶ, ἐλαττοῦμαι.
δηχθεὶς=δαγκασθεὶς (τοῦ ῥ. δάκνομαι).
ὄχημα=στήριγμα.
βαίνω=βαδίζω, περιπατῶ.
ἤν τις προσίῃ=ἐάν τις ἐφορμᾷ (τοῦ ῥ. προσέρχομαι).
τευξόμεθα=θὰ ἐπιτύχωμεν (τοῦ ῥ. τυγχάνω).
προέχω=ὑπερέχω, εἶμαι ὑπέρτερος.
θαρρῶ=ἔχω θάρρος, δὲν φοβοῦμαι.
ἄχθομαι=στενοχωροῦμαι.
εἴσονται=θὰ γνωρίζωσιν (τοῦ ῥ. οἶδα).
ἁμαρτάνω=κάμνω σφάλμα, βλάπτω.
ἀργύριον=χρῆμα.
ἄπορος=ἀδιάβατος.
προσιοῦσι=εἰς τοὺς προσερχομένους, πλησιάζοντας.
διήσω=θὰ ἐπιτρέψω νὰ διέλθῃ τις (τοῦ ῥ. διίημι).
οὐδ' ὣς=οὐδ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει.
οὐκ ἂν φαίημεν=δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν.
ἐρυμνὸν=μέρος ὀχυρόν.
κατασκευάζομαι=προετοιμάζομαι.
ὅμηρος=ἄνθρωπος χρησιμεύων ὡς ἐνέχυρον.
ὁδοποιῶ=κατασκευάζω ὁδὸν ἁμαξιτόν.
τέθριππον=ἅμαξα συρομένη ὑπὸ 4 ἵππων.
τρισάσμενος=μετὰ πλείστης χαρᾶς.
ἐν ἀφθόνοις βιοτεύω=ζῶ ἔχων ἄφθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν.
λωτοφάγος=ὁ τρώγων τὸν λωτὸν (γλυκὺν καρπόν).
ἐπιλανθάνομαι=λησμονῶ.
πένομαι=εἶμαι πένης, πτωχός.
τοὺς σκληρῶς πολιτεύοντας=τοὺς μετὰ μεγάλων στερήσεων ὡς πολίτας ζῶντας.
ζεῦγος=ἡ ἅμαξα.
ὄχλος=ἐνόχλησις, δυσκολία.
ἐξενεγκεῖν=νὰ κηρύξωσι (τοῦ ῥ. ἐκφέρω).
περιγίγνομαι=ὑπερισχύω.
ψηφίζομαι=ἀποφασίζω.
περαίνω=τελειώνω.
αὐτίκα=μετ' ὀλίγον.
παρέσονται=θὰ εἶναι ἐμπρός μας (τοῦ ῥ. πάρειμι).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταύτῃ=κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον.
ἰδιώτης=ὁ ἁπλοῦς στρατιώτης.

Δεῖ=ὑπάρχει ἀνάγκη.
προσδοκεῖ μοι=πρὸς τούτοις δοκεῖ μοι, προσέτι φρονῶ.
πλαίσιον τῶν ὅπλων=τετράπλευρον τῶν ὁπλιτῶν.
κοσμῶ τὰ πρόσθεν=διοικῶ τὸ μέτωπον.
τὰ τεταγμένα=τὰ ὡρισμένα.
ἄλλως ἐχέτω=κατ' ἄλλον τρόπον ἔστω.
τὸ νῦν εἶναι=ἐπὶ τοῦ παρόντος.
τὰ δεδογμένα=τὰ ἀποφασισμένα.
μεμνήσθω=ἂς ἐνθυμῆται.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ἁλίσκομαι=αἰχμαλωτίζομαι.
περιίασι=θὰ διέλθωσι πλησίον (τοῦ ῥ. περιέρχομαι).
ἐμβολὴ=εἴσοδος, εἰσβολή.
πειρῶμαι λαθεῖν=προσπαθῶ νὰ μὴ ἐννοηθῶ.
ἡνίκα—τηνικαῦτα=ὅτε—τότε.
φυλακή· ἡ νὺξ διῃρεῖτο εἰς τρία μέρη, ἅτινα ἐκαλοῦντο φυλακαί.
παράγγελσις=παράγγελμα, προφορικὴ διαταγή.
τὸ ἀμφ' αὐτὸν (στράτευμα), ἤτοι τὴν ἐμπροσθοφυλακήν.
μή τις . . . ἐπίσποιτο=μήπως τις ἤθελεν ἐπιτεθῇ (τοῦ ῥ. ἐφέπομαι).
πρὶν αἰσθέσθαι=πρὶν ἐννοήσωσι.
ὑφηγοῦμαι=προπορεύομαι.
τὸ ἀεὶ ὑπερβάλλον=τὸ ἑκάστοτε διαβαῖνον (τὸ ὄρος).
ἄγκος=φάραγξ, λάκκωμα.
μυχὸς=τὸ ἐσώτατον μέρος.
χαλκώματα=τὰ ἐκ χαλκοῦ σκεύη.
κατασκευάζομαι=εὐτρεπίζομαι, στολίζομαι.
ὑποφείδομαι=ὀλίγον φείδομαι, κάπως λυποῦμαι.
διιέναι αὐτοὺς=ν' ἀφήσωσιν αὐτοὺς νὰ διέλθωσι (τοῦ ῥ. διίημι).
συνεβόων ἀλλήλους=ἐφώναζον συγχρόνως καλοῦντες ἀλλήλους.
ἀνδράποδα=οἱ δοῦλοι.
σχολαῖος=βραδύς.
οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες=οἱ εἰς φύλαξιν τούτων τεταγμένοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπόμαχος=ὁ μὴ μετέχων τῶν μαχῶν (στρατιώτης).
δόξαν ταῦτα=ἐπεὶ ἔδοξε ταῦτα=ἀφ' οὗ ἐνεκρίθησαν ταῦτα.
ὑποστήσαντες (τὸν στρατὸν)=διατάξαντες νὰ σταματήσῃ.
τὰ μὲν . . . τὰ δὲ=ἄλλοτε μὲν . . . ἄλλοτε δέ.
ἀναχάζω=ὀπίσω ἀναχωρῶ.
σχολῇ=βραδέως, *θαμινὰ*=συχνά.
ὑπομένω=περιμένω.
ὅτε ἐπικέοιντο=ὁσάκις ἐπετίθεντο (τοῦ ῥ. ἐπίκειμαι).
ὅτε παρεγγυῷτο=ὁσάκις παρηγγέλλετο (τοῦ ῥ. παρεγγυάομαι).
πρᾶγμά τι=δυσκολία τις, ἐμπόδιόν τι.
σχολὴ=καιρός, εὐκαιρία.
σπολὰς=θώραξ ἐκ δέρματος κατὰ τοὺς ὤμους ἐφαπτόμενος.
διαμπερὲς=πέρα καὶ πέρα.

Ὥσπερ ἔχω=καθὼς εὑρίσκομαι.
ἀνελέσθαι=νὰ σηκώσωμεν καὶ πάρωμεν (τοῦ ῥ. ἀναιροῦμαι).
ἔκβασις=εἴσοδος.
ταῦτα=διὰ ταῦτα.
πρὶν κατειλῆφθαι τὴν ὑπερβολὴν=πρὶν καταληφθῇ (ὑπὸ τῶν πολεμίων) ἡ κορυφὴ (τοῦ ὄρους).
ἤλεγχον διαλαβόντες=ἀνέκρινον ἀποχωρίσαντες (τὸν ἕνα ἀπὸ τοῦ ἄλλου).
ἐκδίδοται παρ' ἀνδρὶ=ὑπανδρεύεται.
δυσπάριτος=δυσδιάβατος, δυσκολοπέραστος.
ὑποστὰς=ἀναλαβών, ἀναδεχθεὶς (τοῦ ῥ. ὑφίσταμαι).
ἀντιστασιάζω=ἀνθαμιλλῶμαι, συνερίζομαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Δίπλεθρον=δύο πλέθρων (200 ποδῶν).
ἄσμενος=εὐχαριστημένος.
πολλὰ=πολλὰς φοράς.
διετέλεσαν μαχόμενοι=ἀδιαλείπτως ἐμάχοντο.
ὄχθη=λόφος (παρὰ ποταμόν).
ἄλκιμος=ῥωμαλέος, δυνατός.
πειρωμένοις=εἰς αὐτοὺς δοκιμάζοντας (τὸ βάθος τοῦ ποταμοῦ).
ἐπικεισομένους=οἵτινες θὰ ἐπετίθεντο (τοῦ ῥ. ἐπίκειμαι).
πέδαι=δεσμοί.
αὐτόμαται περιρρυῆναι=μόναι κατέπεσαν (τοῦ ῥ. περιρρέω).
διαβαίνω=ἀνοίγω τὰ σκέλη, διασκελίζω.
καλῶς ἔσεσθαι=ὅτι θὰ πάῃ καλὰ (τὸ πρᾶγμα).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὡς τάχιστα=εὐθὺς ὅτε.
ἡ ἕως ὑποφαίνει=ἡ αὐγὴ γλυκοχαράζει.
ἀριστοποιοῦμαι=ἀριστάω=γευματίζω.

Ἤιδεσαν=ἐγνώριζον (τοῦ ῥ. οἶδα).
ὅτι ἐξείη προσελθεῖν=ὅτι ἐπετρέπετο νὰ πλησιάσῃ.
φρύγανα=ξηροὺς θάμνους, χαμόκλαδα.
καθήκω=κατέρχομαι, ἐκτείνομαι.
μάρσιπος=μικρὸς σάκκος.
ἀντρώδης=σπηλαιώδης.
ὡς νευσόμενοι=(νομίζοντες) ὅτι θὰ κολυμβήσωσι (τοῦ ῥ. νέω).
σπένδω=κάμνω σπονδήν.
ἐγχεῖν=νὰ χύσωσιν (οἶνον εἰς τὰ ποτήρια).
τοῖς φήνασι=οἵτινες ἐφανέρωσαν, ἔδειξαν (τοῦ ῥ. φαίνω).

Ἀντιπαρῆσαν=ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης παραλλήλως ἐπορεύοντο (τοῦ ῥ. ἀντιπαρέρχομαι).
στεφανοῦμαι=θέτω στέφανον περὶ τὴν κεφαλήν μου.
ἀποδὺς=ἐκδυθεὶς (τοῦ ῥ. ἀποδύομαι)
σφαγιάζομαι=προσφέρω σφάγιον, θυσιάζω.
ἐξικνοῦμαι=φθάνω.
ἀναλαλάζω=φωνάζω δυνατά.
θέω εἰς τοὔμπαλιν=τρέχω εἰς τὰ ὀπίσω.
ἀπολαμβάνομαι=ἀποκλείομαι.
τείνω=βαδίζω, σπεύδω.
ἀπολείπομαι=μένω ὀπίσω.
προσήκω=φθάνω, πλησιάζω.

Ἔκπωμα=ποτήριον.
ἀκμὴν=ἀκόμη.
παρ᾽ ἀσπίδα=ἐπ᾽ ἀριστερὰ (ἐπὶ δόρυ=ἐπὶ δεξιά).
παράγω=ἄγω στρατιώτας τεταγμένους ἐκ τῶν ὄπισθεν εἰς τὰ πλάγια ἄλλων.
ἐπὶ φάλαγγος=εἰς τὸ μέτωπον.
οὐραγὸς=ἀρχηγὸς τῆς οὐρᾶς τοῦ στρατοῦ, τῶν ὀπισθοφυλάκων.
ψιλοῦμαι=γυμνοῦμαι.
θᾶττον ἐπῆσαν=ταχύτερον ἐπήρχοντο, ἐφώρμων.
διαγκυλοῦμαι=ἔχω τοὺς δακτύλους εἰς τὴν ἀγκύλην τοῦ ἀκοντίου, εἶμαι ἕτοιμος ν᾽ ἀκοντίσω.
ἐπιβάλλομαι (τὸ βέλος ἐπὶ τῇ νευρᾷ τοῦ τόξου)=εἶμαι ἕτοιμος νὰ τοξεύσω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ψοφῶ=ἠχῶ.
θέω=τρέχω.
ἀναστρέφω ἐπὶ δόρυ=κάμνω στροφὴν ἐπὶ δεξιά.
ἀνδρίζομαι=ἀνδρείαν ἐπιδεικνύω.
προσωτέρω τοῦ καιροῦ=μακρότερον ἢ ὅσον ἐπέτρεπεν ἡ περίστασις, περισσότερον τοῦ πρέποντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Λεῖος γήλοφος=ὁμαλὸν βουνάκι.
βασίλειον=ἀνάκτορον.
τύρσις=πύργος.
ἐπῆσαν=ἐπάνω ἦσαν (τοῦ ῥ. ἔπειμι).
ἡ πρὸς ἑσπέραν=ἡ πρὸς δυσμάς.
ὁπότε παρείη=ὁσάκις ἦτο παρών.
ἀναβάλλω τινὰ=βοηθῶ τινα ν' ἀναβῇ.
προσήλασε=ἐπλησίασεν ἔφιππος.
σπείσασθαι=νὰ συνθηκολογήσῃ (τοῦ ῥ. σπένδομαι).
ἐφ' ᾧ=ἐπὶ τῷ ὅρῳ, μὲ τὴν συμφωνίαν.

Ἕωθεν=ἀπὸ πρωΐας, πρωΐ-πρωΐ.
διασκηνῶ=διαμοιράζομαι κατὰ σκηνάς.
ἀποσκεδάννυμαι=ἀπομακρύνομαι.
φαίνω=λάμπω.
διαιθριάζει=αἰθρία γίνεται, ξαστεριάζει.
ἄπλετος=ἄφθονος.
συμποδίζω=συνδέω τοὺς πόδας (καὶ οὕτω κωλύω τὴν βάδισιν).
ὄκνος=δισταγμός.
ἀλεεινὸς=ὁ θερμότητα παρέχων, θερμαντικός.
παραρρέω=καταρρέω ἐκ τῶν πλαγίων.
τάχα=ταχέως, εὐθύς.
ἀφελόμενος (τὴν ἀξίνην)=λαβὼν ἀπὸ τῶν χειρῶν του (τοῦ ῥ. ἀφαιροῦμαι).
χρίομαι=ἀλείφομαι.
σύειος=ὁ ἐκ τοῦ συὸς (=χοίρου), χοίρειος.
τερμίνθινος=ὁ ἐκ τερμίνθου (τοῦ δένδρου τρεμεντίνας ἢ τσικουδιᾶς).
μύρον=ἔλαιον εὐῶδες.

Ἦισαν=ἐβάδιζον (τοῦ ῥ. ἔρχομαι).
ἐνέπρησαν=ἔκαυσαν (τοῦ ῥ. ἐμπίμπρημι).
ἀτασθαλία=ἀπερίσκεπτος ἀδικία.
δίκην δίδωμι=τιμωροῦμαι.
φαρέτρα=ἡ βελοθήκη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σάγαρις=ἀμφίστομος πέλεκυς.
ποδαπὸς=ἐκ ποίας πατρίδος.
ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον (εἴη)=πρὸς ποῖον σκοπὸν συνηθροισμένον (ἦτο).
ᾗπερ μοναχῇ=ὅπου μονάχα.

Ἁλόντα=συλληφθέντα (τοῦ ῥ. ἁλίσκομαι).
ἀρτοκόπος=ἀρτοποιός.
ἐπύθοντο=ἐπληροφορήθησαν (τοῦ ῥ. πυνθάνομαι).
τὴν ταχίστην (ὁδὸν)=διὰ τῆς συντομωτάτης ὁδοῦ, τάχιστα.
ἀνακαλοῦμαι=καλῶ ὀπίσω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Τῇ ὑστεραίᾳ (ἡμέρᾳ)=τῇ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ.
ἀποκαίω=καταξηραίνω.
πήγνυμι=ξεπαγιάζω.
περιφανῶς=καταφανῶς, ὁλοφάνερα.
τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος=ἡ σφοδρότης τοῦ ἀνέμου.
διαγίγνομαι=διέρχομαι, περνῶ.
ὀψὲ προσιόντες=βραδέως προσερχόμενοι.
οὐ προσίεσαν=δὲν ἄφινον νὰ πλησιάσωσι (τοῦ ῥ. προσίημι).
ὀψίζω=ὀψὲ προσέρχομαι.
πυροὶ=σῖτος.
βρωτὸν=βρώσιμον, φαγώσιμον.
διατήκομαι=λυώνω ἐντελῶς.
ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον=μέχρι τοῦ ἐδάφους.
οὗ δὴ παρῆν=ὅπου βεβαίως ἦτο δυνατὸν (τοῦ ῥ. πάρεστι).

Βουλιμιάω=ἐξαντλοῦμαι ἐκ μεγάλης πείνης.
διαδίδωμι=διαμοιράζω.
διαπέμπω=πέμπω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐντρώγω=τρώγω ἁρπακτά.
ἀμφὶ κνέφας=περὶ τὴν ἑσπέραν, περὶ λύχνων ἀφάς.
διατελῶ=ἀποτελειώνω.

Λείπομαι=ὑπολείπομαι, μένω ὀπίσω.
οἱ διεφθαρμένοι τοὺς ὀφθαλμοὺς=οἱ βεβλαμμένοι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.
ἀποσήπομαι=ἀποβάλλω ἐκ σήψεως.
ἐπικούρημα=βοήθημα, ἰατρικόν.
ὑπολύομαι=ἐκβάλλω τὰ ὑποδήματά μου.
ὑποδοῦμαι=φορῶ τὰ ὑποδήματα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰσδύονται οἱ ἱμάντες=εἰσέρχονται τὰ λωρία.
περιεπήγνυντο=ἐπήγνυντο περὶ τοὺς πόδας.
ἐπιλείπω=ἐκλείπω, φθείρομαι.
καρβατίνη=μονόδερμον ὑπόδημα.
βοῦς νεόδαρτος=δέρμα βοὸς προσφάτως ἐκδαρέντος.
ἤκαζον τετηκέναι=συνεπέραινον ὅτι εἶχε λυώσει.
ἀτμίζω=ἀτμὸν ἀναπέμπω, ἀχνίζω.
νάπη=κοιλὰς δασώδης.
ἐκτρέπομαι=λοξοδρομῶ.

Πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ=μὲ πᾶν μέσον καὶ μὲ πάντα τρόπον.
τελευτῶν ἐχαλέπαινε=εἰς τὰ τελευταῖα ἐθύμωνε.
μὴ ἐπίοιεν τοῖς κάμνουσι=ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἀρρώστων.
διαφερόμενοι ἀμφὶ ὧν εἶχον=φιλονικοῦντες περὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει.
δείσαντες ἧκαν ἑαυτοὺς=φοβηθέντες ἐρρίφθησαν (τῶν ῥ. δέδοικα καὶ ἵημι).
καθειστήκει=εἶχε διορισθῆ, ταχθῆ (τοῦ ῥ. καθίσταμαι).
ὑποχωρῶ=προχωρῶ.
παραπέμπω=πέμπω πρὸς βοήθειαν.
σκέψασθαι=νὰ ἐξετάσωσι, ἴδωσι (τοῦ ῥ. σκοποῦμαι)

Πρὸς ἡμέραν ἦν=ἐπλησίαζε νὰ ξημερώσῃ.
συγγίγνομαί τινι=συναντῶ τινα.
διαλαγχάνω=διὰ κλήρων διαμοιράζω.
εἰλήχει=εἶχε λάβει διὰ κλήρου.
καταλαμβάνω=εὑρίσκω.
κωμήτης=ὁ κάτοικος τῆς κώμης, τοῦ χωρίου.
δασμὸς=φόρος.
θηρῶ=κυνηγῶ.

Κατάγειος=κάτω τῆς γῆς, ὑπόγειος.
στόμα=στόμιον, εἴσοδος.
ὀρυκτὸς=ὁ διὰ σκαφῆς κατεσκευασμένος.
οἶς=πρόβατον.
χιλὸς=ξηρὸν χόρτον.
κρατὴρ=μέγα ἀγγεῖον.
ἰσοχειλὴς=ὁ ἐπιπλέων ἴσα μὲ τὰ χείλη.
γόνυ=ὁ κόμβος τοῦ καλάμου.
ἔδει=ἔπρεπε.
μύζω=βυζάνω, ἀναρροφῶ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συμμανθάνω=συνηθίζω.
πῶμα=ποτόν.
θαρρῶ=ἔχω θάρρος, δὲν φοβοῦμαι.
ἀντεμπίμπλημι=πρὸς ἀνταμοιβὴν γεμίζω.
ἀπίασιν=θὰ ἀπέλθωσι.
ἐξηγοῦμαι=ὑποδεικνύω.
ἔστ᾽ ἂν γένωνται=ἕως ὅτου φθάσωσι.
φιλοφρονοῦμαι=φιλικὴν διάθεσιν ἐπιδεικνύω.
φράζω=δεικνύω, φανερώνω.
κατορρύττομαι=ἐν λάκκοις τοποθετοῦμαι.

Παρίοι=παρήρχετο, ἐπέρνα.
εὐωχοῦμαι=συμποσιάζω.
προπίνω τινὶ=πίνω εἰς ὑγείαν τινός.
διακονῶ=ὑπηρετῶ.
ἐνεὸς=ἄλαλος, ἄφωνος.
κοινῇ=ἀπὸ κοινοῦ, καὶ οἱ δύο μαζί.
περσίζω=ὁμιλῶ τὴν περσικὴν γλῶσσαν.
οἰκέτης=ὑπηρέτης.
εἰλήφει=εἶχε λάβει.
κακοῦμαι=ταλαιπωροῦμαι.
μείονες=βραχυσωμότεροι, κοντότεροι.
θυμοειδέστεροι=δυσπειθέστεροι, ἀγριώτεροι.
περιειλῶ=περιδένω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

Ἄρτι ἡβάσκω=πρὸ ὀλίγου εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν.
εἰσφορέω=εἰσκομίζω, κουβαλῶ.
ἀναζεύγνυμι=ξεκινῶ, ἀναχωρῶ.
χαλεπαίνομαι=ὀργίζομαι, ἀγανακτῶ.
παίω=κτυπῶ.
ἀποδρὰς=δραπετεύσας (τοῦ ῥ. ἀποδιδράσκω).
διάφορον=ἀφορμὴ διαφορᾶς, φιλονικίας.

Κατὰ κέρας=προηγουμένου τοῦ ἑνὸς κέρατος καὶ ἑπομένου τοῦ ἑτέρου.
παράγω=εἰς τὰ πλάγια τῶν ἔμπροσθεν ἄγω.
ἐπὶ φάλαγγος=κατὰ μέτωπον.
διατρίβω=χρονοτριβῶ.
προσγίγνομαι=προσέρχομαι.
γιγνώσκω=φρονῶ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ῥᾷστα=εὐκολώτατα.
κλέπτω τι=καταλαμβάνω τι κρυφίως.
ἁρπάζω τι=καταλαμβάνω τι φανερά.
ἀμαχεὶ=ἄνευ μάχης.
εὐμενὴς=εὐνοϊκός, εὔκολος.
βάλλομαι=κτυποῦμαι.
ἐξὸν=ἐπεὶ ἔξεστιν=ἀφ' οὗ εἶναι δυνατόν.
δοκοῦμέν μοι=δοκεῖ μοι=φρονῶ.
ταύτῃ (τῇ ὁδῷ).
κλὼψ=ὁ παρακολουθῶν τὸν στρατὸν χάριν λείας κλέπτης.
ἐνεδρεύω=κάμνω ἐνέδραν (καρτέρι).
νέμομαι=βόσκομαι.
βατά ἐστί τινι=δύναται νὰ βαδίσῃ, ν' ἀναβῇ τις.
ἴσον=τὸ ὁμαλόν, τὸ πεδίον.
συντίθεμαι=συμφωνῶ.
προάγω=ὁδηγὸς ἐμπρός.
προσάγω=ἄγω κατά τινος.

Ἔχομαι=κατέχομαι.
ἐγρήγορα=εἶμαι ἔξυπνος, δὲν κοιμῶμαι.
ἐπῇσαν=ἐπήρχοντο.
ὁμοῦ=ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ.
συμμείγνυμι=συμπλέκομαι.
ἀχρεῖος=ἄχρηστος.
τρόπαιον=σημεῖον τροπῆς (τῶν πολεμίων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Ἐπιλείπω=ἐκλείπω, τελειώνω.
περιίσταμαί τι=περικυκλώνω τι.
εἰς καλὸν=εἰς κατάλληλον περίστασιν.
αἱρετέον=πρέπει νὰ κυριευθῇ.

Κοινῇ=ἀπὸ κοινοῦ, καὶ οἱ δύο μαζί.
παριέναι=νὰ διαβαίνῃ (τοῦ ῥ. παρέρχομαι).
πέτρα=βράχος.
οὕτω διατίθεται=ἔτσι γίνεται.
ἀναλόω=δαπανῶ, ἐξοδεύω.
ἐκ τοῦ ἐναντίου=ἀντιπαρατεταγμένους.
δασὺς=πυκνός.
πίτυς = εἶδος πεύκης, ἡ κουκουναριά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διαλείπω=καταλείπω μεταξὺ κενόν, ἀπέχω.
ἀνθ' ὧν=ὄπισθεν τῶν ὁποίων.
φερόμενος λίθος=ὁ χειροπληθής, ὁ διὰ χειρὸς ῥιπτόμενος.
λωφάω=λαμβάνω ὕφεσιν, κοπάζω, παύω.
αὐτὸ ἂν εἴη τὸ δέον=αὐτὸ θὰ χρειασθῇ, θὰ μᾶς ὠφελήσῃ.

Μηχανῶμαι=ἐπινοῶ, ἐφευρίσκω.
ἀναχάζω εὐπετῶς=ἀναχωρῶ εὐκινήτως, γρήγορα.
ἀναλίσκομαι=δαπανῶμαι, ἐξοδεύομαι.
παρακαλῶ=προσκαλῶ, παρορμῶ.
ἑταῖρος=φίλος.
χωρεῖ αὐτὸς=πορεύεται μόνος.
ἐπιλαμβάνομαί τινος=πιάνω τινά.
ἴτυς=ἡ περιφέρεια τῆς ἀσπίδος.
παραθέω τινὰ=τρέχων παρέρχομαί τινα, ξεπερνῶ τινα.
ἀντιποιοῦμαι=ἀμφισβητῶ, ἐρίζω.
αἱρῶ=κυριεύω.
εἰσέδραμον=τρέξαντες εἰσῆλθον.
ἠνέχθη=ἐρρίφθη (τοῦ ῥ. φέρομαι).
ἐπικαταρριπτῶ=εὐθὺς ἔπειτα ῥίπτω κάτω.
ἐπισπῶμαι=συμπαρασύρω.

Ἄλκιμος=ἀνδρεῖος, πολεμικός.
εἰς χεῖρας ἦσαν=συνεπλέκοντο.
ἦτρον=τὸ ὑπογάστριον, ὁ ὑπὸ τὸν ὀμφαλὸν τόπος.
πτέρυγες=πλατεῖαι λωρίδες τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ θώρακος.
σπάρτον=σχοινίον.
ξυήλη=μάχαιρα ἐπικαμπὴς εἰς τὸ ἄκρον.
ὄψεσθαι=νὰ ἴδωσι (τοῦ ῥ. ὁρῶ).
πόλισμα=πόλις.
αὐτόθεν=ἐκ ταύτης τῆς χώρας.
ἐπαγγέλλομαι=ὑπόσχομαι, προσφέρομαι.
αἴθω=καίω.

Ζωγρέω=συλλαμβάνω ζῶντα, αἰχμαλωτίζω.
ὠμοβόεια=τὰ ἐξ ὠμῶν (ἀκατεργαστάτων) βοῶν (βοείων δερμάτων).
παρεγγυῶ=παροτρύνω.
ἐλαύνομαι=τρέχω.
περιβάλλω=ἐναγκαλίζομαι.
ἐξαπίνης=ἐξαίφνης.
κολωνὸς=λόφος, ὕψωμα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀνατίθημι=ἀφιερώνω, προσφέρω.
διακελεύομαι=παρακινῶ.
ἀποπέμπω=στέλλω ὀπίσω.
σκευὴ=στολή.
ᾤχετο ἀπιὼν=ἔφυγε δρομαῖος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Οἷον χαλεπώτατον=τὰ μάλιστα δυσκολώτατον.
ἐμβάλλω=ἐντὸς ῥέω, χύνομαι.
φάσκων δεδουλευκέναι=ὅστις ἔλεγεν ὅτι εἶχε χρηματίσει δοῦλος.
φωνὴ=γλῶσσα.
ἀντιτετάχαται=ἀντιτεταγμένοι εἰσί.
τί χρῄζουσι=τί θέλουσι, τί θὰ ὠφεληθῶσι.
πιστὰ=ἔνορκος ὑπόσχεσις.
ἐπιμαρτύρομαι=ἐπικαλοῦμαι μάρτυρας.

Παράγω=παρακολουθῶ ὁδηγῶν, συνοδεύω.
τῇ μὲν... τῇ δὲ=ἐδῶ μὲν . . . ἐκεῖ δέ.
ἄνοδον, εὔοδον ὄρος=ἄβατον, εὔβατον ὄρος.
περιττεύω τινὸς=ὑπερφαλαγγίζω τινά.
διαλείπω=διάστημα ἐν τῷ μεταξὺ καταλείπω.
προσίασιν· μέλλων τὸ προσέρχομαι.
πάλαι=πρὸ πολλοῦ.

Χώρα=θέσις.
τριχῇ=εἰς τρία μέρη.
ἀντιπαραθέω=ἐναντίον καὶ παραλλήλως πρὸς τὸ μέτωπον τρέχω.
σμῆνος=κυψέλη μελισσῶν.
κηρίον=κηρήθρα μέλιτος, ἡ μελόπιττα.
ἄφρονες ἐγίγνοντο=ἐξαλίζοντο.
ἐμέω=κάμνω ἔμετον, ξερνῶ.
κάτω διαχωρεῖ=κάτω διαρρέει, ἐπέρχεται διάρροια.
ἐδηδοκότες=ὅσοι εἶχον φάγει (τοῦ ῥ. ἐσθίω).
ἐῴκεσαν μεθύουσιν=ὡμοίαζον πρὸς μεθυσμένους (τοῦ ῥ. ἔοικα).
μαίνομαι=τρελλαίνομαι.
ἀναφρονῶ=ἐπανακτῶ τὰς φρένας, ξεξαλίζομαι.

Λῄζομαι=κάμνω ληστρικὰς ἐπιδρομάς.
ξένια=δῶρα φιλοξενίας.
ἄλφιτα=ἄλευρα κρίθινα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συνδιαπράττομαι=διαπραγματεύομαι μετά τινος.
ἀποθύω=θυσίαν ὀφειλομένην προσφέρω.
σωτήρια, ἡγεμόσυνα (ἱερὰ)=ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ ὁδηγίᾳ θυσίαι.
εἵλοντο=ἐξέλεξαν (τοῦ ῥ. αἱροῦμαι).
κατακανὼν=διότι ἐφόνευσε (τοῦ ῥ. κατακαίνω).
δρόμος=τὸ μέρος, ἔνθα γίνεται ὁ ἀγὼν τοῦ δρόμου.
προστατῶ=εἶμαι ἄρχων, κριτής.
ἀνιῶμαι=λυποῦμαι.
στάδιον=ἁπλοῦς δρόμος 600 ποδῶν (=100 ὀργυιῶν).
δόλιχος=πολλαπλοῦς δρόμος (6—24 σταδίων).
πυγμὴ=ἡ διὰ γρονθοκοπημάτων πάλη.
παγκράτιον=πάλη καὶ πυγμή.
ἑταῖροι=οἱ συστρατιῶται.
πρανὲς=ὁ κατήφορος.
ἐλάσαντας=ἀφ' οὗ ὁδηγήσωσι (τοὺς ἵππους).
παρακέλευσις=παραθάρρυνσις, παρόρμησις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ
ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

'Αβροκόμας. Στρατηγός τοῦ 'Αρταξέρξου καὶ σατράπης τῆς Φοινίκης, πιθανῶς δὲ καὶ κάρανος τῶν στρατευμάτων τῆς μεταξὺ Μεσογείου καὶ Εὐφράτου περιοχῆς, ὅστις ἐπεχείρησε μὲν παρὰ τὴν Θάψακον νὰ κωλύσῃ τὸν Κῦρον νὰ διαβῇ τὸν Εὐφράτην, καύσας τὴν ἐκ πλοίων γέφυραν, δὲν μετέσχε δὲ τῆς παρὰ τὰ Κούναξα μάχης πιθανῶς σκοπίμως πέντε ἡμέρας μετ' αὐτὴν προσελθὼν πρὸς τὸν βασιλέα.

"Αβυδος. 'Αποικία τῶν Μιλησίων ἐν τῇ Τρωάδι ἐν τῷ στενῷ τοῦ 'Ελλησπόντου.

'Αγασίας. 'Ανδρεῖος λοχαγὸς τῶν ὁπλιτῶν ἐκ Στυμφάλου τῆς 'Αρκαδίας καὶ φίλος τοῦ Ξενοφῶντος.

'Αγίας. 'Αρκάς, στρατηγὸς τῶν 'Αρκάδων μισθοφόρων, ὅστις συλληφθεὶς δολίως μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἐφονεύθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως.

Αἴγυπτος. 'Η ἐν τῇ Β. Α. 'Αφρικῇ χώρα αὕτη οὖσα ἀπὸ τοῦ 525 π. Χ. ἐπαρχία Περσικὴ ἀπεστάτησε τῷ 414 π. Χ., ὅτε "Ελληνες μισθοφόροι προσηνέχθησαν νὰ βοηθήσωσι τὸν βασιλέα εἰς καθυπόταξιν αὐτῆς. Οἱ Αἰγύπτιοι πεζοί, οἱ ἀναφερόμενοι ἐν τῷ στρατῷ τοῦ βασιλέως, εἶναι πιθανῶς ἀπόγονοι τῶν ἐπὶ Περσικοῦ ἐδάφους πρότερον οἰκισθέντων Αἰγυπτίων.

Αἰνείας. "Ελλην λοχαγὸς ἐκ τῆς ἐν 'Αρκαδίᾳ Στυμφάλου φονευθεὶς ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ταόχους ἀγῶνι.

Αἰνιᾶνες. 'Ελληνικὸς λαὸς οἰκῶν παρὰ τὴν Οἴτην· Αἰνιᾶνες ὑπηρέτουν ἐν τῷ πελταστικῷ σώματι τοῦ Θεσσαλοῦ Μένωνος.

Αἰσχίνης. 'Ακαρνὰν ἀρχηγὸς τῶν 'Αρκάδων πελταστῶν τοῦ Χειρισόφου.

'Αμαζόνες. Μυθικὸς λαὸς πολεμικῶν γυναικῶν ἐν Μ. 'Ασίᾳ παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν πρὸς Ν. τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Τὸ ὄνομα αὐτῶν προέρχεται πιθανῶς ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς πολεμικῆς θεότητος Μᾶ, ἥτις ἐτιμᾶτο ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις καὶ ἐταυτίζετο πρὸς τὴν "Αρτεμιν. "Εφερον δόρυ, τόξον, διπλοῦν πέλεκυν (σάγαριν) καὶ ἡμισεληνοειδῆ ἀσπίδα.

'Αμφίπολις. 'Αθηναίων ἀποικία παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ἐν τῇ Α. Μακεδονίᾳ κτισθεῖσα τῷ 436 π. Χ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀπόλλων. Ὁ θεὸς τῆς μαντικῆς, μουσικῆς καὶ τοξικῆς.

Ἀπολλωνίδης. Βοιωτός, ἐκδιώκεται ἐκ τοῦ στρατοῦ τῶν Μυρίων, διότι ἐκ δειλίας συνεβούλευσε νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ βασιλέως.

Ἀραβία. Παρὰ Ξενοφῶντι καλεῖται οὕτως οὐ μόνον ἡ παρὰ τὸν Περσικὸν κόλπον χερσόνησος, ἀλλὰ καὶ τὸ νότιον μέρος τῆς ὑπὸ Ἀράβων νομάδων οἰκουμένης καὶ βραδύτερον κληθείσης Μεσοποταμίας.

Ἀρβάκης. Εἷς τῶν τεσσάρων στρατηγῶν τοῦ βασιλέως ἡγούμενος 300 χιλ. στρατοῦ.

Ἀριαῖος. Ἀρχηγὸς τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ τοῦ Κύρου, τρέπεται εἰς φυγὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, ἀποποιεῖται τὸν ὑπὸ τῶν Μυρίων προσενεχθέντα αὐτῷ θρόνον τῆς Περσίας, συσκέπτεται μετ' αὐτῶν περὶ τῆς ἐπιστροφῆς, τυχὼν δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως συγγνώμης προδίδει τοὺς Ἕλληνας.

Ἀρισστέας. Χῖος, ἐπιφανὴς ἀρχηγὸς τῶν γυμνήτων ἐν τῷ στρατεύματι τοῦ Κύρου.

Ἀρίστιππος. Ἐκ τῆς Θεσσαλικῆς Λαρίσης, Ἀλευάδης, συναθροίζει δαπάναις τοῦ Κύρου στρατὸν πρὸς καταπολέμησιν τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του ἐν Λαρίσῃ, βραδύτερον δ' ἀποστέλλει τοῦτον πρὸς τὸν Κῦρον παρασκευαζόμενον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ βασιλέως.

Ἀριστώνυμος. Ἐκ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ Μεθυδρίου (παρὰ τὴν σημερινὴν Βυτίναν) γενναῖος ἀρχηγὸς ὁπλιτῶν ἐν τῷ στρατῷ τῶν Μυρίων.

Ἀρμενία. Τραχεῖα ὀρεινὴ χώρα ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ μεταξὺ τοῦ ἄνω Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος, χωριζομένη ἀπὸ τῆς πρὸς Ν. κειμένης χώρας τῶν Καρδούχων διὰ τοῦ ποταμοῦ Κεντρίτου.

Ἅρπασος. Πιθανῶς ὁ νῦν τουρκιστὶ Τσορούκ - σοῦ καλούμενος ποταμός, ὅστις διαρρέων τὰς χώρας τῶν Σκυθηνῶν καὶ τῶν Ταόχων ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον.

Ἀρταγέρσης. Ἀρχηγὸς τῆς ἐξ ἑξακισχιλίων ἱππέων σωματοφυλακῆς τοῦ Ἀρταξέρξου φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Κύρου κατὰ τὴν περὶ τὰ Κούναξα μάχην·

Ἀρταξέρξης ὁ Β΄, ὁ καλούμενος Μνήμων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου Β΄ καὶ τῆς Παρυσάτιδος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 405--359 π. Χ.

Ἀρτάοζος. Τὸ πρῶτον πιστὸς φίλος τοῦ Κύρου, ἔπειτα ἀπέστη πρὸς τὸν ἄπιστον Ἀριαῖον.

Ἀρταπάτης. Ὁ πιστότατος σκηπτοῦχος (ἐπισημότατος ἀξιωματικὸς) τοῦ Κύρου, ὅστις κατὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην ηὐτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ πτώματος αὐτοῦ.

Ἄρτεμις. Θεὰ τῆς θήρας (ἀγροτέρα), πρὸς ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐθυσίαζον κατ' ἔτος 500 αἶγας διὰ τὴν βοήθειαν, ἣν παρέσχεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην.

Ἀρτούχας. Πέρσης στρατηγός, ὅστις μετὰ τοῦ Ὀρόντα ἀμφισβητεῖ πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὴν διάβασιν τοῦ Κεντρίτου ποταμοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βαβυλωνία. Τὸ Ν. μέρος τοῦ μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος κειμένου βαθυπέδου, εὐφορωτάτη ἐπαρχία τοῦ Περσικοῦ κράτους, ἥτις ἐπροστατεύετο πρὸς βορρᾶν κατὰ εἰσβολῶν ἐχθρικῶν διὰ τοῦ Μηδίας τείχους.

Βασίας. Ἀρκάς, πεσὼν ἐν τῷ πρὸς τοὺς Καρδούχους πολέμῳ.

Γλοῦς. Υἱὸς τοῦ Ταμῶ, κατὰ πρῶτον ὀπαδὸς τοῦ Κύρου, εἶτα προσχωρήσας πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην ἐτιμήθη σφόδρα ὑπ' αὐτοῦ.

Γυμνιάς. Πρωτεύουσα τῶν Σκυθηνῶν.

Γωβρύας. Εἷς τῶν τεσσάρων στρατηγῶν τοῦ Ἀρταξέρξου.

Δαμάρατος. Λακεδαιμόνιος βασιλεύς, ὅστις ἐκπεσὼν ὑπὸ τοῦ ἑτέρου βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Κλεομένους τοῦ Α΄ κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Δαρεῖον τὸν Α΄, παρ' οὗ ἔλαβε δῶρον πόλεις τινὰς ἐν τῇ Μικρασιατικῇ χώρᾳ Τευθρανίᾳ. Ὡς ἄρχων τῶν πόλεων τούτων ἀναφέρεται ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ Προκλῆς.

Δαρδανεύς. Κάτοικος τῆς Δαρδάνου, πόλεως ἐν τῇ Τρωάδι παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς Ν. τῆς Ἀβύδου.

Δαρεῖος. Ὁ ἐπονομαζόμενος Νόθος, πρότερον Ὦχος καλούμενος, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου τοῦ Α΄ καὶ σύζυγος τῆς Παρυσάτιδος, πατὴρ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος καὶ Κύρου τοῦ νεωτέρου, ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 424—405 π. Χ.

Δελφοί. Φωκικὴ πόλις ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τοῦ Παρνασσοῦ μετὰ τοῦ περιφήμου ναοῦ καὶ τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος.

Δόλοπες. Λαὸς Ἑλληνικὸς οἰκῶν ἐν Ἠπείρῳ παρὰ τὴν Πίνδον μεταξὺ Αἰτωλίας καὶ Θεσσαλίας.

Δρακόντιος. Σπαρτιάτης, ὅστις διηύθυνε τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας τοὺς γενομένους ὑπὸ τῶν Μυρίων παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα.

Ἐνυάλιος. Ἐπώνυμον τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου, πρὸς ὃν μετὰ τὸν παιᾶνα ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν πολεμίων ἀνέπεμπον δεήσεις φωνάζοντες ἀλαλὰ ἢ ἐλελεῦ (*Ἐνυαλίῳ ἀλαλάζειν ἢ ἐλελίζειν*).

Ἐπισθένης. Ἀμφιπολίτης, ἐπιφανὴς ἀρχηγὸς τῶν πελταστῶν τοῦ Κύρου κατὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην.

Εὐρύλοχος. Γενναῖος ὁπλίτης ἐκ τῶν ἐν τῇ βορείῳ Ἀρκαδίᾳ Λουσῶν, ὑπερασπίζει τὸν Ξενοφῶντα διὰ τῆς ἀσπίδος του καὶ μάχεται ἀνδρείως ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ταόχους ἀγῶνι.

Εὐφράτης. Καὶ νῦν ἔτι οὕτω καλούμενος (Φράτ), μέγας ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας πηγάζων ἐν Ἀρμενίᾳ ἐκ δύο παραποτάμων, τοῦ δυτικοῦ Εὐφράτου (Καρά-σοῦ) καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Εὐφράτου (Μουράτ-σοῦ), ἐκβάλλων δ' εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ζαπάτας (=ποταμὸς τῶν λύκων), νῦν μέγας Ζάβ, ἀνατολικὸς παραπόταμος τοῦ Τίγρητος, παρ' ὃν ἐγένετο ἡ προδοσία τῶν ἀρχηγῶν τῶν Μυρίων.

Ζεύς. Ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε ἐμφανίζεται ἐν τῇ Ἀναβάσει ὡς *βασιλεύς*, ὡς *σωτὴρ* καὶ ὡς *ξένιος*.

Ἡρακλῆς. Ὁ περίφημος μυθικὸς ἥρως ὡς φύλαξ τῶν ὁδῶν καὶ τῶν ὁδοιπόρων ἔφερε τὸ ἐπώνυμον *ἡγεμὼν* καὶ πρὸς αὐτὸν προσεφέροντο τὰ *ἡγεμόσυνα*.

Θεόπομπος. Ἀθηναῖος νεανίας, θαρραλέως καὶ μεγαλοφρόνως ἀποκρούσας τὰς περὶ ὑποταγῆς προτάσεις τοῦ βασιλέως.

Θήχης. Ὄρος πρὸς Ν. τῆς Τραπεζοῦντος, ἐξ οὗ τὸ πρῶτον οἱ ἐπανερχόμενοι Μύριοι εἶδον τὴν θάλασσαν.

Ἱερώνυμος. Ὁ πρεσβύτατος τῶν λοχαγῶν τοῦ Προξένου, ἐξ Ἠλείας καταγόμενος.

Καλλίμαχος. Ἐκ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Παρρασίας, λοχαγὸς τῶν ὁπλιτῶν.

Καρδοῦχοι. Ἀνδρεῖος λῃστρικὸς ὀρεινὸς λαὸς ἐν τῇ μεγάλῃ Ἀρμενίᾳ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τίγρητος, ὅστις οὐδέποτε ὑπετάχθη τελείως εἰς τοὺς Πέρσας. Οἱ σημερινοὶ Κοῦρδοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Καρδούχων.

Καστωλὸς ἡ. Πόλις τῆς Λυδίας, πιθανῶς παρὰ τὰς Σάρδεις, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ὁποίας ἐγίνοντο αἱ ἐπιθεωρήσεις τῶν Περσικῶν στρατευμάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν καρανίαν τῆς Λυδίας (τ. ἔ. τῆς Λυδίας, μεγάλης Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας).

Κελαιναί. Ἀξιόλογος πόλις τῆς μεγάλης Φρυγίας παρὰ τὸν Μαίανδρον καὶ Μαρσύαν μετ' ἐπαύλεως καὶ κήπου τοῦ Κύρου. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Διναΐρ.

Κεντρίτης. Ἀνατολικὸς παραπόταμος τοῦ Τίγρητος κατὰ τὰ ὅρια τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς χώρας τῶν Καρδούχων.

Κιλικία. Χώρα ἐν τῇ Ν. Α. Μ. Ἀσίᾳ μὲ πρωτεύουσαν τοὺς Ταρσούς.

Κλεάνωρ. Ἐκ τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Ἀρκαδίας, δραστήριος καὶ φίλος τοῦ Ξενοφῶντος στρατηγὸς τῶν Μυρίων, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγίου ἐκλεχθεὶς ἀρχηγὸς τῶν Ἀρκάδων ὁπλιτῶν.

Κλέαρχος. Λακεδαιμόνιος, βίαιος ἁρμοστὴς τοῦ Βυζαντίου, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὑπὸ τῆς Σπάρτης ἐπὶ ἀπειθείᾳ, στρατολογεῖ δαπάναις τοῦ Κύρου μισθοφόρους, δι' ὧν καταπολεμεῖ τοὺς Θρᾷκας. Ὅτε ὁ Κῦρος παρεσκεύαζε τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐκστρατείαν, ὁ Κλέαρχος παραλαβὼν τοὺς μισθοφόρους του ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ καταλαμβάνει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν αὐτοῦ διοικῶν τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ἀναγνωρίζεται σιωπηλῶς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὑπὸ τῶν Μυρίων ἀρχιστράτηγος αὐτῶν καὶ παρὰ τὸν Ζαπάταν πίπτει θῦμα τῆς προδοσίας τοῦ Τισσαφέρνους.

Κλεώνυμος. Λακεδαιμόνιος, ἀνδρεῖος στρατιώτης.

Κολοσσαί. Πολυάνθρωπος πόλις τῆς Φρυγίας παρὰ τὸν Λύκον, παραπόταμον τοῦ Μαιάνδρου, ἧς ἐρείπια σώζονται παρὰ τὰς σημερινὰς Χώνας.

Κόλχοι. Κάτοικοι τῆς Κολχίδος, χώρας ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τὰ Ν. Α. τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Κτησίας. Περίφημος ἰατρὸς καὶ ἱστορικὸς ἐκ τῆς ἐν τῇ Καρίᾳ Κνίδου, ὅστις ἐπὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη (415—398 π. Χ.) ἔζησεν ἐν τῇ Περσικῇ αὐλῇ καὶ συνώδευσε τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην εἰς τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην. Ἐκ τῆς Περσικῆς ἱστορίας αὐτοῦ *(τὰ Περσικὰ)* καὶ τῆς Ἰνδικῆς *(τὰ Ἰνδικὰ)* ἐλάχιστα ἀποσπάσματα σώζονται.

Λουσιεύς. Κάτοικος τῶν Λουσῶν, πόλεως τῆς βορείου Ἀρκαδίας (παρὰ τὰ Καλάβρυτα).

Λυδία. Ἐπαρχία τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς βορρᾶν τῆς Ἰωνίας μὲ πρωτεύουσαν τὰς Σάρδεις.

Λυκάονες. Οἱ κάτοικοι τῆς Λυκαονίας, ἐπαρχίας τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς τὰ Β. Δ. τῆς Κιλικίας, οἵτινες, ὡς οἱ Μυσοὶ καὶ οἱ Πισίδαι, ποτὲ δὲν ὑπετάχθησαν τελείως εἰς τοὺς Πέρσας.

Λύκιος. Ἀθηναῖος ἀρχηγὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Χειρισόφου καταρτισθέντος ἱππικοῦ καὶ ἕτερος Συρακόσιος.

Λωτοφάγοι. Ὁ ἐκ τῆς Ὀδυσσείας (ι, 94 κ. ἑξ.) γνωστὸς μυθικὸς λαὸς ἐν Λιβύῃ τρεφόμενος ὑπὸ τῶν φοινικοειδῶν καρπῶν τοῦ δένδρου λωτοῦ.

Μαίανδρος. Ποταμὸς τῆς Καρίας ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἐκβάλλων εἰς τὸν Λάτμιον κόλπον ἀπέναντι τῆς Μιλήτου, νῦν Μενδερέζ.

Μάκρωνες. Κάτοικοι χώρας ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ πρὸς Ν. τῆς Τραπεζοῦντος κειμένης.

Μεθυδριεύς. Κάτοικος τῆς Ἀρκαδικῆς πόλεως Μεθυδρίου.

Μένων. Φαρσάλιος ἐκ Θεσσαλίας, ὁδηγήσας τὸν ἐκ τῆς βορείου Ἑλλάδος συναθροισθέντα στρατόν του πρὸς τὸν Κῦρον εἰς Κολοσσὰς καὶ μεγάλης τιμῆς ἀξιωθεὶς παρ' αὐτῷ. Κατὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην ὡδήγει τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῶν Ἑλλήνων, μετὰ ταύτην δ' ὅμως ἔλαβε στάσιν μᾶλλον ἀμφίβολον προσκολληθεὶς πρὸς τὸν Ἀριαῖον καὶ προσεγγίσας πρὸς τὸν Τισσαφέρνην. Παρὰ τὸν Ζαπάταν συνελήφθη μετὰ τοῦ Κλεάρχου καὶ τριῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ βραδύτερον ἐφονεύθη καὶ οὗτος κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως.

Μιθραδάτης. Πέρσης, ὅστις κατ' ἀρχὰς πιστὸς ὀπαδὸς τοῦ Κύρου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ προδίδει τοὺς Ἕλληνας καὶ προσκολλᾶται πρὸς τὸν Τισσαφέρνην.

Μίλητος. Ἤδη μὲν χωρίον καλούμενον Παλάτια, πάλαι δὲ σπουδαιοτάτη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐμπορικὴ πόλις ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας τῆς Μ. Ἀσίας, πρὸς νότον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου. Μόνη ἡ πόλις αὕτη ἐκ τῶν Ἰωνικῶν δὲν ἀπέστη ἀπὸ τοῦ Τισσαφέρνους πρὸς τὸν Κῦρον, διότι ἐκεῖνος ἐγκαίρως ἐξώρισεν ἢ ἐφόνευσε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ φιλικῶς διακειμένου πρὸς τὸν Κῦρον κόμματος τῶν κατοίκων αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Κῦρος ἐπολιόρκησεν αὐτήν, ἠναγκάσθη δ' ὅμως νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν ἀναλαβὼν τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του στρατείαν.

Μιλτοκύθης. Θρᾷξ ἀρχηγὸς μισθοφορικοῦ στρατεύματος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Κύρου αὐτομολήσας πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην·

Μυσοί. Πολεμικοὶ καὶ λῃστρικοὶ κάτοικοι τῆς Β. Δ. τῆς Μ. Ἀσίας ἐπαρχίας Μυσίας, οἵτινες διαρκῶς ἐξηγείροντο κατὰ τῆς Περσικῆς κυριαρχίας.

Νίκαρχος. Ἀρκάς, ὅστις βαρέως τετρωμένος διαφεύγει ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Ζαπάταν σφαγῆς τῶν 200 Ἑλλήνων στρατιωτῶν καὶ εἶναι πιθανῶς διάφορος τοῦ Ἀρκάδος Νικάρχου τοῦ αὐτομολήσαντος πρὸς τοὺς Πέρσας.

Νικόμαχος. Οἰταῖος ἀρχηγὸς τῶν γυμνήτων ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Χάλυβας, Ταόχους καὶ Φασιανοὺς πολέμοις.

Ξενίας. Ἐκ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Παρρασίας, ἀρχηγὸς Ἑλλήνων ὁπλιτῶν ἐν τῷ στρατεύματι τοῦ Κύρου, ἐγκαταλείπει τοῦτον καθ' ὁδὸν προσβληθείσης τῆς φιλοτιμίας του.

Οἰταῖος. Κάτοικος τῆς παρὰ τὴν Οἴτην κειμένης χώρας.

Ὀλύνθιοι. Κάτοικοι τῆς Ὀλύνθου, σπουδαιοτάτης πόλεως τῆς Ν. Μακεδονίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ.

Ὀρόντας. Γαμβρὸς τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Β΄, ὁ σατράπης τῆς ἀνατολικῆς Ἀρμενίας.

Ὀρχομένιος. Κάτοικος τοῦ Ὀρχομενοῦ, πόλεως Ἀρκαδικῆς Β. Δ. τῆς Μαντινείας.

Παρράσιος. Κάτοικος τῆς Ἀρκαδικῆς πόλεως Παρρασίας κειμένης πρὸς Ν. τοῦ Λυκαίου ὄρους.

Παρύσατις. Σύζυγος Δαρείου τοῦ Β΄ καὶ μήτηρ Ἀρταξέρξου τοῦ Β΄ καὶ Κύρου τοῦ νεωτέρου, δολοπλόκος καὶ ὠμὴ βασίλισσα, ἥτις τὸν προσφιλῆ της υἱὸν Κῦρον ἐξήγειρεν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ της Ἀρταξέρξου.

Πασίων. Στρατηγὸς Μεγαρεὺς ἐν τῷ μισθοφορικῷ στρατῷ τοῦ Κύρου, ὃν καθ' ὁδὸν κατέλιπε μετὰ τοῦ Ξενίου.

Πατηγύας. Ἐπιφανὴς Πέρσης φίλος τοῦ Κύρου.

Παφλαγονία. Χώρα τῆς Μ. Ἀσίας παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον.

Πίγρης. Κὰρ διερμηνεὺς τοῦ Κύρου.

Πισίδαι. Κάτοικοι τῆς χώρας Πισιδίας ἐν τῇ νοτίῳ Μ. Ἀσίᾳ πρὸς δυσμὰς τῆς Λυκαονίας. Οἱ Πισίδαι, ὡς οἱ Μυσοὶ καὶ οἱ Λυκάονες, οὐδέποτε ὑπετάχθησαν τελείως εἰς τοὺς Πέρσας, ὡς λῃσταὶ δὲ ἦσαν πάντοτε ἐπικίνδυνοι εἰς τοὺς περιοίκους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πλεισθένης. Στρατιώτης ἐξ Ἀμφιπόλεως.

Πολυκράτης. Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐν τῷ στρατῷ τῶν Μυρίων.

Προκλῆς. Διοικητὴς τῆς Τευθρανίας, ἀπόγονος τοῦ Δαμαράτου.

Πρόξενος. Βοιωτός, φίλος τοῦ Κύρου, ὅστις προέτρεψεν αὐτὸν νὰ μετάσχῃ τῆς κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου στρατείας ὡς στρατηγὸς μισθοφορικοῦ σώματος. Τῇ συμβουλῇ τούτου συνηκολούθησε καὶ ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν στρατείαν ὡς ἁπλοῦς ἐθελοντής. Συλληφθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους παρὰ τὸν Ζαπάταν καὶ ἀποκεφαλισθεὶς ἀντικαθίσταται κατόπιν ὑπὸ τοῦ φίλου του Ξενοφῶντος.

Σάρδεις. Πρωτεύουσα τῆς Λυδίας οὐχὶ μακρὰν τοῦ Πακτωλοῦ, ἕδρα Πέρσου σατράπου· νῦν καλεῖται Σάρτ.

Σινώπη. Παράλιος πόλις τῆς Παφλαγονίας πρὸς δυσμὰς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἅλυος, ἀποικία Μιλησίων.

Σκυθηνοί. Μικρασιατικὸς λαὸς μεταξὺ Μακρώνων καὶ Χαλύβων βορείως τῆς Ἀρμενίας.

Σοφαίνετος. Ἐκ τῆς Στυμφάλου τῆς Ἀρκαδίας, ὁ πρεσβύτατος τῶν στρατηγῶν τῶν Μυρίων.

Στυμφάλιος. Ὁ κάτοικος τῆς Στυμφάλου, πόλεως τῆς Β. Ἀρκαδίας.

Σωκράτης. 1) Ὁ περίφημος Ἀθηναῖος φιλόσοφος, διδάσκαλος τοῦ Ξενοφῶντος. 2) Ἀχαιός, στρατηγὸς ἐν τοῖς μισθοφόροις τοῦ Κύρου, συλληφθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους καὶ ἀποκεφαλισθείς.

Σῶσις. Συρακόσιος στρατηγὸς ἐν τοῖς μισθοφόροις τοῦ Κύρου.

Ταμῶς. Ἐκ τῆς Μέμφιδος τῆς Αἰγύπτου, ὕπαρχος ἐν Λυδίᾳ καὶ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τοῦ Κύρου, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον.

Τάοχοι. Λαὸς λῃστρικὸς οἰκῶν πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀρμενίας, ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν Περσῶν, ὑπηρετοῦντες δ' ὡς μισθοφόροι ἐν τῷ στρατῷ αὐτῶν.

Τευθρανία. Χώρα τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῇ Μυσίᾳ, ἣν ὁ Δαρεῖος ὁ Α΄ εἶχε δωρήσει τῷ Σπαρτιάτῃ φυγάδι Δαμαράτῳ.

Τηλεβόας. Ἀνατολικὸς παραπόταμος τοῦ Εὐφράτου ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ.

Τίγρης (=Βέλος), ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ ταχέος ῥοῦ αὐτοῦ, πηγάζει ἐκ πολλῶν πηγῶν ἐν Ἀρμενίᾳ, μεθ' ὃ ῥέει Ν. Α. καὶ νῦν μὲν παρὰ τὴν Βάσραν ἑνοῦται μετὰ τοῦ Εὐφράτου, τὸ πάλαι δ' ἐξέβαλλεν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον κεχωρισμένος τούτου.

Τιμασίων. Ἐκ τῆς ἐν τῇ Τρωάδι Δαρδάνου ἐκλέγεται στρατηγὸς ἀντὶ τοῦ Κλεάρχου μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους σύλληψιν αὐτοῦ.

Τιρίβαζος. Ὕπαρχος τῆς δυτικῆς Ἀρμενίας, ἔκαμε μὲν σπονδὰς πρὸς τοὺς Μυρίους, ἀλλ' ἐπιορκήσας εἶτα ἐσκόπει νὰ προσβάλῃ αὐτούς, διὸ τὸ στρατόπεδόν του προσεβλήθη καὶ ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτῶν.

Τισσαφέρνης. Τὸ πρῶτον διοικητὴς τῆς Λυδίας, Ἰωνίας καὶ Καρίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ κατόπιν, προστεθεισῶν τῶν δύο πρώτων ἐπαρχιῶν εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου, μόνης τῆς Καρίας καὶ ἔκτοτε ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Κύρου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἐνωρὶς πληροφορηθεὶς τὰς περὶ ἐπαναστάσεως παρασκευὰς τοῦ Κύρου ἀνακοινοῖ τοῦτο εἰς τὸν Ἀρταξέρξην καὶ προτρέπει αὐτὸν ν' ἀντιπαρασκευάζηται. Μετὰ ταῦτα ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τοῦ ἑνὸς τῶν τεσσάρων στρατιωτικῶν σωμάτων τοῦ βασιλέως, προσποιεῖται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου φιλίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, κάμνει πρὸς αὐτοὺς σπονδὰς ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως καὶ μετὰ τοῦ Ὀρόντα συνοδεύει αὐτοὺς κατὰ τὴν διὰ τῆς Βαβυλωνίας ἐπιστροφήν, κατόπιν δ' ὅμως παρὰ τὸν Ζαπάταν συλλαμβάνει δολίως τοὺς στρατηγοὺς καὶ καταδιώκει εἶτα τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας λαμβάνει ὡς ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου, ἀλλὰ βραδύτερον, τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Παρυσάτιδος, συλλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ φονεύεται.

Τολμίδης. Ὁ διαπρεπέστατος κῆρυξ ἐν τῷ στρατῷ τῶν Μυρίων.

Τραπεζοῦς. Εὐδαίμων Ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ πόλις ἐν τῇ Ν. παραλίᾳ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κόλχων, ἀποικία Σινωπέων.

Φαλῖνος. Ἕλλην ἐκ Ζακύνθου, ἐπαγγελλόμενος τὸν διδάσκαλον τῆς στρατιωτικῆς τακτικῆς καὶ τῆς ὁπλομαχίας, χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ κατὰ τὰς μετὰ τῶν Ἑλλήνων διαπραγματεύσεις.

Φασιανοί. Μικρασιατικὸς λαὸς 1) παρὰ τὸν ποταμὸν Φᾶσιν ἐν τῇ βορείῳ Ἀρμενίᾳ, ὅστις κατὰ τὸν περαιτέρω ῥοῦν αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Ἀράξης (νῦν Ἀράς), 2) παρὰ τὸν Φᾶσιν τῆς παλαιᾶς Κολχίδος (νῦν Ῥίον).

Φιλήσιος. Ἀχαιὸς στρατηγὸς ἀντικαταστήσας τὸν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους συλληφθέντα Μένωνα.

Φρυγία. Ἡ μεγάλη καλουμένη, ἐπαρχία τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς δυσμὰς τῆς Καππαδοκίας.

Χαλδαῖοι. Λαὸς πολεμικὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Ἀρμενίας καὶ τῶν Καρδούχων, ἀνεξάρτητοι τῶν Περσῶν, ὑπηρετοῦντες δ' ὡς μισθοφόροι ἐν τῷ στρατῷ αὐτῶν.

Χάλυβες. Λαὸς οἰκῶν παρὰ τὸν Ἅρπασον πρὸς Ν. τῶν Κόλχων καὶ Β. τῆς Ἀρμενίας, ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς Μοσσυνοίκους.

Χειρίσοφος. Σπαρτιάτης στρατηγὸς ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Κύρου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλεάρχου ἀναγνωρίζεται σιωπηλῶς ὡς ἀρχιστράτηγος καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, μετὰ δὲ τὴν εἰς Ἀρμήνην ἄφιξιν ῥητῶς ἀναγορεύεται ἀρχιστράτηγος τῆς ὅλης στρατιᾶς, ἐν ᾧ κατ' οὐσίαν ὑπολείπεται ἐν πᾶσι τοῦ Ξενοφῶντος.

Χερρόνησος. Ἐν τῇ Ἀναβάσει νοεῖται πάντοτε ἡ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Θρακικὴ Χερσόνησος, ἀπέναντι τῆς Τρωάδος, ἡ νῦν ὀνομαζομένη χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Α'. Εἴδη στρατευμάτων.

α'. Οἱ ὁπλῖται (1).

Οἱ ὁπλῖται, οἵτινες κατὰ κανόνα ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τοῦ ὅλου στρατεύματος, ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς μόνας τὰς ἐκ τοῦ συστάδην μάχας. Τὰ ὅπλα δ' αὐτῶν ἦσαν ἄλλα μὲν ἀμυντικά, ἄλλα δ' ἐπιθετικά.

1. Ἀμυντικὰ ὅπλα ἦσαν τὸ **κράνος**, ὁ **θώραξ**, αἱ **κνημῖδες** καὶ ἡ **ἀσπίς**.

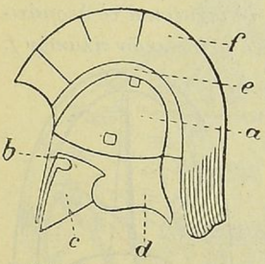

Σχ. 1. Κράνος Κορινθιακὸν (μετὰ μονίμου προφυλάγματος τῶν παρειῶν).

Σχ. 2. Κράνος Κορινθιακόν

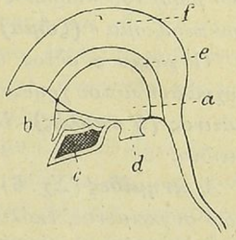

Σχ. 3. Κράνος Ἀττικὸν (μετὰ κινητοῦ προφυλάγματος τῶν παρειῶν).

Τοῦ χαλκοῦ κράνους (Σχ. 1, 2, 3) μέρη ἦσαν ὁ **πιλίσκος** a, τὸ **προμετωπίδιον** b, τὸ **προφύλαγμα τῶν παρειῶν** c, τὸ **προφύλαγμα τοῦ τραχήλου** d, τὸ **μεταλλικὸν περικάλυμμα** e καὶ ὁ **λόφος** f.

(1) Ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατεύματι ὅλως δευτερεύουσαν σημασίαν εἶχε καὶ ἐν τῷ μισθοφορικῷ στρατεύματι τοῦ Κύρου δὶς μόνον μνημονεύεται (Β', δ', 6—Γ', δ', 19), διὰ τοῦτο ἐνταῦθα μόνον τὸ πεζικὸν περιγράφεται.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τοῦ θώρακος (Σχ. 4, 5), ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ἡμιθωρακίων **(γυάλων)** καλυπτόντων τὸ στῆθος καὶ τὸ νῶτον, μέρη ἦσαν ἡ χαλκῆ θωρακικὴ πλὰξ *a*, τὰ ἐπώμια *b*, (ἅτινα δι᾽ ἱμάντων *c* ἐπὶ τῆς θωρακικῆς πλακὸς συνδεόμενα ἥνουν τὸ στηθαῖον καὶ τὸ νωτιαῖον μέρος τοῦ θώρακος), ὁ ζωστὴρ *d* (ὅστις τὰ δύο μέρη τοῦ θώρακος συνεκράτει ὑπὲρ τὰ ἰσχία) καὶ τὸ δερμάτινον περίζωμα *e* **(ζῶμα)** καλυπτόμενον ὑπὸ μεταλλικῶν πλακῶν *f*.

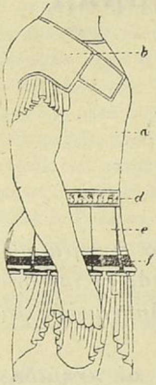

Σχ. 4. Θώραξ χαλκοῦς.

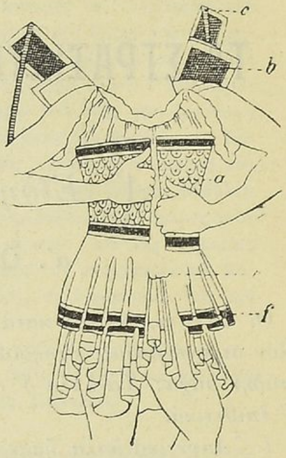

Σχ. 5. Θώραξ φολιδωτός.

Ὁ χαλκοῦς οὗτος θώραξ, ὡς καὶ ὁ συχνὰ ἀντ᾽ αὐτοῦ χρησιμοποιούμενος δερμάτινος **(ἢ σπολάς)**, ἐφέρετο ὑπὲρ τὸν χιτῶνα.

Αἱ **κνημῖδες** (Σχ. 6), ἐκ χαλκῶν πλακῶν συγκείμεναι, ἐκάλυπτον τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κνήμης ἀπὸ τοῦ ἀστραγάλου μέχρι τοῦ ἄνω γόνατος, ἐσωτερικῶς δὲ ἦσαν ἐπεστρωμέναι πιθανῶς διὰ μαλακωτέρου τινὸς πιλήματος.

Σχ. 6. Κνημίς.

Ἡ μεγάλη ᾠοειδὴς **ἀσπὶς** (Σχ. 7) ἐκάλυπτεν ὅλον τὸ σῶμα ἀπὸ τῶν ποδῶν μέχρι τοῦ στόματος, ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῶν ὤμων δι᾽ ἱμάντος **(τελαμῶνος)**, ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους

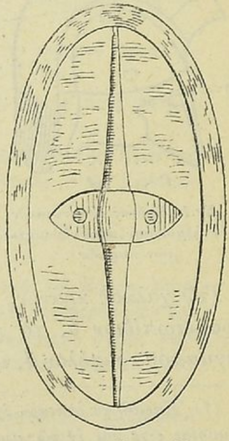
Σχ. 7. Ἀσπὶς ᾠοειδής.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχε σιδήριον **(ὄχανον)**, δι᾽ οὗ διεπερᾶτο ὁ ἀριστερὸς βραχίων καὶ μίαν λαβὴν **(πόρπακα)**, ἥτις ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, εἶχε δὲ βάρος 14-15 χιλιογράμμων. Ἡ δὲ μικροτέρα κυκλικὴ ἀσπὶς **(ἀργολικὴ)** (Σχ. 8) οὐδὲν ἀμυντικὸν ἐξάρτημα εἶχεν, ἐκάλυπτε τὸν ὁπλίτην ἀπὸ τοῦ γόνατος μέχρι τῆς σιαγόνος καὶ εἶχε βάρος 6—7 χιλιογρ. Ἀμφότεραι ἦσαν πρὸς τὰ ἔξω κυρταί, συνέκειντο ἐκ ξυλίνης ἢ πλεκτῆς βάσεως καὶ ἐκ 4—7 ἐπ᾽ αὐτῆς

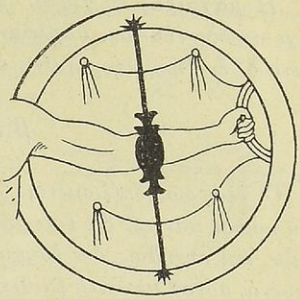

Σχ. 8. Ἀσπὶς κυκλική.

προσηρμοσμένων δερμάτων βοῶν, ἅτινα ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ μεταλλικῆς πλακός, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας εὑρίσκετο ἐξέχων ὁ **ὀμφαλός**. Ἡ ὅλη ἀσπὶς περιεβάλλετο ὑπὸ μεταλλικοῦ περιθωρίου **(ἴτυος)** καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἐφυλάσσετο ἐντὸς περιβλήματος **(σάγματος)**, ὅπερ πρὸ τῆς μάχης ἀφῃρεῖτο.

Σχ. 9. Ὁπλίτης.

Τὸ **δόρυ** (Σχ. 9) εἶχεν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἄκραις τοῦ ξυλίνου κοντοῦ αἰχμὴν μεταλλικήν, μακροτέραν ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἄκρᾳ **(αἰχμὴν)** καὶ βραχυτέραν ἐν τῇ ἑτέρᾳ **(σαυρωτῆρα)**, δι᾽ ἧς ἐπηγνύετο εἰς τὴν γῆν, ὅτε ὁ ὁπλίτης δὲν ἐμάχετο.

Τὸ **ξίφος** εἶχεν ἀμφίστομον εὐθεῖαν λεπίδα (36 ἑκατοστομέτρων μήκους καὶ περὶ τὰ 5 ἑκατ. πλάτους) καὶ σταυρωτὴν λαβήν, ἐκρύπτετο δ᾽ ἐντὸς θήκης **(κολεοῦ)** δερματίνης συνήθως, ἥτις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ (ἢ καὶ τοῦ δεξιοῦ ἐνίοτε) ὤμου.

Ἡ **μάχαιρα**, ἐν χρήσει μάλιστα παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις, εἶχε σχεδὸν εὐθεῖαν, ἀμβλεῖαν ῥάχιν καὶ κόψιν κυματοειδῆ, ἐφέρετο δ᾽ ἐν θήκῃ ἐξηρτημένῃ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου.

β΄. Ψιλοί.

Οἱ ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι, ὧν πολλὰ εἴδη ὑπῆρχον, εἶχον τοῦτο τὸ κοινὸν πάντες, ὅτι ἐστεροῦντο τοῦ βαρέος ὁπλισμοῦ τῶν ὁπλιτῶν καὶ συνήθως δὲν ἐμάχοντο ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλ᾽ ἐφωδιασμένοι μόνον μὲ ὅπλα ἐπιθετικὰ **(βέλη)** δι᾽ ἀγῶνα ἐξ ἀποστάσεως ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς συμπλοκὰς ἀναγνωρίσεως ἢ αἰφνιδιασμοὺς καὶ ἀκροβολιζόμενοι ἔκαμνον τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης. Ἐνίοτε δ᾽ οἱ ψιλοὶ ἐπετύγχανον ν᾽ ἀπωθήσωσι τοὺς πολεμίους, πρὶν προφθάσωσιν οἱ ὁπλῖται νὰ συμπλακῶσι πρὸς αὐτούς. Εἴδη τῶν ψιλῶν ἦσαν:

1. Οἱ ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι ἐν στενωτέρᾳ σημασίᾳ **(γυμνοί, γυμνῆτες, ψιλοί)**, ὑποδιαιρούμενοι εἰς **ἀκοντιστάς, τοξότας** καὶ **σφενδονήτας**.

Οἱ **ἀκοντισταὶ** (Σχ. 10) ἔφερον ἀκόντιον μακρὸν (1,45 μ.), ἐν τῷ ὁποίῳ κατὰ τὸ κέντρον τοῦ βάρους ἦτο στερεωμένος δερμάτινος ἱμὰς μετὰ θηλειᾶς **(ἀγκύλης, ἐναγκυλᾶν)**. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐλάμβανεν ὁ ἀκοντιστὴς τὸ ἀκόντιον καί, ἀφ᾽ οὗ πολλαπλῶς περὶ τοῦτο τὸν ἱμάντα εἵλισσεν, εἰσῆγε τὸν δείκτην καὶ μέσον δάκτυλον πρὸ τῆς ἀκοντίσεως εἰς τὴν ἀγκύλην **(διαγκυλοῦν)**. Κατὰ τὴν ἀκόντισιν διὰ τῆς ταχείας ἀνελίξεως τοῦ ἱμάντος ἐτίθετο τὸ ἀκόντιον εἰς περιστροφικὴν κίνησιν, δι᾽ ἧς ἡ δύναμις τῆς βολῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐνισχύετο, ὥστε τὸ ἀκόντιον ἠδύνατο νὰ ἐξακοντίζηται τελεσφόρως μέχρις ἀποστάσεως 80 μέτρων. Περίφημοι ἦσαν οἱ Λοκροί, Ἀκαρνᾶνες καὶ Θεσσαλοὶ ἀκοντισταί.

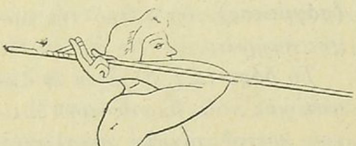

Σχ. 10. Ἀκοντιστής.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ **τοξόται** (Σχ. 11) ἔφερον **τόξον, βέλη (ὀϊστοὺς)** καὶ **φαρέτραν**. Τὸ ἑλληνικὸν τόξον κατ' ἀρχὰς συνέκειτο ἐκ δύο κεράτων, ἅτινα ἐν τῷ μέσῳ ἦσαν ἡνωμένα διὰ μεταλλικοῦ τεμαχίου καὶ εἰς τὰ ἄκρα **(κορώνας)** αὐτῶν ἦτο στερεωμένη ἡ **χορδὴ (νευρὰ** ἢ **νεῦρον)**. Τὸ βέλος (0,58 μ.) εἶχε μεταλλικὴν αἰχμὴν καὶ εἰς τὸ κάτω ἄκρον ἐγκοπήν, ἥτις ἐτίθετο ἐπὶ τῆς χορδῆς τῆς μέχρι τοῦ στήθους τοῦ τοξότου ἐκτεινομένης, τὸ δ' ἄνω μέρος αὐτοῦ ἐκρατεῖτο διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Ἡ φαρέτρα (Σχ. 12), ἐν ᾗ εὑρίσκοντο τὰ βέλη, ἦτο κατὰ τὸ ἓν ἄκρον κεκλεισμένη, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἔφερε πῶμα, ἐξηρτᾶτο δ' ἀπὸ τῶν ὤμων δι' ἱμάντος. Πάντων ἄριστοι τοξόται ἦσαν οἱ Κρῆτες.

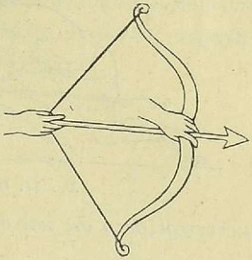

Σχ. 11. Τόξον.

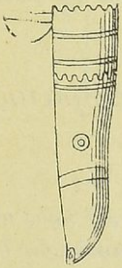

Σχ. 12. Φαρέτρα.

Οἱ **σφενδονῆται** (Σχ. 13) ἔφερον τὴν σφενδόνην, ἤτοι τεμάχιον δέρματος στενὸν μὲν κατὰ τὰ ἄκρα, πλατὺ δὲ κατὰ τὸ μέσον. Ἐν τῷ πλατεῖ τούτῳ μέρει ἔθετον λίθον ἢ τὴν ἔτι ἀποτελεσματικωτέραν μολυβδίνην σφαῖραν **(μολυβδίδα)** καὶ λαμβάνοντες ἀμφότερα τὰ ἄκρα καὶ πολλαπλῶς κραδαίνοντες τὴν σφενδόνην ἔρριπτον τὸ βλῆμα μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε οὐδεμία ἀσπὶς ἢ θώραξ ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ εἰς τοῦτο καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ σφενδονῆται ἦσαν τὰ μάλιστα ἐπίφοβοι στρατιῶται. Τὰ βλήματα ἔφερον ἐν δερματίνῳ θυλάκῳ **(διφθέρᾳ)** ἐξαρτωμένῳ ἀπὸ τοῦ τραχήλου πρὸ τοῦ στήθους. Ἐπιτηδειότατοι σφενδονῆται ἦσαν οἱ Ῥόδιοι.

Σχ. 13. Σφενδονήτης

2. Οἱ **πελτασταὶ** (Σχ. 14) ἔφερον πλὴν τῶν ἐπιθετικῶν ὅπλων διὰ τὸν μακρόθεν ἀγῶνα καὶ ἐλαφρότερα τῶν ὁπλιτῶν ἀμυντικὰ ὅπλα διὰ τὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνα καὶ διὰ τοῦτο ἵσταντο ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ τῶν ὁπλιτῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τῶν ψιλῶν. Ὠνομάσθησαν δ' οὕτως ἐκ τῆς **πέλτης**, μικρᾶς ἡμισεληνοειδοῦς ἐπιπέδου (οὐχὶ κυρτῆς) ἐκ ξύλου ἢ χαλκοῦ ἀσπίδος. Ἔφερον προσέτι ξίφος καὶ πλείονα ἀκόντια ἢ οἱ ἀκοντισταί, ἅτινα μετεχειρίζοντο ὡς καὶ οὗτοι, τὴν δὲ κεφαλὴν ἐκάλυπτον διὰ πίλου.

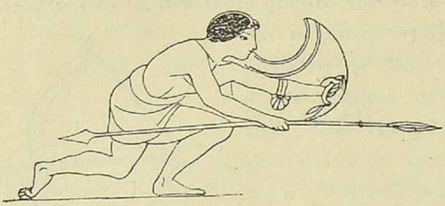

Σχ. 14. Πελταστής.

Β'. Σύστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος.

α'. Ἐν παρατάξει μάχης.

Λέγοντες οἱ παλαιοὶ **τάξιν** ἐνόουν πᾶν αὐτοτελὲς καὶ πρὸς μάχην παρεσκευασμένον τμῆμα στρατοῦ, ὅπερ ἀριθμητικῶς δὲν ἦτο καθωρισμένον. Καὶ τὸ ὅλον δὲ ἐν τάξει μάχης παρατεταγμένον στράτευμα **(τὸ συντεταγμένον στράτευμα)** ἐκαλεῖτο τάξις καὶ κατὰ ταῦτα **ταξίαρχος** ἐκαλεῖτο ὁ διοικητὴς οὐχὶ ὡρισμένου τμήματος στρατοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν ὡρισμένῃ περιπτώσει ἐπὶ ὁσουδήποτε ἀριθμοῦ στρατοῦ ἐφιστάμενος ἀρχηγός. Τὸ στρατιωτικὸν δ' ἐκεῖνο τμῆμα, κατὰ τὸ ὁποῖον συνήθως ἐτακτοποιεῖτο τὸ ἐν τάξει μάχης παρατεταγμένον στράτευμα ἢ **ἡ φάλαγξ**, ἦτο **ὁ λόχος**, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἡμέτερον λόχον καὶ συνήθως συγκείμενος ἐξ 100 περίπου ἀνδρῶν.

Εἰς τὸν λόχον κατὰ κανόνα παρετάσσοντο οἱ ἄνδρες εἰς 8 ἐπαλλήλους σειρὰς **(ζυγά)**, ὧν ἑκάστη συνέκειτο ἐκ 12 παρ' ἀλλήλους ἱσταμένων ὁπλιτῶν **(στίχων)**. Ἐκ τούτου δ' ἡ ἔκφρασις **εἰς** ἢ **ἐπ' ὀκτὼ τάττειν** ἢ **πορεύεσθαι.** Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ λόχος ἐσχημάτιζε παραλληλόγραμμον μείζονος πλάτους (μήκους) ἢ ὕψους (βάθους). Ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἢ τοῖς προμάχοις **(προσώπῳ, στόματι)** εὑρίσκοντο οἱ 12 **ἡγούμενοι,** ἐν δὲ τῇ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τελευταίᾳ γραμμῇ **(οὐρᾷ)** ἵσταντο οἱ **οὐραγοί**. Αὐτονόητον δ' ὅτι ἡγούμενοι καὶ οὐραγοὶ ἐτάσσοντο οἱ ἐμπειρότεροι καὶ ἱκανώτεροι ὁπλῖται. Ὁ λόχος διῳκεῖτο ὑπὸ ἑνὸς **λοχαγοῦ** βοηθουμένου ὑπὸ ὑπολοχαγοῦ. Καὶ ἀριθμός τις λόχων διῳκεῖτο ὑπὸ ἑνὸς **στρατηγοῦ**, ὅστις ἐβοηθεῖτο ὑφ' ἑνὸς **ὑποστρατήγου**.

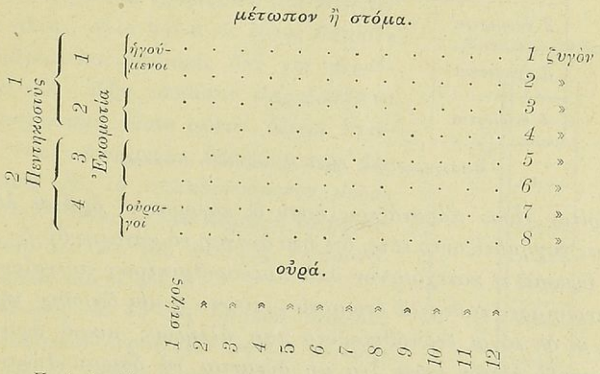

Παράταξις λόχου ἐξ 96 ἀνδρῶν (ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν) εἰς 8 ζυγά.

Ἐνίοτε ὁ λόχος διῃρεῖτο εἰς δύο ἡμίση **(πεντηκοστύες)**, ὧν ἑκάτερον περιελάμβανε 48 ἄνδρας ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἑνὸς **πεντηκοντάρχου**. Ἐν τῇ κανονικῇ φάλαγγι οἱ λόχοι παρετάσσοντο παρ' ἀλλήλους ἄνευ διαλειμμάτων.

Οὐχὶ σπανίως ὅμως, ὅτε ἀπῃτεῖτο μείζων ἔκτασις τῆς ὅλης φάλαγγος, αἱ ἐνωμοτίαι ὤφειλον νὰ παρατάσσωνται οὐχὶ ὄπισθεν ἀλλήλων, ἀλλὰ παρ' ἀλλήλας, τότε δ' ἡ σειρὰ τῶν μαχητῶν εἶχε βάθος οὐχὶ 8 ἀλλὰ 2 ἀνδρῶν **(ἐπὶ δύο παρατάττεσθαι)**. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐν ᾧ ἡ πρώτη ἐνωμοτία ἵστατο ἀκίνητος, ἡ δευτέρα μετὰ τὸ παράγγελμα **ἐπὶ δόρυ** (δεξιὰ) ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις **ἐπ' ἀσπίδα ἐπίστρεφε** (ἀριστερά), ἔκαμνε στροφὴν ἑνὸς τετάρτου ἐπὶ δεξιὰ ἢ ἐπ' ἀριστερὰ καὶ εἶτα προυχώρει τοσοῦτον, ὥστε διὰ δευτέρας στροφῆς ἑνὸς τετάρτου κατὰ τὸ ἀντίθετον παράγγελμα **ἐπ' ἀσπίδα** ἢ **ἐπὶ δόρυ** ἠδύνατο παρὰ τὴν πρώτην ἐνωμοτίαν νὰ περιστραφῇ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς ταύτην γραμμῇ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ ταχθῇ (**παρ᾽ ἀσπίδα ἢ παρὰ δόρυ παράγειν**). Τὸ αὐτὸ ὤφειλε νὰ πράξῃ καὶ ἡ 3 καὶ ἡ 4 ἐνωμοτία μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αὗται εἶχον νὰ διατρέξωσι μεῖζον διάστημα δεξιὰ ἢ ἀριστερά.

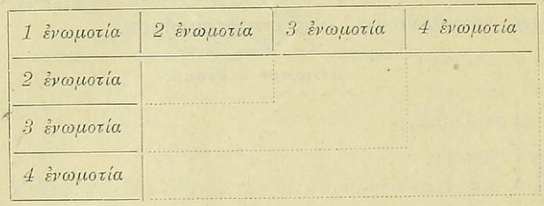

Μετασχηματισμὸς λόχου εἰς παράταξιν ἐνωμοτιῶν.

Τρίτον εἶδος παρατάξεως ἦσαν οἱ καλούμενοι **ὄρθιοι λόχοι**, οἵτινες ἐσχηματίζοντο τότε, ὅτε ἦτο ἀνάγκη νὰ καταληφθῇ δι᾽ ἐφόδου ὕψωμά τι κατεχόμενον ὑπὸ πολυαριθμοτέρων πολεμίων. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ αἱ ἐνωμοτίαι ἵσταντο ἡ μία ὄπισθεν τῆς ἄλλης, οἱ δὲ λόχοι ἐτοποθετοῦντο παρ᾽ ἀλλήλους μικρὰ ἀφίνοντες τὰ μεταξὺ αὐτῶν κενά, ἵνα μὴ δύνανται νὰ διασπασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μηδὲ διασκορπισθῶσιν (τ. ἔ. μήτε νὰ δύναται ὁ ἐχθρὸς νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ μεταξὺ τῶν λόχων κενὰ μήτε νὰ διασπάσῃ λόχον τινά), διότι εἰς κινδυνεύοντα λόχον εὐκόλως ἠδύναντο νὰ παρέχωσιν ἐπικουρίαν οἱ παραπλεύρως ἱστάμενοι.

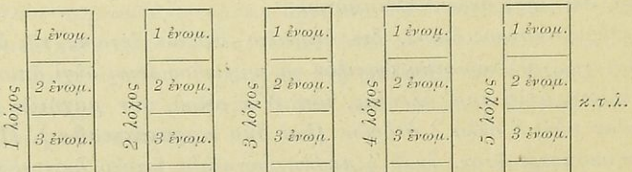

Σχηματισμὸς ὀρθίων λόχων.

Οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ ψιλοὶ παρετάσσοντο κατὰ τὰς περιστάσεις πρὸ τοῦ στόματος ἢ ὄπισθεν τῆς οὐρᾶς ὡς καὶ παρὰ τὰς πλευρὰς τῆς φάλαγγος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

β΄. Ἐν πορείᾳ.

Τὸ στράτευμα ἐτάσσετο κατὰ τὴν πορείαν **(τὸ κέρας, ἐπὶ κέρως ἢ κατὰ κέρας πορεύεσθαι)** κατὰ διάφορον τρόπον· οὐ μόνον αἱ ἐνωμοτίαι ἐβάδιζον ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ἀλλὰ καὶ ὁ εἷς λόχος ὄπισθεν τοῦ ἄλλου καὶ πολλάκις διὰ τὴν στενότητα τῶν ὁδῶν τοσοῦτον παρεξετείνετο τὸ στράτευμα, ὥστε μόνον ὀλίγοι ὁπλῖται, ἐνίοτε δύο μόνον, ἐβάδιζον παρ᾽ ἀλλήλους. Εἰς τὸ προπορευόμενον μέρος τοῦ στρατεύματος **(τὸ κέρας ἢ τὸ ἡγούμενον)** καὶ εἰς τὰς πλευρὰς ἐτάσσοντο οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ ψιλοί.

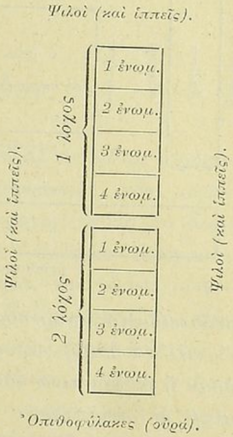

Ὁσάκις δὲ τὸ ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐδάφους πορευόμενον στράτευμα ὤφειλε νὰ εἶναι ἕτοιμον εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν πολεμίων, τότε ἐσχηματίζετο τὸ καλούμενον **πλαίσιον ἰσόπλευρον.** Κατὰ τὴν παράταξιν ταύτην τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ ὁ ὄχλος (ἅτινα ἐν ἄλλῃ περιστάσει ὄπισθεν τῶν λόχων ἢ παραπλεύρως τούτων ἐπορεύοντο)(1) ἐτάσσοντο ἐν τῷ μέσῳ καὶ πανταχόθεν περιεβάλλοντο ὑπὸ γυμνήτων, οἵτινες πάλιν κατὰ πάσας τὰς πλευρὰς ὑπερησπίζοντο ὑφ᾽ ὁπλιτῶν, ὧν οἱ μὲν ἡγούμενοι ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς, οἱ δ᾽ οὐραγοὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς παρετάσσοντο. Δὲν ἦτο δὲ τὸ πλαίσιον οὕτω στενῶς κεκλεισμένον, ὥστε

(1) Τὰ ὑποζύγια **(ὁ ὄχλος, τὰ σκεύη ἢ σκευοφόρα)** ἀπετέλουν σπουδαῖον μέρος τοῦ στρατεύματος, τὸ ὁποῖον ὠφελεῖτο μὲν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ παρηνωχλεῖτο πολλαπλῶς. Διότι εἰς ταῦτα ἀνῆκον οὐ μόνον οἱ κάπηλοι καὶ ἄλλοι ἔμποροι μετὰ τῶν ἁμαξῶν καὶ ἀποσκευῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ζῷα φορτηγὰ καὶ ἕλξεως καὶ γυναῖκες ἐνίοτε καὶ παῖδες καὶ ὑπηρέται τῶν ἀποσκευῶν καὶ κομισταὶ τῶν ἀσπίδων (ὑπασπισταί), οὓς πολλοὶ ὁπλῖται παρ᾽ ἑαυτοῖς εἶχον, μάντεις καὶ ἱερεῖς θυσιῶν, ἰατροὶ (χειρουργοί), σαλπιγκταί, ἀσθενεῖς, αἰχμάλωτοι κ.τ.λ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ μὴ δύνανται οἱ γυμνῆτες ἐν καταλλήλῳ εὐκαιρίᾳ νὰ ἐξορμήσωσι κατὰ τῶν πολεμίων καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ καταφύγωσι πάλιν εἰς τὸ πλαίσιον. Οἱ ἐν τῷ μετώπῳ τεταγμένοι ὁπλῖται ἐκαλοῦντο **τὸ στόμα** *ἢ* **τὸ πρόσθεν,** *οἱ δὲ τελευταῖοι* **ἡ οὐρὰ** *ἢ* **τὰ ὄπισθεν**, *οἱ δ᾽ ἐν ταῖς πλευραῖς εὑρισκόμενοι* **αἱ πλευραὶ** *ἢ* **τὰ κέρατα.**

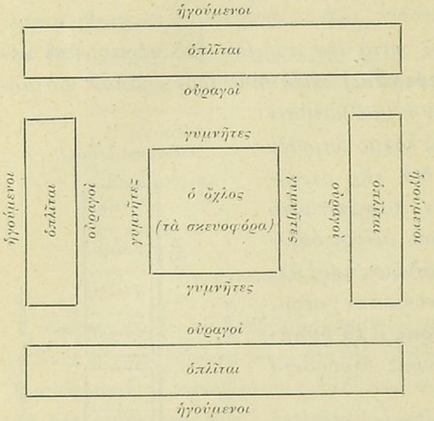

Ἡ τοιαύτη δ᾽ ὅμως κατὰ πλαίσιον ἰσόπλευρον παράταξις τοῦ στρατεύματος πορευομένου ἦτο ἀδύνατος, ὁσάκις τὸ στράτευμα ὤφειλε νὰ διαβῇ γέφυράν τινα ἢ χαράδραν ἢ στενήν τινα ὁδὸν κ.τ.τ. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει μετεβλήθη κατὰ πρότασιν τοῦ Ξενοφῶντος (Ἀν. Γ΄, δ΄, 19) τὸ πλαίσιον κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ τρεῖς μεσαῖοι λόχοι ἔκ τε τοῦ στόματος καὶ τῆς οὐρᾶς ἐξῆλθον καὶ ἐκεῖνοι μὲν πρὸ τοῦ στόματος, οὗτοι δὲ μετὰ τὴν οὐρὰν ἐτάχθησαν. Οὕτω δ᾽ ὁλόκληρον τὸ πορευόμενον στράτευμα ἐγένετο ἐπιμηκέστερον καὶ στενώτερον **(πλαίσιον ἑτερόμηκες)** *καὶ αἱ δυσκολίαι ἠδύναντο εὐκολώτερον νὰ ὑπερνικηθῶσιν. Εἶτα δ᾽ εὐθύς, ὡς παρῆλθε τὸ κώλυμα τῆς ἀρξαμένης πορείας καὶ τὸ στράτευμα ἠδύνατο καὶ πάλιν νὰ ἐκταθῇ, ἐπέστρεψαν οἱ ἐξ ἐκεῖνοι λόχοι εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ ἐσχη-*

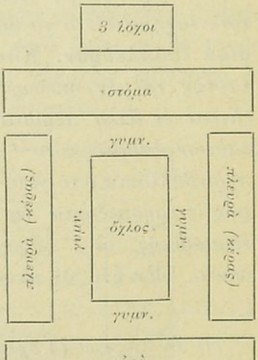

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ματίσθη καὶ πάλιν τὸ πλαίσιον ἰσόπλευρον, ὡς πρότερον.

Ἡ πορεία ἐν παρατάξει μάχης (**συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι, ἐπὶ φάλαγγος γίγνεται τὸ στράτευμα**) ἢ ἡ κατὰ μέτωπον πορεία, ἐν ᾗ οἱ λόχοι ἢ αἱ ἐνωμοτίαι συμπεπυκνωμένοι παρ᾿ ἀλλήλους ἐβάδιζον, ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον, ὁσάκις ὁ ἐχθρὸς ἦτο πλησίον καὶ προητοιμάζοντο εἰς μάχην.

Γ΄. Τὸ στρατόπεδον.

Τὸ στρατόπεδον (**τὸ στρατόπεδον** ἢ **τὰ ὅπλα**) συνήθως ἱδρύετο ἐν ὑπαίθρῳ θέσει ὁπωσδήποτε ἠσφαλισμένῃ φυσικῶς, διότι μεγάλοι συνοικισμοί, ἐν οἷς θὰ ἠδύνατο νὰ στρατοπεδεύσῃ τὸ ὅλον στράτευμα, σπανίως εὑρίσκοντο, εἰς πολλὰ δ᾿ ἀλλήλων ἀπέχοντα χωρία τότε μόνον διεμοιράζετο τὸ στράτευμα, ὅτε οὐδεὶς οὐδαμόθεν κίνδυνος ἐφαίνετο ὅτι ἐπεκρέματο. Ἐκλεγομένης τῆς θέσεως οἱ στρατιῶται κατέθετον τὰ ὅπλα καὶ καθ᾿ ὡρισμένην τάξιν τῶν λόχων ἐτοποθετοῦντο αἱ ἀπὸ τῶν φορτηγῶν ἁμαξῶν παραλαμβανόμεναι σκηναὶ ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτων κατελαμβάνοντο αἱ ὁρισθεῖσαι θέσεις ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐγίνοντο αἱ προετοιμασίαι πρὸς **ἄριστον** ἢ **δεῖπνον**, πρὸς ὃ ἐπορίζοντο τὰ τρόφιμα (**τὸν σῖτον, τὰ ἐπιτήδεια**) ἢ δι᾿ ἀγορᾶς ἐκ τῆς περιχώρου, ἂν ὑπὸ τῶν περιοίκων τοῦτο ἐπετρέπετο (**ἀγορὰν παρέχειν**) ἢ διὰ λεηλασίας ἢ δι᾿ ἀγορᾶς παρὰ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καπήλων. Πολλάκις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοπέδου ἀφίνετο ἐλεύθερος χῶρος πρὸς συναθροίσεις καὶ κοινὰς συσκέψεις, πρὸ αὐτοῦ δὲ συνηθροίζοντο πάντα τὰ ὅπλα τῶν στρατιωτῶν. Ὡσαύτως ἰδιαιτέρα θέσις παρεχωρεῖτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ εἰς τοὺς καπήλους πρὸς πώλησιν τῶν ἐμπορευμάτων.

Πρὸ τῆς νυκτερινῆς κατακλίσεως ἐτοποθετοῦντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ περὶ αὐτὸ φρουραὶ (**φυλακαὶ**) καί, ἂν ἐκρίνετο ἀναγκαῖον, εἰς μείζονα ἀπόστασιν **προφυλακαὶ** ἐξεπέμποντο, ἃς ἀντικαθίστων καθ᾿ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα. Νυκτεριναὶ φυλακαὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ ἦσαν τρεῖς, ὧν ἡ πρώτη διήρκει μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ἡ δευτέρα ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ ὄρθρου καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τοῦ ὄρθρου μέχρι τῆς πρωΐας. Κατὰ τὴν νύκτα συνήθως ἐφώτιζον τὸ στρατόπεδον πυρά, ἐκτὸς ἐὰν ἐκρίνετο συμφορώτερον ἡ θέσις τοῦ στρατοπέδου νὰ μὴ εἶναι γνωστὴ εἰς τὸν πολέμιον.

Αἱ διαταγαὶ τῶν στρατηγῶν ἐκηρύσσοντο μεγαλοφώνως ὑπὸ κηρύκων καὶ τὰ σημεῖα ἐδίδοντο διὰ τοῦ κυρτοῦ κέρατος, ἐν ᾧ κατὰ τὴν μάχην ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς τοῦτο ἡ σάλπιγξ.

Δ΄. Ἡ μάχη.

Ἐπικειμένης μάχης ἐτάσσοντο κατὰ πρῶτον οἱ ὁπλῖται εἰς φάλαγγα **(συντάττεσθαι** *ἢ* **παρατάττεσθαι)**, *εἶτα δ᾽ οἱ ψιλοὶ πρὸ τῆς φάλαγγος ἢ ὄπισθεν αὐτῆς ἢ κατὰ τὰ πλευρά. Μετὰ τοῦτο ὁ ἀρχιστράτηγος διὰ θυσίας ἐξήταζε τὴν βούλησιν τῶν θεῶν καί, ἂν ἡ θυσία προεδήλου ἀγαθὰ* **(τὰ ἱερὰ καλά, καλλιερεῖν)**, *συχνὰ προσφωνῶν παρεθάρρυνεν εἰς μάχην τοὺς στρατιώτας. Εἶτα ἔδιδε τὸ* **σύνθημα** *ἀνακοινῶν αὐτὸ χαμηλῇ τῇ φωνῇ πρὸς τοὺς λοχαγοὺς τῆς δεξιᾶς πτέρυγος· οὗτοι δ᾽ ἀνεκοίνουν τοῦτο τοῖς παρ᾽ ἑαυτοῖς ἱσταμένοις, οὗτοι δὲ πάλιν εἰς τοὺς πλησίον αὐτῶν καὶ οὕτως ἔφθανε μέχρι τῆς τελευταίας γραμμῆς· ἐκ ταύτης δ᾽ ἀνεκοινοῦτο εἰς τὴν τελευταίαν γραμμὴν τοῦ παραπλεύρως ἱσταμένου κέντρου καὶ ἐκεῖθεν περαιτέρω εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἵνα μὴ λησμονηθῇ, ἐπανήρχετο εἰς τὸ σημεῖον, ὅθεν ἐξεκίνησε.*

Μετὰ ταῦτα ἠκολούθει τὸ πολεμικὸν ᾆσμα τοῦ στρατεύματος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄρεως **(παιανίζειν)** *καὶ βραδεῖ τῷ βήματι ἐχώρει ἡ φάλαγξ πρὸς ἐπίθεσιν, ἂν μὴ ὁ πολέμιος προλαβὼν εἶχεν ἤδη ὑποχωρήσει πρὸ τῶν γυμνήτων. Ἂν ὁ πολέμιος εἶχε σταθῇ* **(ὑπομένειν, δέχεσθαι)**, *οἱ ὁπλῖται μετὰ τὸ ὑπὸ τοῦ σαλπιγκτοῦ διὰ τῆς σάλπιγγος δοθὲν σημεῖον* **(τὸ πολεμικὸν)** *ὥρμων κατ᾽*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτοῦ **ἀλαλὰ** ἢ **ἐλελεῦ** φωνάζοντες καί, ἂν καὶ νῦν δὲν ὑπεχώρει, ἤρχοντο εἰς χεῖρας **(συμμειγνύναι, εἰς χεῖρας ἰέναι** ἢ **δέχεσθαι)** καὶ τότε τὸ δόρυ, τὸ ξίφος καὶ μάλιστα ἡ ἀνδρεία τῶν στρατιωτῶν ἔκρινε τὴν μάχην. Εἰς περαιτέρω καταδίωξιν τοῦ ἡττηθέντος πολεμίου ἐκωλύοντο οἱ ὁπλῖται ἐκ τοῦ βαρέος ὁπλισμοῦ αὐτῶν· διό, ἀφ' οὗ ὁ σαλπιγκτὴς ἔδιδε τὸ σημεῖον τῆς ἐπανόδου **(τὸ ἀνακλητικόν)**, οἱ ὁπλῖται ἐπέστρεφον **(ἀναχωρεῖν)** καὶ ἐπὶ τοῦ τόπου, ἔνθα ὁ πολέμιος ἠναγκάζετο νὰ ὑποχωρήσῃ **(τρέπεσθαι)**, ἵδρυον σημεῖον τῆς νίκης **(τὸ τρόπαιον)**. Οἱ τραυματίαι καὶ οἱ νεκροὶ ἀνεζητοῦντο εἶτα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἐκεῖνοι μὲν παρεδίδοντο εἰς τοὺς ἰατροὺς πρὸς θεραπείαν, οὗτοι δὲ μετὰ τῶν προσηκουσῶν τιμῶν ἐθάπτοντο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

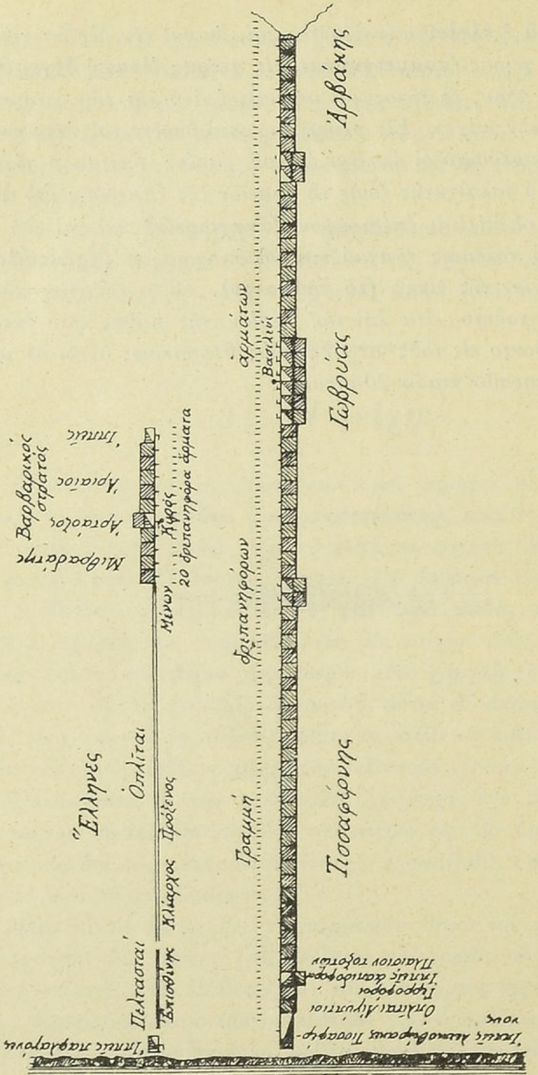

Α´

Ἡ παρὰ τὰ Κούναξα μάχη.

Παράταξις τῶν ἀντιπάλων στρατῶν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐφόδου τῶν Ἑλλήνων (σελ. 24—25).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

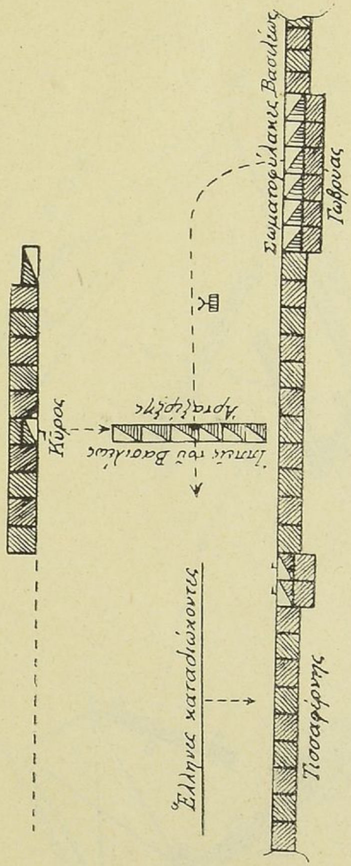

Ἡ παρὰ τὰ Κούναξα μάχη.

Β΄

Κυκλωτικὴ κίνησις τῆς σωματοφυλακῆς τοῦ βασιλέως (σελ. 26—27).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

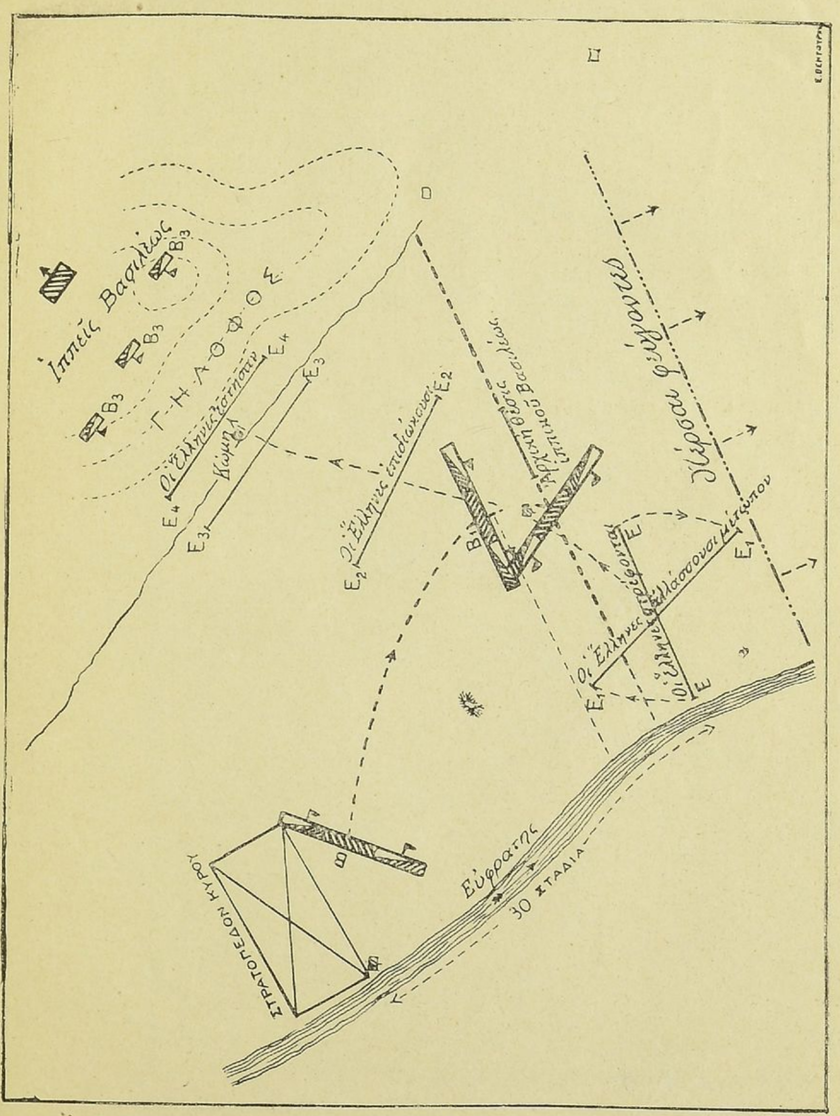

Ἡ παρὰ τὰ Κούναξα μάχη.

Γ´

Δευτέρα νίκη τῶν Ἑλλήνων (σελ. 27—29).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΛΙΘ. Α. ΡΟΥΦΑΓΑΛΗ ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἑλληνικὴ Χρηστομάθεια τόμος Α΄ ἔκδοσις Β΄ κατὰ τὰς νεωτάτας διδακτικὰς μεθόδους μετὰ προλόγου καὶ ὁδηγιῶν ὑπὸ Δ. Λάμψα, διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου. . . . . Δρ. *1.60*

Τιμᾶται Δραχ. 2.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής